פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע זעה 16 זייט

opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשען

היינט 28 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 230 | Łódź, Piątek, 30 września 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״ט אלול תרצ״ב | № 230

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

ZNAK OCHR.

FABRYKA SUKNA
JÓZEF FRÄNKEL
BIELSKO
DEKATYZOWANY

JÓZEF FRÄNKEL, BIELSKO
Fabryka sukna

עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאפט צום הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון איהרע פיינסטע אויס-ארבייטונגען פון קאמגארן אין די שענסטע מוסטערן און פארבען, אזוי-גוט מאדע- ווי גלאטע-ווארען
אין איהר אייגענעם פאבריקס-לאגער
אין לאדז, פיעטריקאווער 27 פראנט 1 שטאק טעל. 192-28
ווי אויך ביי איהרע ג׳ אפנעהמער. די ג׳ קונדשאפט ווערט געבעטען אכטונג צו געבען אויף אונזער פאטענטירטע שוצמארקע, וואס איז א גאראנטיע פאר די פיינסטע ביליצער סחורה.
אריגינאלע פאבריקס-פרייזען.

22-טער ימים הנוראים איז זאל פילהארמאניע נאַרוטאַוויטשא 20
ראש השנה ויום כפור
וועט דאווענען דער בעריהמטער
חזן און גרויסער בעל-תפלה
ר׳ מאיר פאדראבינער
וועלכער פערמאגט א שמארקע, לירישע טענאר-שטימע און מיט זיינע הארציגע תפלות מו׳, די פערגאנגענע יאהרען האט ער זיך קונה-שם-געווען ביי די מתפללים.
בעגלייטען וועט איהם א פערגרעסערטער און גוט-איינגשטודירטער כאר אונטער דער ליי-טונג פון דיריגענט ה. רובין
בילעטען שוין צו בעקומען פון היינט אן און טעגליך אין דער קאסע פון פילהארמאניע פון 9 פריה ביז 8 אווענד. די פרייזען זענען גומעסיגט. מתפללים קומט און איבערצייגט אייך
בעמערקונג: די געלדער פון די נדרים ונדבות ביי די עליות איז בעשטימט לטובת „קרן קימת לישראל״.

בעקאנטמאכונג.
די בעוואוסטע פירמע
A. RAPAPORT i SYNOWIE, BIELSKO
Fabryka sukna
וואס בעזיצט דעם פאבריקס-לאגער איז לאדז, פיעטריקאווער 39, טעל. 124-23 מאכט בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז זי האט ערעפענט
א פיליאלע אויף 12 נאוואמיעסקא 12
וואס בעזיצט אויף לאגער צום איצטיגן הערבסט און ווינטער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע קאמגארן-אויסארבייטונגען פון די שענסטע פארבען און מוסטערן, ווי אויך גלאטע און מאדע-ווארען אלעס צו געגויע פאבריקס-פרייזען.
הורט און דעטייל! סאלידע בעהאנדלונג. הורט און דעטייל!

23 אמבעסטען און אמביליגסטען 23
קויפט איהר איין צום בעפארשטעהענדען הערבסט און ווינטער-סעזאן
די נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארד׳ס סחורות
נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם
לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2-טער שטאק
וואו איהר בעקומט אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען.
הורט און דעטייל! רעעלע בעהאנדלונג!
23 געדענקט די אדרעס! 23

Dr. med.
Z. Datyner
אוראלאג
ספעצ.-ארצט פאר בלאזען-
...ירען און אורין-קראנקה.
פיראמאוויטשא 2
טעל. 148-95.
נעמט אן פון 6–8 נאכמ.

קוואליפיצירטע
האנד-נייהערינס
און פאדרענטשנע צו
דאמען- און קינדער-
מאנטלען קענען זיך מעל-
דען אלטשטאדט 13 ביי
קאפעלושניק.

G. SZCZYBUK
ŁÓDZ, ul. PIOTRKOWSKA 61
telefon 24-000.
סאמימיאן-לאגער
פון דער פעלץ-אויסארבייטונגס-פאבריק
„FURS“, Wilno,
(S-ka B-cia Kirzner i D. Mickun)
אויף לאגער: נוטריעטן, ביבעראלן, בלויע פוקסן, פערס.
אפאזעטן און אנדערע אויסארבייטונגען פון פעלץ-ווארען

פערלאנגט ווינער מעבעל נור פון דער פירמע „VIENPOL“

FABRYKA GIĘTYCH MEBLI
„VIENPOL“
Zawadzka 5, tel. 191-20
גאראנטירט מיט איהר שטארקייט און דויערהאפטיגקייט
צו בעקומען אין אלע מעבעל-געשעפטען.
פאבריקס-לאגער אויף 5 זאווארזקא 5

פעלץ־ארבייטען

פאר דאמען און הערען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען, ווי אויך פערשידענע פעלץ־רעפעראטורן פירט אויס סאליד און רעיעל

דער לאנגיעהריגער דיפלאמירטער קירזשנער־אטעליער פון

CH. M. FISZLEWICZ

55 פיעטריקאווער 55 ● טעל. 130-24

מיין קירזשנער־אטעליער עקזיסטירט זייט 1912 און ווערט אנגעפירט דורך מיר זעלבסט. בעמ.: אײַנדרינגענדע פאלן ווערן די איבעראַרבייטונגען אויסגעפירט אין משך פון 24 שעה. ערמעסיגטע פרייזע

צום הערבסט און ווינטער־סעזאן
עמפפעהלען מיר
די בייעסטע
דאמען און הערען־שטאפען
אויף פאלטענס און אנציגער
פון די בעסטע בילי׳צער, טאמאשאווער און לעאנארדטס סחורות
בילינגסטע פרייזען!
רעיעלע בעהאנדלונג!

BCIA A. i R. MILGROM HURT DETAL
ŁÓDŹ TEL. 225-95 36 PIOTRKOWSKA 36 FRONT I PIĘTRO

רעיעלע בעהאנדלונג!

3 דאס בעקאנטע 3
טוך און קארט־געשעפט
HERMAN WŁOSKI
לאדז, 3 נאוואמיעסקא 3 טעל. 114-92
פראנט, 2־טער שטאק
עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער־סעזאן דעם נייעסטען אויסוואהל
פון די נייעסטע דאמען און הערן־שטאפען!
פון די בעסטע לאדזער, טאמאשאווער, ביליצער
לעאנארדס און אויסלענד. אויסארבייטונגען.
3 בעסטע קוואליטעט! נייעסטע מאדע! פאבריקס־פרייזען! 3

רעיעלע בעהאנדלונג!

Koncesjonowane Kursy
KROJU i SZYCIA A. Rogoziński
Łódź, PIOTRKOWSKA 85, telefon 212-34. PKO 69,027.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אין מיין בעוואוסטער צושניידער־שולע, פיעטריקאווער 85 ווערען אנגענומען נייע שילער אויפ׳ן ספעציעלען הערען־ און דאמען־אוועגד־קורס, וואס הויבט זיך אן דעם 25/10—1932 אין די שעה׳ן צווישען 8—10 אווענד. דער האנאראר איז נור 20 זל. א חודש.
נאכ׳ן ענדיגען דעם קורס בעקומט יעדער איינציגער א דיפלאם.
איינשרייבונגען נעהמט שוין אן די קאנצעלאריע פון דער שולע פון 9 פריה ביז 8 אווענד.
בעמערקונג: פערים אין א גרויסען אויסוואהל שטענדיג אויף לאגער.

דאס בעקאנטע טוך און קארט־געשעפט
פון די ג. מיטארבייטער פון דער פירמע
ב. גוטטער
אינה. א. י. ווינסלער
לאדז, נאוואמיעסקא 4, טעל. 159-12
פראנט, 1־טער שטאק, לינקס די טיר
עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער־סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל
פון די נייעסטע הערן און דאמען־שטאפען
פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן פון די בעסטע
ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארד׳ס סחורות
הורט און דעטייל! קאנקורענץ־פרייזען! רעיעלע בעהאנדלונג!
געדענקט דעם אדרעס! קומט און איבערציינגט אייך!

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזערע געעהרטע קונדשאפט, דאס די
הערן־שניידער־אטעליער פון די
געברידער גראנאס
איז איבערגעטראגען געווארען פון נאוואמיעסקא 30 אויף
זגערזשער 36 אין הויף, 2־טער איינגאנג 2 שטאק
און נעמט אן אלער ארט ארבייט ווי: אנציגער, פאלטענס פון איי־גענע און אנפערטרויטע סחורה, לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען
און מיר עמפפעהלען זיך וויטער אונזער ג׳ קונדשאפט.
מיט אכטונג געברידער גראנאס
זגערזשער 36 אין הויף.
1825

עכער
אויף דער מאשין
ווערען אויסגענייט
שרודמיעסקא 8.

לשמוע אל הרנה ואל התפילה
אין די שהנע מעבלירטע צימערן פון ה׳
קלאץ, שענקעוויטשא 22
פראנט, 2־טער שטאק — יוערס געדאוונט
ראש־השנה
יום־כפור
און סוכות
מיט גוטע בעלי־תפלות.
טעלעפאן 159-32
מ׳בעט וואס פריהער זיך צו פארזעהן מיט פלעצער.

מאשין־מצות
ווערט געבאקען אלע טאג
פרישע און ריינע ווי אויך
מצה־מעהל, אייער־פארפל
און סוכארקעס
לויט קארלסבאדער סיסטעם.
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט־בעקאנטע און
אלערלייא פרישע געבעקסען
פון אונזער איבעראל־בעוואוסטער
צוקערניע
ב. ווייגבערג
38 פיעטריקאווער 38
טעל. 143-82.

רעסטאראן־דאנסינג
„PICCADILLY”
S.p. z o. o.
לאדז, זאוואדזקא 1, טעל. 203-40
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דעם ג׳ פובליקום, אז נאך
א גרינדליכען רעמאנט קומט פאר זונטאג, דעם
2־טען אקטאבער 1932, 10 א זייגער אווענד
די פייערליכע ערעפנונג
עס נעהמט אנטייל:
דער ערשטקלאסיגער וועלטבעריהמטער קינסטלער־ און
שמימונגס־ארקעסטער
ROSNER'S PLAYERS
און די פארנעמע קינסטלערישע קרעפטען
DUET MAKAROFF
„Adrja", Warszawa
ARNALI
די בעסטע פוילישע זינגערין
TRIO PICCANIES
„Dancers" New-York
WOORE EDITH
„Ronacher" Wiedeń
BORYS — MAITRE DE DANSE
„Bristol" Lwów
VIVE O'CLOCKI קומען פאר שבת און זונטאג
מיט אכטונג די דירעקציע.
6017

רעשטען
לאדז, נאוואמיעסקא 5
פראנט, 2־טער שטאק
פערשידענע קאמגארנס
ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער
אויף אנציגער און פאלטענס
ווי אויך די מאדערנסטע דאמען־
שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען
מיט 30% בילליגער
קומט און איבערציינגט אייך, ביי
SZCZĘSLIWY
געדענקט נאר
אין פראנט, וו׳שטאק

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז די הייאהר ערפרייען מיר
אתרוגים מובחרים
לולבים והדסים
אין דער פירמע
„Agrumaria" Sp. z ogr. odp.
Łódź, ul. Kościelna Nr. 1, tel. 133-33.
מיט אכטונג: ארפינער, שטרויך, גאלדשטיין.
5923

אכטונג טישלער
פון דער מעבעל־בראנזשע
די גאנצע בראנזשע לעבט יעצט איבער א זעהר שווערען עקאנאמישען קריזיס, און כדי אויסצוגעפונען אנ׳אויסגאנג פון דער קריטישער לאגע איז געשאפען געווארען א צווישען־צעכען־קאמיסיע פון קריסטליכע און יודישע צעכען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט רופען מיר אנ׳אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע טישלער פון דער מעבעל בראנזשע אין לאדז, מיטגלידער און נישט מיטגלידער, וואס וועט פארקומען דינסטאג, דעם 4.10 ה.י. פינקטליך 7 אווענד אין לאקאל פון האנדווערקער־פערבאנד פאלודניאווא 4.

קומט מאסענווייז. עס ליגט אין אייער אינטערעס.
5968
די צווישען־צעכען־קאמיסיע

פאר גאלד, בריזשוטעריע
און לאמבארד־קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא, פיעטריקאווע 7

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ליבער פריינד
דוד ווייסבארד און פאמיליע
צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אומפארגעסליכען זוהן
יצחק נ״ע
זייט געטריסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
יצחק יוסף וואלדמאן און פרוי

Dr. med. H. Helman
ספעציעל־ארצט פאר האלז, נאז און אויערן קראנקה.
PIOTRKOWSKA 68, tel. 112-20
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 10 ביז 12 און פון 5 ביז 7 אווענד

אתרוגים מובחרים
לולבים והדסים
פון דער ערשטער קוואליטע איז שוין צו בעקומען ביי
5922
„Agrumaria" Sp. z ogr. odp.
Łódź. ul. Kościelna № 1, tel. 133-33.

לשנה טובה תכתבו!

אלע אונזערע לעזער

פריינד, אנאנסען - געבער, צייטונגס - פערשפרייטער

און דעם גאנצען כלל-ישראל שיקען מיר די בעסטע

גליקוואונשען צום נייעם יאהר

„נייער פאלקסבלאט"

אונזערע געעהרטע אפנעהמער

ווינשען מיר א גליקליך

און ערפאלגרייך יאהר

FABRYKA MYDŁA

„KANTOR" (Trójka)

6669

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

אַ כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אַלע אונזערע

געעהרטע קונדשאַפט,

פריינד און בעקאַנטע

לעדער-פאַבריק

„TRÓJKĄT"

אינה: גארבער, ארינאק, מרגליות

5947

אכתובה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזער געערטער קונדשאַפט און די אלע פירמען, וועלכע שטעהען מיט אונז אין האַנדעלס-בעציהונגען, ווי אויך אונזערע קרובים, פריינד, בעקאַנטע

פירמע

ח. מ. ראדזאנאווער

שיך-געשעפט

3 נאוואמיעסקא 3

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאָהר

ווינשען מיר אלע אונזערע מיטגלידער, סימפּאַטיקער און דאָקטוירים-קאָלעגיום.

5944

די פערוואלטונג פון

„משמרת החולים"

אין לאדז.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינער ג' קונדשאַפט,

קרובים, פריינד און בעקאַנטע

ל. זוסמאנעק

און פאַמיליע

פיעטריקאווער 19

5979

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאָהר

ווינשען מיר אונזער געעהרטען פּרעזעס

9944

זיסמאן שפּייזער.

די פערוואלטונג פון דער סעקציע פויזנער פאהרערס

ביים 2-טען קליינהענדלער - פעראיין, אלטשטאט 10

די פערוואלטונג פון דער סעקציע **פויזנער פאהרערס**

ביים 2-טען קליינהענדלער-פעראיין. אלטשטאט 10

ווינשט אַלע איהרע מיטגלידער

אַ כתיבה וחתימה טובה.

אונזער פאַמיליע, פריינד, בעקאַנטע,

אַלע טעאַטער-בעזוכער ווינשען

א כתיבה וחתימה טובה

און אַ גוט פריילך יאָהר

דירעקטאָר פון יודישען טעאַטער

אין „פילהארמאָניע"

איסר בעזמאַן און פרוי

אַ כתיבה וחתימה טובה

און א געזונד גליקליך יאהר

ווינשען מיר דעם חשוב'ן פּרעזעס

פון דער יודישער קהלה אין לאָדז

ר' לייבל מינצבערג

פאַר די גאַסען-פּרוכטען-הענדלער

פסח קראקאווסקי

מלך גרונדמאן

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר דעם פּרנס פון דער יודישער קהלה

אדוו. יוסף וויצמאן

פאַר די גאַסען-פּרוכטען-הענדלער

6029

פסח קראקאווסקי

מלך גרונדמאן

לכל אהובי ומיודעי אני שולח

ברכות לבביות

לשנה החדשה

יהודה אלברג

5903

תשרי תרצ"ג

סטאַרשי פעלדשער

נ. ניימאן

6 שערפּניאַ (בענעדיקטאַ) 43

ווינשט זיינע פּאַציענטען און גוטע פריינד

אכתיבה טובה

א גוט יאהר

און א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך דעם סטאַרשע פון בעקער-צעך

ה' בנימין שקלארז

דער פערוואַלטונג און אלע מיטגלידער פון

פיש-סוחרים-פאריין מיט זייערע פאַמיליעס.

פנחס ראזענצווייג

אַ כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר דער פאַמיליע הערצשטאַרק,

איגנהאַבער פון דער שאַכטעל-פאַבריק פּיעטריק. 37

5968

אין נאַמען פון אַלע אַרבייטערס

לשנה טובה

די הארציגסטע גליקוואונשען צום נייעם יאָהר ווינש איך מיינע ליבע על-טערן, מחותנים און חתן פרישער ווי אויך אַלע קרובים, פריינד און בע-קאנטע.

5907

רבקה שעפּס

אכתיבה וחתימה טובה

און אַ גוט יאָהר ווינשען מיר אונזערע

אַלע מיטגלידער פון בלעכער - צעך.

5954

די פערוואַלטונג

פון בלעכער-צעך

אין לאָדז

דאָס פּאָפּולערסטע לאַנגעקזיסטירענדע

אייזען נאנסען בער יורא ג'ס

ווארשא זאמענהאפא 9

ווינשט אַלע געשעפטס פריינד, רעדאַקציעס און בעקאַנטע

א כתיבה וחתימה טובה

אַלע מיטגלידער, מנדבים

און אונטערשטיצער פון דער

„תלמוד תורה"

על שם הרה"ג ה"צ רבנו

אלי' חיים מייזל זצ"ל

ווינשט

א כתיבה וחתימה טובה

צום נייעם יאָהר תרצ"ג.

5955

די פערוואלטונג.

אכתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינע ג. קונדשאַפט, קרובים פריינד און בעקאַנטע

י. דרוקער און פרוי

— אינהאַבער פון —

פערפומעריע-געשעפט

6004

זאַוואַדזקאַ 5

אַכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, שוויגער-על-טערן, געשוויסטער, פאַמיליע, פריינד און בעקאַנטע

לייבעל לייזעראוויטש און פרוי

לאָדז, ער"ה תרצ"ג

אכתיבה וחתימה טובה

מיינע קרובים, פריינד, בעקאַנטע און די קאַנטאָרען פון דער סינאַגאָגע. דעם כאָר, ה' קוסעוויצקי, ה' אייזענשטאַק, ה' קראַטקע און בעזונדער דעם נייעם אָבערקאַנטאָר אויס לעמבערג ה' לוואָוויטש, די ח"ח פון רעדאַקציע „נייער פאָלקסבלאַט" ווינשט

מ. דאַרגוזשאַנסקי

א כתיבה וחתימה טובה

און אַ גוט יאָהר

ווינשען מיר אונזערע מיטגלידער,

5942

קליענטען און אַלע וועלכע שטעהען

מיט אונז אין האַנדעלס בעציהונגען.

ראט און פערוואלטונג

פון די קליינהענדלער-באנק

אנראדאווא 2

אכתיבה וחתימה טובה

און אַ גליקליך יאָהר ווינש איך מיינער

געעהרטער קונדשאַפט צום נייעם יאָהר.

מיט אַכטונג

Sewek Fernebok

אינה. פון פריזיער-אַנשטאַלט

3 פּאַמארסקא 3

ראס לאנגיעהריגע דיפלאמירטע קירזשנער-אטעליר פון

פעריץ-ארבייטעל. ווסמאנעק

פיהרט אויס צום איצטיגע' ווינטער = סעזאָן זעמטליכע

לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען פאר דאמען און הערען צו קאנקורענץ-פרייזען. ◆◆◆ רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג.

19 פיעטריקאווער 19 טעל. 66=224

לשנה טובה תכתבו

אונזער ליבע און טייערע מוטער, שוויגערמוטער און באבעשי פעסע ליבע, שוועסטער, שוואגערס, ברידער און שוועגערין מיט זייערע קינדערלעך, וועלכע וואוינען אין סאארבריקען, ווינשען

א גליקליך יאהר.

ראפאל, אנא, פאלא און דבורה'לע

שמילער

לאדז, ערב ראש השנה תרצ"ג.

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע געעהרטע מיטגלידער, שפענרער, פירמען, פיש-סוחרים, פליישער-פעראיינען, וועלכע שפענדען געלד און פראדוקטען א גאנץ יאהר למובת אונזער פעראיין

די פערוואלטונג פון הילפס-פעראיין

„תומכי אורחים"

ערב ראש השנה תרצ"ג לפ"ק 5995

אכתימה וחתימה טובה

ווינשט די פערוואלטונג פון צווייטען קליינהענדלער-פעראיין אלטשטאדט 10 אונזער געעהרטען פרעזעס 5994

מענדעל מינץ

אכתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר אונזער חשוב'ן עהרען = פרעזעס

ה' פיאטר קארי

די פערוואלטונג פון דעם יוגענד-קרייז 6003

ביים פעראיין „בותז לחם" אין לאדז

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיין חשוב'ן שעף און דעם פערסאנאל פון דער פירמע

טוך פאבריק יוסף פרענקעל 5963

אין ביליץ

ישראל טעמפעלהאף

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזערע ג. געסט פאמיליע, שוועסטערן און ברידער, אונזערע געעהרטע מחותנים, ווי אויך אלע פריינד און בעקאנטע, ווי אויך מיטגלידער פון רעסטאראטארען-פעראיין

הערש יוסף קארא און פרוי. 6969

געז. „קולטור-ליגע" אפטיילונג אין לאדז בזשעזשינער 23

זאל פון שטאט-ראט פאמארסקא 16

זונטאג, ד. 2 אקטאבער 8 30 אוו. קומט פאר אן איינאיינציגער

ווארט-קאנצערט

פון

הערץ גראסבארט

אין פראגראם:

מ. ל. האלפערן, ש. לוצקי, ע. שטיינבארג, מ. נאדיר 6001

בילעטן פון 75 גר. ביז 1 50 שוין צו באקומען אין „ארב.-ווינקל", פאלודנ. 20

בעקאנטמאכונג

צוליב'ן הערשענדען קריזיס נעהם איך אן אין מיין ערשטקלאסיגען

הערן-שניידער-אטעליר

13 ציגעל-גאס 13

זעמטליכע בעשטעלונגען

צו 45 זל. אנ'אנצוג

מיט די בעסטע צודאטען און פינקטליכע, רעיעלע אויספיהרונג לויט די נייעסטע פאסאנען. פאר גוטע אויספיהרונג ווערט גאראנטירט. — כ'נעם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות.

ס'ווערען אויך אנגענומען פאלטענס און יעשענקעס צו צוגענגליכע פרייזען.

געדענקט דעם אדרעס! — קומט און איבערצייגט אייך

מיט אכטונג שניידער-אטעליר

ק. פריימאן, ציגעל-גאס 13.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינש איך מיין גאנצע פאמיליע, פריינד און בעקאנטע ווי אויך מיין געעהרטע קונדשאפט

6004 יעקב צעפעלינסקי.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך אלע מיינע געעהרטע קונדען, מיין גאנצע פאמיליע, פריינד און בעקאנטע, ווי אויך די רעדאקציע און אדמיניסטראציע, מיטארבייטער פון „נייעם פאלקסבלאט"

עקיבא גאלדבלום און פאמיליע

לשנה טובה תכתבו

ווינשען מיר דעם חשוב'ן פרעזעס פון די יודישע פאלקס-פארטיי ראטמאן און פרנס אדוו. יוסף ווייצמאן, פרנס פיאטר קארי און דעם גאנצן ראט פון די יודישע פאלקס-פארטיי אין לאדז.

די פערוואלטונג

פון צענטראלן ראד-פערקעהר-פאריין

6020 פילסודסקי 43.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר דעם אינהאבער פון דער שיך-פאבריק אלתר באוועלניק און פאמיליע.

אל' בראנדעס און פרוי

א כתיבה והתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר דעם אינהאבער פון דער שיך-פאבריק ה' שווערעק און פרוי פילנאצנא 14.

6038 אלי' בראנדעס און פרוי

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזער געעהרטען שעף

זכריה מאו

דאס פערסאנאל זלמן סוכעצקי

אלי' בראנדעס

6016 מאריץ קרינגער.

Towarzystwo Kredytowe dla Handlu Spożywczego Sp. z o. o. w Łodzi

Stary Rynek 15

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר

דער ג' פערוואלטונג, דעם אויפזיכטס-ראט און דעם ה' פרעזעס, דירעקטאר בנימין רוסם

6690 דאס פערסאנאל.

א כתיבה וחתימה טובה

די ג. פערוואלטונג און מיטגלידער פון „תומכי אורחים" דעם ג' קאמיטעט און מיטגלידער פון „תהלת ישראל", די ג' מיטארבייטער פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע פון „נייער פאלקסבלאט" ווינשט

לייבל לייזעראוויטש

לאדז, ער"ה תרצ"ג.

בעקאנטמאכונג

דער קליינהערינג-הענדלער-פעראיין מאכט בעקאנט אלע איהרע מיטגלידער, ווי אויך נישט מיטגלידער, אז זונ-טאג מוציו"ש, ד. 2.10 ד.י. 8 א זייגער אווענדפינקטליך קומט פאר אין צווייטען קליינהענדלער-פעראיין אלטשטאדט 10.

א בעריכטס-פערזאמלונג

ווי אויך זעהר וויכטיגע פראגען וועגען אייגענ-אינטערעסען. אלע קליינהערינג-הענדלער ווערט געבעטען מאסענוויין צו קומען.

6039

מיט אכטונג די פערוואלטונג

פרימא ווייז גוטע

פון דער בערימטער לאנג-עקזיסטירענדער פירמע

„בארווין"

אינהאבער: מ. בארנשטיין

איז צו בעקומען ביי

מ. ניימאן, פולנאצנא 12

די נייעסטע מאדעלען

און דער רייכסטער און גרעסטער אויסוואהל פון די מאדערנסטע טריקאטאזש-אויסארבייטונגען

דזשימפערס רעפארמעס

זשאקעטען ספעציעלע

פולאווערס ספארט-פולאווערס

קאסטיומען ווי אויך פאר קינדער

אויך לאגער די מאדערנסטע

שטרימפף און שקארפעטען

און די עלעגאנטסטע הערן-גאלאנטעריע

עמפפעהלט צו די ביליגסטע פרייזען

Tricot

Łódź, Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)

Telefon 191-06

קומט און איבערצייגט אייך!

PIERWSZY KABARET

Dancing-Hall

w Łodzi, w gmachu Teatru „SCALA"

Śródmiejska 15, tel. 232-33. Sala I-sze piętro.

איבערראשענדע נייעס

פאר דעם געעהרטען לאדזער פובליקום!

זונטאג, דעם 2 אקטאבער 1932, 11.30 אוועגד קומט פאר די

פייערליכע ערעפנונג

פון 1-טן לאדזער קאבארעט-דאנסינג-האל

אין דער געביידע פון „סקאלא"-טעאטער אין זאל 1 שטאק מיט'ן אנטייל פון וועלטבערימטען קינסטלער-אנסאמבל צוו. אנד.

LEA NIAKO

טענצערקע און וועלט-רוהם מיט נייע נאך אין לאדז נישט געזעהענע טאנץ-פראדוקציעס: טריומף פון ווארשאווער „Morskie Oko".

TRUZI & VELLOS

קאנקורענצלאזער טאנץ-דועט.

ERNA SAADE

אינטערנאצ. טענצערקע.

ווי אויך דער אריגינעלער ווארשאווער

דזשאז-באנד-ארקעסטער

ZUK-BAND

רייך פערזעהענער ביפעט. צוגענגליכע פרייזען. סאלידע בעדינונג.

Dyrekcja מיט אכטונג

Towarzystwo Kredytowe

dla Handlu Spożywczego

Sp z ogr. odp w Łodzi, St Rynek 15

אכתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר די ג. מיטגלידער און קליענטען. ווי אויך דעם ה' פרעזעס, דירעקטאר בנימין רוסם

די פערוואלטונג און דער אויפזיכטס-ראט

אזהרה גדולה!

אין גייערס ראיאן מעג מען שעכטען עופות נאר אויף

4 רזשגאווסקא 4

די שחיטה פון באוא-זארזשעווסקא 25 איז נבילה וטרפה.

ועד הרבנים עם ועד הכשרות ביי דער יודישער קהלה אין לאדז.

די ביי-ערעפענטע און מאדערנע

Perfumerja „EUROPEJSKA"

22 Piotrkowska 22, tel: 237-22

עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואל צון אלערליי אין- און אויסלענדישער

קאסמעטיק

מעסיגע פרייזען!

גאולה תתנו לארץ!

להתחדשות השנה

אנו שולחים את ברכתנו החמה לאחינו החלוצים בארץ ישראל, לכל קרובינו ומכירנו בכל אתר ואתר, תהי השנה הבאה שנת שלום, ברכה ואושר, שנת גאולה שלימה לעמנו וארצנו.

צום נייעם יאהר

שיקען מיר אונזערע הייסע וואונשען אונזערע ברידער - פיאנערען אין ארץ - ישראל אלע אונזערע קרובים און בעקאנטע אין אלע גלות לענדער. זאל דאס קומענדע יאהר אונז ברענגען שלום און גליק, און פולע אויפריכטונג פון אונזער פאלק און לאנד.

תרצ״ב

תמורת כרטיסי-ברכה הננו מנדבים לטובת הקרן הקימת לישראל.

אנשטאט וואונש-קארטען שפענדען מיר לטובת דעם יודישען נאציאנאל פאנד

א.

אוגער ישעיהו רעד.
ורעיתו
אלבאם חיים לייב וביתו
אפזאק
אורבאך ב.
אפעל מ.
אוריסאן נתן
אניספעלד צמואל ד״ר וביתו
אסטראוויעצקא רוזשא
איזענשטיין ר.
אוריסאן לייב וביתו
אלפערין קדיש
אסס אהרן וביתו
אקאוויץ יחיאל וביתו
אפאטאווסקי
אייגער משה
„אהל-יעקב״ (בית-תפלה)
אלפערין מרדכי וביתו
אסטראמאגילסקא רחל
אסטראמאגילסקי יוסף
איינעס בן-ציון
אתרוג ל.
אוריסאן עוריאל
ארצקי שלמה וביתו
אטעלקא ש.
ארגאך שלמה וביתו
אדיניאקאווא

ב.

„ביל״ו״ — קבוץ הכשרה
בריטבארד קאפל וביתו
ברודע אברהם וביתו
בערנשטיין
בערלינער
בראמבערג אברהם
ביזבערג ברוך
בערסקין מרדכי
בוב י.
בער יצחק
בראמבערג לאה
בראדער אליעזר ד״ר ורעיתו
בוכמאן יעקב
בליצבלום א. א.
בראנד שמואל
בעהם שמואל ורעיתו
ברעסהאלץ בנימין וביתו
בערלאס חנוך ד״ר וביתו
בראווערמאן שיינא
בוים אליעזר וביתו
בארנשטיין אינזש. וביתו
ביסטער ג. וביתו
בערנשטיין י. מ. וביתו
בערקאוויטש אדוו.
בזשעזשינסקי א. י. וביתו
בראווערמאן יונה וביתו
ביאלער יצחק מאיר וביתו
בערנשטיין ישראל
בלימענשטיין העלא
ברורא מ. ד״ר וביתו
„ברית טרומפלדור״
באנטשקאווסקי יוסף
בערמאן יהודה ורעיתו
בערנשטיין ב.
בירגער ב.
בראנדשטעטער מיכאל דיר. וביתו
בודזינער
בוימגארטען רפאל וביתו
בושאזא ג. וביתו
באריצקי ע. וביתו

ג.

גראס יצחק
גוזשיק ניסן
גאלדשטיין יעקל
גאמליב
גרינבערג
גערשאווסקי פנחס ורעיתו
גארדין ושותפיו
גראבאוויעצקי רפאל
גרייצער יצחק וביתו
גורעוויטש אברהם
געווירץ שמחה ורעיתו
גרינבערג יהושע
גרינפעלד לעאן
גאלדשטיין אברהם ד״ר
גליקסמאן ב. א. ורעיתו
גאלדבערג לאזאר וביתו
גארפינקעל צ. וביתו
גרינבוים וביתו
גראישוער מ. ח. וביתו
גארדאן חיים
גאלדבערג ח. וביתו
גאלדמינץ יעקב וביתו
גרט יוסף וביתו
גלאנץ אביגדור וביתו
גליקסמאן י. מ. וביתו
גאלדין יצחק וביתו
גראבאוויעצקי יצחק וביתו
געליבטער אליהו
גוטקאווסקי וביתו
גלאזער ל. ג.
גמנסיה העבר־ית 1 לנערים
„ „ 2 „
„ לנערות
„ של קצנלסאן
„ „בית-אוסנא״
גוטקאווסקי יעקב רב וביתו
„גורדוניה״
גניעצוצקא סאניא
גאלדבליט חנניה
גאלדבערג יחיאל
גאראדעצקי יחזקאל
גארדאן ר. ג. ורעיתו
גליקליך שלמה ורעיתו
גליקליך קאפל
גרינבלאט אברהם
גראדזענסקי יעקב
גארפינקעל מ. וביתו
גוטמאן שלמה
גליקסמאן אברהם
גורין ס. וביתה
גאלדקראנץ פנחס נחום וביתו
גאלדקראנץ יוסף
גייער ד. דיר.
גרינבערג שרגא וביתו
גוטערמאן בינא

ד.

דיאמענט דוד וביתו
דיקערמאן פראניא
דורק יוסף וביתו
דלוגאפאלסקי הערש
דודעלטשיק יעקב

ה.

האמערמעש ה.
האמערמעש מ.
הארעוויטש סאלא
הערשקאוויטש משה
הערשבערג יוחנן
האבערמאן דוד
הימעל ב.
האלטערכט ד״ר
הערשקאוויטש יצחק
הערשקאוויטש שמואל
היידע אסתר
הירשין לעאן ורעיתו
האפנונג לייב
האלפערן הערמאן
הענדלער יוסף ישעיהו וביתו
האגנענדארף אברהם
האמבורסקי ש. וביתו
האלפערן העלענא
האלבערשטאט זאב וביתו
האפמאן ראובן וביתו
הארטשטיין מרדכי וביתו
הועד הציוני בלודז
הועדה המאוחדת של הקהק״ל בלודז
הועד של קרן-היסוד בלודז
המשרד הא״י בלודז
הועדה לעניני השקל בלודז
„הכשרת הישוב״ הסוכנות בלודז
„העלענובעק״ — אינטער־נאט און פערמע
„התאחדות״
„השומר-הצעיר״
„הנוער הציוני״
„החלוץ-המרכזי א׳
„ „ „ ב׳
„השחר״ קארפ. אקדמ.
„הרצליה״ (אכראנקע)
„אלפערין יאקבקי וביתו
האמערמעש אהרן
האלפערן חיים וביתו
„התחיה״

ו

וויינבערג ראמא
וואלקאוויטש תמר
ווראצלאווסקי יצחק וביתו
ווראצלאווסקי יוסף
וואקס ד״ר
וואקס ב.
וואלקאוויסקי י. ב.
וויינבערג מ.
ווייסבראט י. (ראדאם)
ווייצמאן ש.
וואקס רחל
וויינבערג י.
ווידאווסקי חיים
ווארשאווטשיק ש. ל.
ווערדיגער ישראל
וויטענבערג חיים
ווראבלעווסקי יהודה לייב וביתו
ווישעוויאנסקא
וועגמייסטער נחמיה וביתו
וויינבערגער מיכאל „
וויטקינד מ. „
ווינער זאב „
וויינבערג אלחנן „
ווארשאווסקי בנדט „
וואידיסלאווסקי מנחם ורעיתו אסתר
„ו. י. ז. א.״
ווערדיגער ג.
וואלד אברהם חיים

ז.

זעלינגמאן א.
זיידהאף משה
זיסקינד קאפל
זיגעלמאן חיים יחזקאל
זלאטאווורסקי י.
זאקס צבי
זיידע צבי
זארעצקי יוסף ורעיתו
זיידמאן אברהם
זילבערבערג צפורה ובעלה
זילבערבערג יוסף וביתו
זינגער און לאכמאן ובתיהם
זאמבקאווסקי י.
זילבערשטיין זאב וביתו
זאנאבענד משה
זעלמאנאוויטש ישראל וביתו
זיעלינסקי יצחק אינזש.
זעלצער מאיר
זיידעמאן נתן

ח.

חאמסקי משה וביתו
חוואט
חייקין אינזש.
חובען חיים דיר. וביתו

ט.

טארגאווניק
טענצער מנשה
טאנדאווסקי צבי
טיפענבאך פישל
טענענבוים יוחנן וביתו
טעקסטיל בעלכאטאווסקי
„טרויקאנט״ (אינה. גאר־בער, אדיניאק מארגוליס)
טעמפעלהאף מאיר
טעמפעלהאף חנוך וביתו
טאביאש אליהו חיים וביתו
טארטאקאווער אריה ד״ר ורעיתו

י

יעדוואבניק
יאקובאוויטש ח.
יאנקעלעוויטש ג.
יאבלאטשניק יונה
יאנקעלעוויטש ש. וביתו
יאפפע דב בער וביתו
יאעל אלכסנדר לאווניק וביתו
יאנקעלעווסקי אהרן וביתו
יאבלאנסקי מרדכי
„יבנה״ (בית-ספר)

כ.

כץ אברהם מרדכי וביתו
כץ יעקב
כהן און באקשט.
כהן א. י. וביתו
כהן חנוך וביתו
כץ דוד
כהן קאפעל וביתו (פאביאניץ)

ל.

ליפעל אליהו
ליפער זעלדא
ליסמאנאוויטש גבריאל
לופטמאן
ליפסמאן ל.
לובין ב.
לעווינסאן זיגפריד ד״ר
לינדענפעלד און קרישעק
לעשצינסקי
לעוויטער יאניטא
ליפעל שמואל
לובאשיצקי אהרן וביתו
ל. ז.
לאזשינסקי חיים
לובינאווא
לובלינסקי ישראל וביתו
לובראניעצקי אהרן „
לצרמאן י. „
לעוו שמואל „
לעוו יצחק „
ליטווין צבי וביתו
לעוועטאן קלמן „
לעוויצקי מ. „
לימאן משה „
לעדערמאן לייבוש ורעיתו
ליכטענשטיין גרשון וביתו
לאדזער טאגעבלאט (רעד. און אדמינ.)
לעווי יוסף
לאנגע ק. פרוי
לעווקאוויטש י. ב. וביתו
ליבראך ישראל וביתו

מ.

מאטיל מ.
מייטליס ישראל
מינץ מגדל
מרגוליס
מאק ט.
מיעדזינסקי מ.
מילגראם עליאש וביתו
מאיראוויטש לאה
מאסלא י.
מאזעס אברהם
מאהלער ע. אינזש.
מארגוליס אננא
מאנטשיק משה וביתו
מענדעלסאן אלימלך
מאנטאג שרה
מילאווסקי נחום ואסתר
מרחיב מרדכי וביתו
מייזלער י.
מאשעובערג וביתו
מינץ מ. „
מאיערטשיק י. י. „
מאזא „
„מנורה״
„מרכז עברי״
מאנדעלגרין יוסף ורעיתו
מילגראם משה
מאוושאוויטש מינא

נ.

נאטאנזאן קדיש וביתו
נייפעלד אברהם
ניימאן אליעזר וביתו
ניימאן אהרן דוד וביתו
נאמיאט יעקב
ניימאן גרשון וביתו
נויגאלדבערגאווא
נאדרישעני וביתו
ניימאן אבא צבי וביתו
נאדעל וביתו
נייהויז שמעון
נ. נ.

ס.

סטופאי יעקב ד״ר
סוראלסקי קלמן וביתו
סאור נחמה וביתו
סארנע אפרים ד״ר וביתו
סאלניק ח. וביתו
סוראלסקי קלמן וביתו
סטראצאווסקי יצחק וביתו
ספעקטאר בעלא
סטאשעווסקי ברוך וביתו (פאביאניץ)
סענדאטש יהונתן ורעיתו
סאלמאנאוויטש
סוויערנאווסקי ישראל וביתו
סאלאזשאווא
סטריקאווסקי ברוך וביתו
סאקאווישיק וביתו

ע.

עלבינגער טערעסא
עוויגקייט שמואל
עלענצווייג אברהם
עק נתן ד״ר וביתו
ענגעל משה ורעיתו
עלבוים אחים
„עבריה״
עלענבערג ז. ד״ר וביתו

פ.

פערלבערג חנוך
פראפעסארסקי ס.
פאוולאוויטש ח.
פיקעלני מ.
פראוויזאר אחים
פראשקער אפרים ד״ר וביתו
פערלמאן אברהם דיר. וביתו
פאצאנאווסקי אברהם „
פאצאנאווסקי אברהם וארוסתו
פרידמאן מ.
פרענקעל יוסף
פרידמאן (סטריקאוו)
פייטלאוויטש
פרענקעל מרדכי
פרענקעל וואלף
פרענקעל פישל
פארבער פישל
פרענקעל
פרידעל חנוך
פעלדמאן מ.
פרומעס ש.
פרידמאן פ. ד״ר וביתו
פאלעק זאב ד״ר וביתו
פאמעראנץ ישראל וביתו
פיקעלני מארקוס
פיקעלני שמחה ד״ר
פיקעלני מאקס
פאקין חנניה וביתו
פרעסמאן אברהם וביתו
פראסקאווסקי משה וביתו
פרידמאן אברהם
פרידמאן חיים ורעיתו
פישער לעאן
פאמעראנץ יצחק וביתו
פרידמאן חיים וביתו
פעליקס יונה וביתו
פינעס ירחמיאל
פאזנאנסקי אחים ובתיהם
פאטעראנץ יהושע
פראוודא
פערסיץ נ. וביתו
פאזנאנסקי
פראשקער גרשון אינזש. וביתו
פלאצקער מאיר וביתו
פייקאוו אהרן וביתו
פיקעלני יחיאל וביתו
פאזנערזאן שלמה וביתו
פייוושיס פ.
פרענקעל ירמיהו ד״ר וביתו
פיין מ. וביתו
פעלדמאן ד״ר
פריימאן חנוך וביתו
פאלמאן נחמן וביתו
פלאטטא מיכאל וביתו
פיינער ש. וביתו
פאלצמאן אברהם
פיגגערהוט
פרידריך משה יהודה וביתו
פיינבערג און קרינסקי
פאקסאר מרים
פוטערהענדלער ד.ה. וביתו
פערשט א.

צ.

צעדערבוים
צווייליך שרה
צוקער יוסף
ציטרינאווסקי יחיאל וביתו
צאוזמער אשר ענזל וביתו
צווילינג קלמן

ק.

קלוגמאן ס.
קליגער ש.
קאנסקי בערנארד
קרויסקאפ יצחק וביתו
קאזלאווסקי
קאפלאוויטש אברהם
קאשטאן ח.
קאזשוך י.
קארדעליס קאלטנאוו
קארפאווסקא ס.
קיילסאן סטעפאן ד״ר
קערנער שמואל
קארעליץ אליהו וביתו
קוליק יעקב „
קופערמאן ישראל
קראן ישראל
קליידערמאן לוי יצחק ורעיתו
קלעפאטש אסתר
„קולטורא״ (דרוקעריי)
קאנסקער י. וביתו
קראסוצקי אינזש.
קאצבערג אברהם דב וביתו
קאצנעלבאגען אברהם מרדכי
קאצנעלבאגען מרים
קארא משה וביתו
קאראטשינסקי נחמיה וביתו
קארן ישעיהו מגר.
קרעניצער גרשון וביתו
קאנעל און זבאר
קראוש ג. ד״ר וביתו
קאהאן ישראל רעד.
קאמייקא ישראל
קאלמשיצקא אלטע
קאווא נחמן ורעיתו (ווארשא)
קאפעלאנסקי שמעון
קאלינסקי אפרים פישל
קאצנעלסאן דוד
קאזאווסקי חיים וביתו
קאצנעלסאן יצחק וביתו
קאצנעלסאן דב „
קאצנעלסאן משה ורעיתו

ר.

ראזמאן אברהם ורעיתו
ראטענבערג יוסף
ראטקאפף פריידה
ראטקאפף מרים
ראטקאפף יחיאל מאיר
ראשעווסקא רבקה
ראזענבערג
ראטשינסקי יצחק
ראטפשער י.
רוסינאוו שמואל
ראבינזאן ד״ר
ראבינאוויטש י.
ראבינאוויטש ד.
ראזענפעלד אברהם
ריטערבאנד אברהם
ראזענטאל סאלאמאן
רעזניק עווא
ריגער שאול דיר. וביתו
ראזענטאל עדוואורד אינזש.
ראזענטאל טעאדאר אינזש.
רובין משה
רוס יחיאל אלעזר
ראקמאן י.
רובין א. וביתו
ראזענצווייג ישראל וביתו
ראזענבלאט לעאן
רובאשקין חיים
רוסינאוו אסתר
רושעצקי אהרן
ראסין משה
ראסין אפרים וביתו
רייכערט פנחס ורחל
רייכערט יוכבד ואברהם
ראזענשטיין שמואל וביתו
רובינסקי מ. וביתו
ראזענבלאט אורי ד״ר וביתו
ראטקאפ זאב
רינגארט צבי
ראבינאוויטש ש. ז. וביתו
רייכמאן שמואל וביתו
ראזענבערג מ. וביתו
ריבא וביתו
ראקאוויטש חנוך וביתו
רומקאווסקי מ. ח. ורעיתו
רעדליך ש.
ראבינזאן ברידער
רוסינאוו לעאן
רובין מאיר
רעזניק מלכה
רוסאק קיילע
ראזענצווייג יחיאל
ראפאפארט אסנת
ראמבאנדעל הדסה

ש.

שיינפארבער משה וביתו
שאליט יחיאל „
שיק הערמאן „
שאפירא שלמה ד״ר וביתו
שער פייוועל וביתו
שטיינבערג יוחנן
שעלובסקי ראובן וביתו
שייגוואלד שלמה זלמן וביתו
שנייבערג עמנואל
שפייזער זיסמאן
שימשעוויטש
שענער
שמיד ה.
שפרינגער
שטערנבערג
שיף חיים
שמושקאוויטש אחים
שערעשעווסקי אלחנן
שאפירא ראובן
שאפירא אהרן ורעיתו
שמושקאוויטש מ.
שטרויך פנינה ד״ר
שטראסבערג
שרעטער סטאניסלאוו
שייניג ה. וביתו
שאפירא אשר „
„ משה
„ ישראל
שיין אליעזר
שטרויסמאן
שביג שמואל יוסף ד״ר
שייגוואלד חנה
שולץ
שווארץ דב
שטאיער און זייף
שור יעקב ורעיתו
שוב יואל וביתו
שאפירא ז.
שלעטער ב.
שפראגראדער מיכאל
שניצער משה מרדכי ורעיתו
שיף יעקב
שמושקאוויטש און גאלדקינד
שמושקאוויטש און קויפמאן
שיפער יעקב ורעיתו

די רשימות פון די איבריגע מנדבים וועלען פערעפענטליכט ווערען ערב יום=כפור

יודען!

ומפני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו

דער יודישער נאציאנאל-פאנד איז אונז מקרב צו דער פעריתומטער ערד

בשעת די עליות לתורה זייט מנדב לטובת דעם „קרן קימת לישראל״.

די גבאים ווערען געבעטען אויסצוגעבען אין קרן-קימת-ביורא די רשימות פון די נדרים.

געדענקט דעם רוף: „גאולה תתנו לארץ״! די שפענדער ווערען געבעטען באלד גאך ראש-השנה אריינטראגען די נדרים אין נאציאנאל-פאנד-ביורא (שרודמיעסקא 29)

סאוויעטן זאלן אנערקענען מאנדזשוריען?

אזוי מיינט מען אין די מאסקווער דיפּלאמאטישע קרייזן

לאנדאן, 29. (ספ. טעל.) די טעלעגראפען־אַגענטור „יונייטעד פּרעס“ איז מודיע פון מאָסקווע: הגם פון דער סאָוויעטישער זייט ווערט דעמענטירט די ידיעה, אַז די סאוויעטן זאָלן האָבען בדעה צו אַנערקענען די ניי געשאַפענע מלוכה אויפ'ן ווייטען מזרח אין מאַנדזשוריע, זעהען דאָך אויך די דיפּלאָמאַטישע קרייזן אין דעם פאַקט, וואָס די רעגירונג האָט אַנערקענט די מאַנדזשורישע קאָנסולען, אַ בעווייז, אַז די סאוויעטן האָבען זיך צו אַנערקענען די נייע מלוכה. דער אַנטייל פון רוסלאַנד אין דער מזרח־כינעזישער אייזענבאַהן, דער פאַקט, וואָס אין מאַנדזשוריע וואוינען צעהנדליגער טויזענטער סאָוויעטישע בירגער און דעם אומשטאַנד, וואָס רוסלאַנד האָט אין דעם לאַנד זעהר גרויסע פּאָליטישע אוןווירטשאַפטליכע אינטערעסען — דאָס אַלץ רעדט דערפאַר, אַז די סאוויעטן זאָלען אַנערקענען דעם געשאַפענעם מצב.

ווי „יונייטעד פּרעס“ ווערט געוואויר, זאָל שוין וועגען דעם עניין האָבען פאָרגעקומען אַ לענגערע האַפטיגער אויסטויש פון דעפּעשען און באָטעס און ווייטערדיגע אונטערהאַנדלונגען זענען אין גאַנג.

אנטי־רעליגיעזע־קאמפאניע

זיך אנגעהויבען אין מאסקווע

מאָסקווא, 29. (יט"א טעלעגראפיש) דער „אַפּיקורסים־פעראַנד“ צוזאַמען מיט'ן קלוב „קאָמוניסט“ האָבען אָנגעהויבען אַ גרויסע אַנטי־רעליגיעזע קאַמפּאַניע. בלויז אין מאָסקווע וועלען ביז'ן 17־טען אָקטאָבער אַדורכגעפיהרט ווערען 30 מאַסען־אַווענדען און 60 קלענערע מיטינגען, צו דער אַנטי־רעליגיעזער קאַמפּאַניע האָבען זיך געמאָלדען 50 יודישע סטודענטען, וועלכע וועלען אָנפיהרען מיט דער פּראָפּאַגאַנדע־אַקציע.

בלוטיגע שלאכטען אין דרום־אמעריקא

ביוּ־יאָרק, 29. (ספ. טעל.) די גרויסע שלאַכטען צווישען דעם מיליטער פון באָליוויען און פּאַראַגוואַי אַרום דער פעסטונג באָקוועראַ דויערען ווייטער. אין די לעצטע צוויי טאָג זענען אין די שלאַכטען געפאַלען 100 דערהרגעטע און 300 שווער־פערוואונדעטע.

סאַן פּאַולאָ, די וויכטיגסטע האַפענשטאָט אין פּאַרטאַריקא (וועסט אינדיען)

וואָס איז צושטערט געוואָרען פון אַ געוואַלדיגער ערדציטערניש

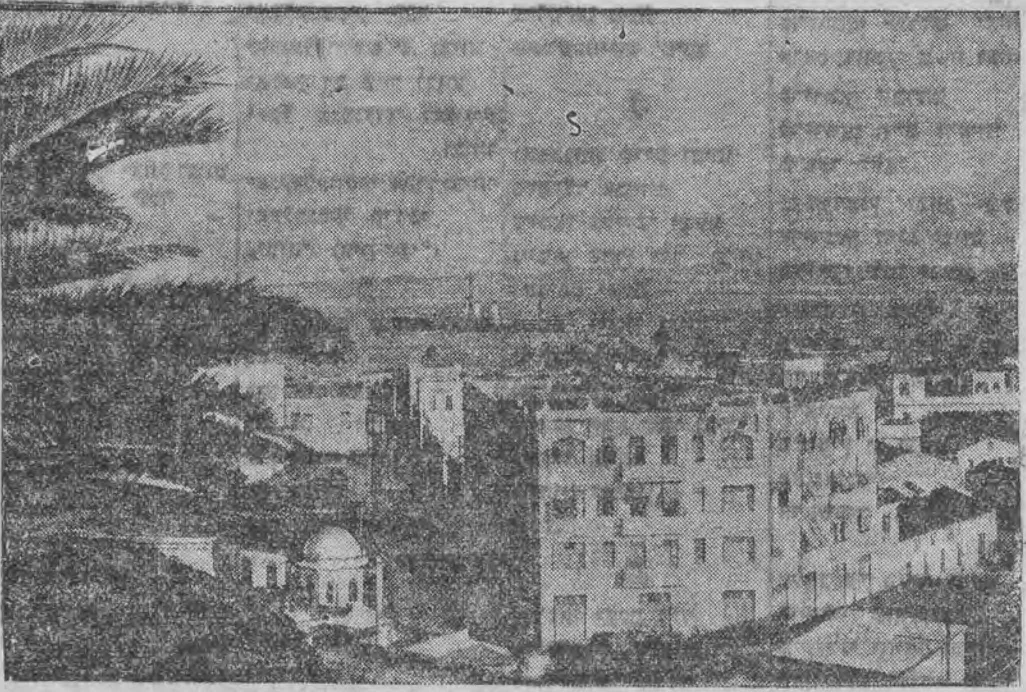

לעבהאַפטע מיליטערישע אַקציע

פון די רוסישע עמיגראנטען

פּאַריז, 29. (ספ. טעל.) די אָרגאַניזאַציעס פון די רוסישע עמיגראַנטען, וועלכע געפינען זיך אין פראַנקרייך און אין אַנדערע לענדער פון אייראָפּע, זענען צוגעטרעטען אויסצובילדען דעגולערע און גוט געשולטע מיליטערישע פאָרמאַציעס פון די געוועזענע רוסישע זעלנער און אָפיצירען און פון דער רוסישער יוגענד, וואָס איז ערצויגען געוואָרען אין אויסלאַנד. די אַקציע ווערט אָנגעפירט דורך דעם גענעראַל מילער, וועלכער ווערט גערעכנט פאַר דעם נאָכפאָלגער פון געהיימניספול פאַרשוואונדענעם גענעראַל קוטיעפּאָוו. די צענטראַלע פון די פאָרמאַציעס געפינט זיך אין פּאַריז. ווי מען גיט איבער, זענען אין פּאַריז שוין פערהאַן גרייטע אָנפיהרונגען פון די מיליטערישע אַבטיילונגען, שטאַבען, און די אָפיצירען פון די פאָרמאַציעס בעקומען אויסבילדונג אויף ספּעציעלע קורסען פאַר אָפיצירען פון גענעראַל־שטאַב.

התאחדות־קאנפערענץ אין מערב־גאליציען און שלעזיען

קראָקאָ (יט"א) אין קראָקאָ איז פאָרגעקומען די פּאַרטיי־קאָנפערענץ פון „התאחדות“ אין מערב גאַליציען און שלעזיען. אויף דער טאָג־אָרדנונג איז געשטאַנען די פראַגע פון פעראייניגונג מיט די רעכטע פּועלי־ציון, און הסכם מיט'ן בעשלוס פון דאַנציגער פעראייניגונגס־קאָנפערענץ. מיט אַ מעהרהייט פון 12 שטימען געגען 8 איז בעשלאָסען געוואָרען דורכצופיהרען די פעראייניגונג.

דאַן האָבען די געגנער פון דער פעראייניגונג אָבגעגעבען אַ ערקלערונג אַז זיי אַנערקענען נישט דעם דאָזיגען בעשלוס, ווייל ער איז נישט אָנגענומען געוואָרען מיט צוויי דריטעל שטימען, ווי דאָס פאָדערט דער פּאַרטיי־סטאַטוט. די געגנער פון פעראייניגונג שטעלען פעסט, אַז זיי וועלען אויך ווייטער דערהאַלטען די פּאַרטיי אַלס אַ זעלבסטשטענדיגע אָרגאַניזאַציע מיט אַ קאָנסטרוקטיוו־סאָציאַליסטישען קאָמפּראָמיס... העפּראָאישען תוכן.

ווינער נאציאנאל־סאציאליסטען גאראנטירען רוה

אויף זייער פייערונג אום ראש־השנה

ווין, 29. (יט"א טעלעגראפיש) אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נאַציאָנאַל סאָציאַליסטישער פייערונג, וואָס איז בעשטימט אויף ראש־השנה, האָבען די ווינער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען שריפטליך גאַראַנטירט, אַז די רוה וועט נישט געשטערט ווערען. דער פייערונג־קאָמיטעט האָט בעשלאָסען צו ענדערען דעם מאַרש־רוט פון דער מאַניפעסטאַציע, אויסמיידענדיג די יודישע גאַסען.

Dr. med.

Józef Imich

ספּעציאַל־אַרצט פאַר האַלז, נאָז און אויערען־קראַנקה. אָרדינאַטאָר פון קריין־שפּיטאַל א. ג. פּרעז. מאָשטשיצקי.

צוריקגעקעהרט

מאַניושקי 1. טעל. 97-209.

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM“

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN

Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20

פיהרט אויס שנעל, פּינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פּרייזען זעמטליכע אָפּגוסען פון גרויסע אייזען ווי אייגענע אָדער צוגעשיקטע מאָדעלען און צייכנונגען

זעמטליכע מעכאַנישע בעאַרבייטונג פון מעטאַלען

נייעס! צו וואָס זאָלט איהר זוכען ביליגע **שיך** צו ביליגע פּרייזען, אַז אין דער פירמע נייעס!

א. אגורעק, לאדז

ul. Zawadzka 11

בעקומט איהר טייערע שיך צו ביליגע פּרייזען

געדענקט דעם אַדרעס: A OGóREK, ŁÓDŹ, ZAWA"ZKA 11

קויפט אוּן פערשפּרייט

„תוצרת ארץ־ישראל“

יעדער יוד דאַרף קויפען אויף ראש השנה ארץ־ישראל'דיגען האָניג

דער ארץ־ישראל'דיגער האָניג איז ריינער ביהנען־האָניג, געהאָדעוועט אויף פּאָמעראַנצען און אַקאַליפּטוס.

דער ארץ־ישראל'דיגער האָניג איז דער בעסטער נאַטוראַלער האָניג אין דער וועלט

דער ארץ־ישראל'דיגער האָניג איז אַ פּראָדוקט פון יודישע אַרבייט און ברענגט אייך אַ גרוס פון יודישען לאַנד.

נוצט דעריבער אויף ראש השנה נור ארץ־ישראלדיגן האניג

אַ סלאָיק פון 1 זל. אָן. „תוצרת ארץ־ישראל“ (ארץ־ישראל־געוועלב) שרודמיעסקאַ 1. טעלעפאָן 42-193.

5885

Casino

pod nową dyrekcją

היינט און פאָלגענדע טעג! פילם פאַר מיליאָנען. מייסטערווערק רעאַליזירט דורכ'ן מייסטער פון רעזשי George HILL שעפער פון פילם „גרויסע הויז“

Wallace Beery, Clark Gabl, Conrad Nagel, Dorota Jordan שפּילען די הויפּט־ראָלן:

די בעצווינגער פון דער לופט

פילם, וואָס ריהרט, ווילט, דערוועקט גרוילען, ענטציקט, האַלט אין שפּאַנונג פון אָנהויב ביז'ן סוף. אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע פון Paramount

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג—12 אַ זייגער בייטאָג. די דירעקציע האָט פאַרקלענערט די פּרייזען פון די פּלעצער ווי ביז איצטיגע.

יודיש טעאטער

אין „פילהאַרמאָניע“ נאַרוטאָוויטשאַ 20

אָנפ.: א. בעזמאַן.

א פרייליכע מתנה לכבוד ראש השנה!

לעצטע געזעגנונגס־גאַסטראָלען פון די איבעראַל־בעליבטע און אָנערקענטע קינסטלער

דינה האלפערן און **סעם בראנעצקי**

לעצטע פּרעמיערע !!! זונטאָג, מוצאי ראש השנה איז דעם נייעם שלאַגער

די אונגעזעצליכע פרוי

אין 3 אַקטן מיט האַרציגע נייעסטע מוזיק פון לידער, קופּלעטען, דועטען פון ה. שמולעוויטש, מיט דינה האַלפערן און סעם בראַנעצקי אין די הויפּט־ראָלען.

צום שלום: גאָר פרייליכע, לוסטיג, לעבעדיג און יום־טוב'דיג א. ג. דינה האַלפערן און סעם בראַנעצקי

געהען צו תשליך

זונטאָג, 4.30 נאָכמיטאָג די זעהר אויסגענומענע פּיעסע מיט געזאַנג און טענץ

„אופ׳ן שוועל פון זיבן“

אין 3־טען אַקט אַ גרויסער בראַזיליאַנער „טאַנגאָ“

ס'נעמען אָנטייל פרויען: האַלפערן, אַמזעל, בעזמאַן, האַניגבוים, טופמאַן. ה"ה האַמבורגער, האַניגבוים, הערשקאָוויטש, נייהויז א. אַ. דיריגענט: ל. זעלמאַן.

א גרויזאמער מערדער אין ווארשא

אמאל דערמארדעט זיין ערשטער פרוי און איצט זיין צווייטער פרוי

ווארשא, 29. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אויף דער באהן־ליניע נישט ווייט פון ווארשא האט מען עהערגעכטען געפינען א צושמעטערטען קערפער פון א פרוי.

געכטען האט פאליציי ארעסטירט דעם 50־יעהריגען וואלענטי מילעווסקי, וועלכער האט זיך מודה געווען, אז די דערמארדעטע איז זיין פרוי און אז ער האט זי דערמארדעט מיט א האק.

מילעווסקי האט מיט עטליכע יאהר צוריק אויך דערמארדעט זיין ערשטע פרוי און איז אפגעזעסען 4 יאהר אין תפיסה.

דער גרויזאמער מערדער ווערט געשטעלט פאר שטאנד־געריכט.

Tabletki

א סך מענשען
פארלירען די לוסט צום לעבען

ווייל זיי זענען זעהר געקוועלט פון רעומאטיזם און נערווען-שמערצען. דאס איז אבער נישט קיין סיבה צו פערצווייפלען, ווייל א סך טויזענדער פון ליי-דענדע האבען זייער געזונדהייט דורך טאגאל צוריק געוואונען. טאגאל־טאבלעטקעס בעקעמפען די ליידען דורכדעם, וואס זיי דער-לאזען נישט דאס אנזאמלען זיך פון הארנזויער. אונשעדליך פאר'ן הארץ, מאגען און אנדע-רע ארגאנען. צו בעקומען אין אלע אפטייקען.

פערוויסטונג פון ארקאן אין פארטאריקא

לאנדאן, 29. (ספ. טעל.) דער מורא'דיגער ארקאן, וועלכער האט געבושעוועט אין פארטא־ריקא, האט אנגעריכט אומגעהויערע פערוויסטונגען. די מאטעריעלע שאדענס זענען בעדייטענד גרע־סער ווי ביי אלע פריהערדיגע עהנליכע קאטאס־טראפעס, לויט די ביזאיצטיגע ידיעות זענען אומגע־קומען 200 מענשען, העכער טויזענד זענען פער־וואונדעט געווארען, טויזענדער מענשען האבען פער־לוירען דעם דאך איבער'ן קאפ. די פלאנטאציעס פון צוקער און פאמעראנצען זענען פערניכטעט גע־ווארען. אין סאן־כואן זענען צושטערט געווארען קנאפע טויזענט הייזער. דער אמעריקאנער רויטער קרייץ האט ארויסגעשיקט עראפלאנען מיט סא־ניטארע מאטעריאלען, כדי צו ערטיילען די ערשטע הילף די פערוואונדעטע.

צו דער ערדציטערניש אין גריכענלאנד

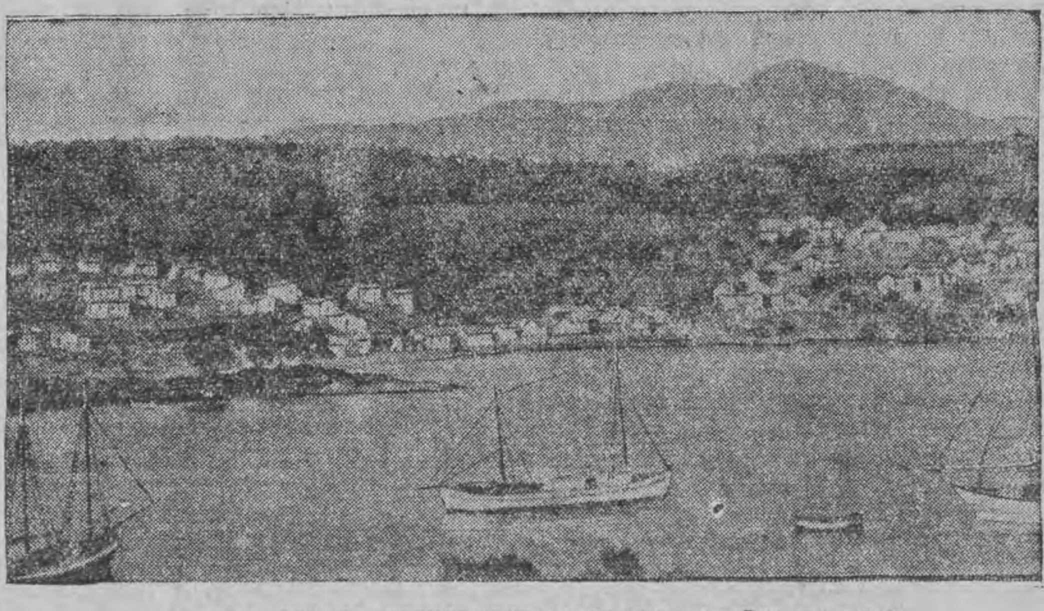

האפען פון כאלקידיך, וואס איז צושטערט געווארען פון דער ערדציטערניש.

העריא איז אפטימיסטיש

גענף, 29. (ספ. טעל.) אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער פעלקער־ליגע האט גערעדט דער פראנצויזישער פרעמיער העריא, וועלכער האט זיך געגוי אפגעשטעלט אויף דער ענטוואפנונגס־פראגע און האט ארויסגעפיהרט, אז אלע פעלקער מוזען מיט אלע כחות שטרעבען דערצו, אז אויף'ן ארט פון קראפט זאל הערשען די רעכט.

בכלל איז העריא'ס רעדע געווען אדורכגעדרונ־גען מיט א גרויסען אפטימיזם.

בעראטונגען פון קרן-היסוד-דירעקטאריום אין פוילן

ווארשא (יט"א) די טעג איז אין לאקאל פון קרן־היסוד פארגעקומען א זיצונג פון קרן־היסוד־דירעקטאריום. דער פארזיצער פון דירעקטאריום פראפ. ד"ר מ. שאר עפענט די זיצונג און בעגריסט די אנוועזענדע. נאכדעם האלט פראפ. שאר א יואריי מע אנדענקונגס־רעדע וועגען די צוויי נפטרים ד"ר ש. גאלדפלאם און ד"ר. ב. איטינגאן. די טרויער רעדע פון פראפ. שאר איז ארויסגעהערט געווארען שטעהענדיג.

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE

Spółka Akcyjna

(ELEKTROWNIA ŁóDZKA)

Telefon 134-42. | **SKLEP** | Telefon 134-42.

ULICA PIOTRKOWSKA Nr. 115

Oddział sprzedaży detalicznej artykułów elektrotechnicznych

GRZEJNYCH.

Posiadamy na składzie: Imbryki do gotowania wody na herbatę. **Maszynki** do kawy i herbaty. **Garnczki** do gotowania różnych wymiarów. **Wentylatory** sufitowe, biurkowe i ramowe. **Ozonatory. Inhalatory. Skrzynki** reklamowe świetlne. **Suszki** do włosów oraz **aparaty** do masażu i **maszynki** do włosów. **Kolby** do lutowania. **Żelazka** do włosów oraz **grzałki** do nagrzewania żelazek do włosów.

Piece różnego rodzaju oraz piecyki promieniujące. **Poduszki** elektryczne (TERMOFORY). **Odkurzacze. Szczotki** do froterowania. **Kuchnie,** kuchenki i płytki. **Piecyki** do pieczenia ciasta, smażenia mięsa i drobiu, oraz inne artykuły elektryczne w zakres grzejnictwa wchodzące.

SAMOCZYNNE aparaty do gotowania i pieczenia „Izotermy".
PRALNIE i MAGLE elektryczne „Savage".

Skład nasz jest obficie zaopatrzony w duży wybór żyrandoli, ampli, lamp biurkowych i nocnych, oraz armatur do nowoczesnego oświetlenia wystaw sklepowych, wnętrz sklepów i biur, — które

sprzedajemy za gotówkę i na wygodne spłaty w ratach.

JAKO OKAZJE polecamy tylko naszym odbiorcom reklamowe żelazka do prasowania w cenie Zł. 24.— płatnych w ciągu 12 miesięcy po **2** zł. miesięcznie.

Pp. odbiorcy energji elektrycznej Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego Sp. Akc. pragnący skorzystać z powyższego udogodnienia, zechcą się zgłosić do SKLEPU ELEKTROWNI, ul. Piotrkowska 115, gdzie po przedstawieniu jakiegokolwiek z opłaconych rachunków za dostarczoną energję elektryczną i załatwieniu formalności otrzymają żądany przedmiot. 5951

סיים־סעסיע
דערנעהנטערט זיך

הגם דער סיים איז ביי אונז פערוואנדעלט געווארען אין אן אינסטיטוציע וואס דערוועקט אין דער געזעלשאפט דעם קלענסטען אינטערעס, האלט עס דאך דערביי אז עס זאל קומען צו א סיים־סעסיע. די סעסיע מוז קומען, ווייל עס דערנעהענטערט זיך דער טערמין ווען דער פוילישער פארלאמענט, (אפילו אין דער פארם ווי ער עקזיסטירט ביים היינטיגען טאג, מוז צוטרעטען צו בעהאנדלען דעם בודזשעט. די פארשטעהענדיגע סעסיע זאגט נישט צו צו זיין זעהר אינטערעסאנט, און דאס איז נישט בלויז צוליב דעם, ווייל די געזעלשאפט בעציהט זיך צו איהם אהן התלהבות, נאר דער עיקר דערפאר, ווייל די אינסטאנצען און קרייזען, וועלכע דעצידירען וועגען פערלויף און וועגען אינהאלט פון דער סעסיע, ווילען ווי געוועהנליך זיך בעמיהען, אז די סעסיע זאל זיין וואס קירצער און זאל זיך פערנעהמען מיט וואס ווייניגער ענינים, די רעגירונג וועט זיך בעמיהען דורכצופארסירען דעם בודזשעט, ערלעדיגען א פאר קלענערע פראגען און דערמיט וועט די סעסיע וואהרשיינליך זיך ענדיגען, די דעפוטאטען וועלען זיך קאנען אומקערען צו זייערע געוועהנליכע בעשעפטיגונגען און די רעגירונג וועט ווייטער קאנען פיהרען די געשעפטען פון דער מלוכה, נישט זייענדיג דורך קיינעם קאמפליצירט און געשטערט.

די סעסיע, לויט די ידיעות וואס ווערען געבראכט דורך דער רעגירונגס־פרעסע, צונויפגערופען ווערען אין סוף פון אקטאבער. דאס הייסט אין לעצטען טערמין, וואס איז מעגליך לויט דער קאנסטיטוציע, וואס נוגע דער טאג־ארדנונג, זאל די רעגירונג האבען בדעה צו פאדערען פון סיים ער זאל איהר פראלאנגירען די פולמאכטען, און ווען די פאדערונג וועט ערלעדיגט ווערען — און זי וועט ווערען ערלעדיגט, ווייל די רעגירונג האט אין סיים א פעסטע מעהרהייט, און עס איז אויך קיין שום אנדערע פארטיי נישט אנגעוויזען, — דאן וועט די סעסיע אפגעלעגט ווערען ביז אנהויב אדער אפילו ביז סוף דעצעמבער, עס איז פאראויסצוזעהען, אז די ארבייט וועט געפיהרט ווערען אין דעם שנעלסטען טעמפא, אז דער אפאזיציע וועט געגעבען ווערען וואס ווייניגער געלעגענהייטען צו רעדען און צו קריטיקירען, צו דערוועקען פראגען, וועלכע דער רעגירונג וואלט אין איצטיגען מאמענט געווען זעהר נישט אנגענעהם צו הערען און צו געבען אויף זיי תשובות.

מיט א געוויסער צייט פריהער האט נאך די סאנאציע־פרעסע געשריבען, אז אויף דער פארשטעהענדיגער סעסיע פון סיים וועט גענומען ווערען אויף דער טאג־ארדנונג דער קאנסטיטוציע־פראיעקט, וואס איז מיט דריי יאהר צוריק אריינגעטראגען געווארען דורך דעם ב.ב.־קלוב, איצט איז שוין קלאר, אז דאס וועט נישט געשעהן, אויב מיט א צייט צוריק איז די פראגע וועגען ענדערען די קאנסטיטוציע געווען די צענטראל־פראגע אין פראגראם פון דער סאנאציע, אויב אויף דער דאזיגער רעפארם האט געדרונגען „דער דעצידירער פאקטאר“ אין לאנד, איז איצט די פראגע געווארען צום ווייניגסטען אקטועל. אלע אינערליכע איבערגרופירונגען, וואס זענען געמאכט געווארען אין דער לעצטער צייט אין רעגירונגס־לאגער און אין דער רעגירונג גופא, ווייזען אן בולט דערויף וואס פאר קאפען אינטערעס דער סאנאציע־קלוב האט איצט צו דער פראגע וועגען ענדערונג פון דער קאנסטיטוציע, די גאנצע אויפמערקזאמקייט ווערט געלעגט אויף די ווירטשאפטליכע פראבלעמען און פון דעם געזיכטספונקט זענען אויך פארגעקומען די לעצטע שינויים אין דער רעגירונג. דער פרעזעס פון ב.ב.־קלוב פולקאווניק סלאוועק האט די טעג אליין ערקלערט, אז די פראגע וועגען דער קאנסטיטוציע איז אין איצטיגען מאמענט לחלוטין נישט אקטועל און נישט רייף. ווייל די עוואלוציע אויף אלע געביטען און אין דער גאנצער וועלט קומט פאר אזוי שנעל, אז דאס וואס עס איז נעכטען געווען וויכטיג און גוט איז שוין היינט מעהר נישט אינטערעסאנט און נישט צוועקמעסיג.

דאסזעלבע איז מיט דעם פראיעקט פון א נייער קאנסטיטוציע, אויף וועלכען די סאנאציע האט בשעתו געלעגט אזוי פיל האפענונגען, דער פראיעקט, ווי עס זענען מודה די מחברים, ענטשפרעכט שוין נישט מעהר די פערהעלטנישען אין לאנד, די אפאזיציאנעלע פרעסע איראניזירט אין צוזאמענהאנג מיט דער דאזיגער שטעלונג פון דער סאנאציע, אז פרעזעס סלאוועק וויל, ווייזט אויס, ווארטען, וואס עס וועט טון מיט דער ווייטערער קאנסטיטוציע דער דייטשער קאנצלער פון די באראנען און פרייסישע יונקערס פאן פאפען, די איראניע האט איהר גרונד אין דער בעלייכטונג, וועלכע עס האט געגעבען די געשעהענישען אין דייטשלאנד, די פרעסע פון רעגירונגס־לאגער, אט די פרעסע האט מיט גרויס צופרידענקייט אונטערשטראכען דעם פאראלעל צווישען די געשעהענישען אין דייטשלאנד מיט דער מאי־איבערקעהרעניש אין פוילען, דער טעטיגקייט פון הינדענבורגן און זיין ראלע האט מען צוגעשריבען א גרויסע עהנליכקייט צו דער ראלע פון מארשאל פילסודסקי.

צי וועט סלאוועק אין עפעס נאכמאכען פאפענען אדער נישט, זיכער איז יעדענפאלס, אז די ענדערונגען פון דער קאנסטיטוציע, וואס אונטער זייער לאזונג איז פארגעקומען די מאי־איבערקעהרעניש און די וואהלען אין יאהר 1928, וועלען איצט נישט געבראכט ווערען אויפ'ן טיש. די זאך האט אויפגעהערט צו זיין אזוי אייליג ווי אמאל, אלא ווידער ארויסברענגען די פראגע, כדי אויסצוהערען גאנצע בערג מיט קריטיק מצד דער אפאזיציע, דערצו איז אוודאי נישט כדאי דאס צו טון.

ס.

דער פאליטישער מאמענט
די סעסיע פון פעלקערבונד

די רעדע, וועלכע עס האט געהאלטען דער פרעזידענט פון אירלאנד דע־וואלערא, ערעפנענדיג די היי־יעהריגע, דרייצעהנטע סעסיע פון פעלקער־בונד, געהערט צו יענע רעדעס, וועלכע עס קומט אויס זעלטען צו הערען אין דער הויכער פערזאמלונג אין גענף. די רעדע איז געווען זעהר ווייט פון דעם שאבלאן, וואס איז אין גענף אנגענומען און וואס איז געווארען א געגענשטאנד פון שפאט און קריטיק. דער אלטער קעמפער פאר דער בעפרייאונג פון אירלאנד, דער מאן, איבער וועלכען עס האט געהאנגען די שווערד פון א טויט־אורטייל די איראניע פון דער געשיכטע האט געוואלט, אז גראד אזא פערזאן זאל אלס פארשטעהער פון א לאנד זיין פארזיצער אויף א פערזאמלונג פון די פעלקער פון גאר דער וועלט, ער האט געהאט דעם מוט צו זאגען אפען דאס, וואס עס טראכט וועגען פעלקער־בונד דער דורכשניטליכער „מענש פון דער גאס“.

לאמיר זיין אויפריכטיג מיט זיך אליין, האט געזאגט דע וואלערא, פון אלע זייטען הערען מיר קריטיק, אונצופרידענהייט און פערדאכטען לגבי דעם פעלקער־בונד. דער ליגע ווערט פארגעווארפען, אז זי פערנעהמט זיך מיט צווייטראנגיגע פראגען, בעת די גרויסע פראבלעמען ווערען פערשוויגען און אויסגעמיטען. עס ווערט דער ליגע פארגעווארפען, אז די קליינע מלוכות האבען נישט קיין שום איינפלוס אויף איהרע דעציזיעס. מענשען שטעלען זיך די פראגע, צי לגבי די בעשיידענע רעזולטאטען פון די פערשידענע קאנפערענצען און קאמיסיעס, וואס טון א פוסטע ארבייט, זענען בערעכטיגט די לאסטען, וואס די לענדער מוזען טראגען פאר'ן פעלקער־בונד. די פעלקער זענען זיכער אז די אקציע פון פעלקער־בונד אויפ'ן געביט פון ענטוואפענונגען ווערט פאראליזירט דורך די מעכטיגע נאציאנאלע אינטערעסען פון, בעזונדערע מלוכות. מיט איין ווארט, האט דע וואלערא אויסגעפיהרט, מיר געפינען זיך אין דער לאגע פון בעשולדיגטע אין די אויגען פון דער עפענטליכער מיינונג.

דע וואלערא האט ווייטער געטריבען אנווייזען אויף דער פאזיטיווער בעדייטונג פון פעלקער־בונד און שילדערענדיג אין העכסט דראמאטישע ווערטער די געוואלדיגע פעראָרימונג פון די מענשען־מאסען אין דער וועלט אלס רעזולטאט פון אונגעהויערען ווירטשאפטליכען קריזיס, האט ער גערופען איבערצוגעהען פון ווערטער צו מעשים.

דער פלענום פון פעלקער־בונד האט אויסגעהערט די אויפריכטיג פאטעטישע רעדע פון אירלענדישען רעוואלוציאנער, האט אויסגעקליבען אלס פרעזידענט פון דער סעסיע דעם גריעק פאליטיס און איז איבערגעגאנגען צו מעשים, צו דיזעלבע קליינליכע מעשים, מיט וועלכע עס בעשעפטיגט זיך געוועהנליך די גענפער „אסאמבלעע“ (פלענאר־זיצונג). ווי צו אונטערצושטרייכן די איראניע, שטעהען דאס מאל אויף דער טאג־ארדנונג פון פלענום גאר קליינע צווייטראנגיגע פראגען, און די לויפענדע סעסיע שטעלט זיך פאר אלס איינע פון די צום ווייניגסטען אינטערעסאנטע. פון דער טאג־ארדנונג זענען אראפגענומען אלע גרויסע און וויכטיגע פאליטישע פראבלעמען פון מאמענט. עס פיגורירט נישט דער קאנפליקט צווישען יאפאן און כינע, נישט די בעוואפענטע צוזאמענשטויסען צווישען די רעפובליקעס אין דרום־אמעריקע. דער סעקרעטאריאט האט פערהאנגען די פראגע וועגען ברענגען אין אן איינקלאנג דעם קעלאג־פאקט מיטן פאקט פון פעלקער־בונד. עס איז אויך נישט בערשטעלט געווארען די פראגע וועגען מצב פון די ארבייטען פון דער ענטוואפענונגס־קאנפערענץ; און גראד בעת דער איצטיגער סעסיע, ווען די פראגע וועגען ענטוואפענונג איז אזוי שארף און אקטועל אין צוזאמענהאנג מיט די פאדערונגען פון דייטשלאנד, מיט דעם נעגאטיווען ענטפער פון פראנקרייך און דער איינגעמישונג פון ענגלאנד וועט נישט פונקציאנירען איינע פון די וויכטיגסטע קאמיסיעס פון פעלקער־בונד, די דריטע קאמיסיע, אין וועלכער עס פליסען אריין אלע ענינים, וואס האבען א שייכות צו ענטוואפענונג.

אויב דער אפיציעלער טייל פון דער סעסיע איז בלאס און אינהאלטס־ארים, האט זיך דערפאר, ווי געוועהנליך, באלד אנגעהויבען די לעבהאפטסטע הינטער־קוליסען ארבייט.

דעם הויפט־אינטערעס בילדעט דא די פראגע וועגען דער דייטשער פאדערונג פון גלייכבערעכטיגונג אויפ'ן געביט פון בעוואפענונגען און וועגען דער שטעלונג, וועלכע עס וועלען אננעהמען אין דער פראגע די פעראייניגטע שטאטען. די שטעלונג פון אמעריקע זאל זיין אזעלכע:

די פעראייניגטע שטאטען האבען דעם ווערסאילער טראקטאט נישט ראטיפיצירט, דעריבער געהט זיי דירעקט נישט אן די פראגע וועגען דער דייטשער גלייכבערעכטיגונג. דאך קאן וואשינגטאן נישט איגנארירען דעם פאקט, אז דייטשלאנד איז ענטוואפענט געווארען אויפ'ן סמך פון א טראקטאט, וועלכער האט דערווייל נישט פערלוירען זיין קראפט די דייטשע פאדערונגען דארפען דעריבער אפגעווארפען ווערען, ווייל אין געגענפאל ווערט אונטערגעגראבען דער ווערט פון אלע טראקטאטען בכלל. נאר אויב מען מען רעדט וועגען אכטען טראקטאטען, מוז מען די פאדערונג אנווענדען נישט בלויז לגבי דייטשלאנד, נאר אויך לגבי יאפאן, וועלכע טרעט מיט די פיס דורך איהרע געוואלד־האנדלונגען אויפ'ן ווייטען מזרח די אינטערנאציאנאלע אפמאכען, וועלכע זי האט אונטערגעשריבען. דערווייל אבער לאזט זיך בעמערקען אין דער פראנצויזישער עפענטליכער מיינונג א טענדענץ צו אונטערשטיצען די האנדלונגען פון יאפאן. אמעריקע זאגט דעריבער אזוי: זי איז גענייגט צו אונטערשטיצען די שטעלונג פון פראנקרייך אין דער בעציהונג צו דייטשלאנד אבער מיט'ן בעדינג, אז פראנקרייך זאל אננעהמען א קלארע נעגאטיווע פאזיציע לגבי די אימפעריאליסטישע שטרעבונגען פון יאפאן, וועלכע בעדראהען, ווי בעקאנט, די אינטערעסען פון די פעראייניגטע שטאטען.

אויף דעם איצטיגען פלענום פון פעלקער־בונד דארף בעהאנדעלט ווערען א פראגע, וואס האט א וויכטיגע בעדייטונג פאר פוילען. עס געהט וועגען דער קאנדידאטור פון פוילען צו בעקומען אויף ווייטערדיגע דריי יאהר אן ארט אין ראט פון פעלקער־בונד. דער ראט בעשטעהט פון שטענדיגע מיטגלידער, פארשטעהער פון די גרויסע מלוכות (אזעלכע זענען פאראן פינף, פאר דייטשלאנד, נאך פאר'ן אריינטריט איהרען אין דער ליגע, איז לכתחילה רעזערווירט געווארען א פלאץ) און נישט שטענדיגע, וועלכע ווערען אויסגעקליבען אויף דריי יאהר און וועלכע פארטרעטען געוועהנליך געוויסע גרופען פון מלוכות, א שטייגער, די דרום־אמעריקאנישע רעפובליקעס, די קליינע אנטאנטע א. ד. גל. פוילען געהערט נישט צו קיינער פון די דאזיגע גרופעס און האט אז לאנגע צייט נישט געהאט קיין פארטרעטער אין ראט. ווען דייטשלאנד איז אריינגעטראטען אין פעלקער־בונד, איז דער פוילישער דיפלאמאטיע געלונגען אויסצוקעמפען פאר פוילען אן ארט אין ראט, אמת, נישט קיין שטענדיגען, דערפאר אבער האט פוילען בדרך אויסנאהם בעקומען דאס רעכט געוועהלט צו ווערען אויף צוויי קאדענצען נאכאנאנד.

אזוי איז טאקע געווען. איצט איז די לאגע קאמפליצירט דערמיט, וואס כדי געוועהלט צו ווערען אין ראט מוז מען האבען א קוואליפיצירטע מעהרהייט פון צוויי דריטעל שטימען. עס איז א געוויסע צייט נישט געווען קלאר, צי פוילען וועט ארויסשטעלען איהר קאנדידאטור צום דריטען מאל. עס האבען זיך אפילו געהערט שטימען, אז פוילען דארף דאס נישט ריזיקירען, ווייל דאס איז א נישט זיכערער עסק און אז דאס הינטערקוליסען־שפיל אין גענף שטעלט די פוילישע פארטרעטונג אין ראט אונטער פראגע־צייכען. ביז עס איז מיט א קורצער צייט צוריק געקומען די ענטגילטיגע ערקלערונג פון מיניסטער זאלעסקי, אז פוילען וועט באין אופן נישט רעזיגנירען פון איהר שטעלונג אלס גרויס מאכט און וועט אויך איצט בעמיהען זיך צו בעקומען א פלאץ אין ראט פון פעלקער־בונד. די געהעריגע דעקלאראציע איז דורך דער פוילישער דעלעגאציע שוין אריינגעטראגען געווארען. די מאשין פון אינטריגעס איז אין פולען גאנג, און עס בלייבט אויס אפצווארטען אויפ'ן רעזולטאט וועלכער וועט קומען אין עטליכע טאג ארום.

ב. ב.

דאס יאהר פון שייד־וועג
פאר דעם דייטשען יודענטום

פון ב. סמאליאר

דאס פערגאנגענע יאהר האט זיך אנגעפאנגען אין דייטשלאנד מיט די טרויעריגע אנטיסעמיטישע אנפאלען אויף קורפירסטענדאם, און ענדיגט זיך איצט מיט סיסטעמאטישע אנפאלען אויף יודישע געשעפטען, מיט ווארפען באמבעס אויף שוהלען, מיט אונטערליגען אויפרייס־מאטעריאל אונטער יודישע הייזער און מיט א ברייטער אנטיסעמיטישער פערכוואליע איבערן גאנצען לאנד.

די ווירקליכקייט האט אין פערלויף פון פערגאנגענעם יאהר קלאר און דייטליך געוויזען, אז אויב היטלער וויל אומברענגען זיינע פאליטישע געגנער בלויז אלס פאליטישע שונאים, וויל ער די יודען אומברענגען דאפעלט: ערשטענס — אלס פאליטישע שונאים, און צווייטענס — אלס יודען.

די דירעקטע אנטי־יודישע אגיטאציע, — די אגיטאציע צו באקאמפירען יודען, צו איזאלירען די יודען דירעקט פון האנדעל, ארויסווארפען זיי פון דער קונסט, ארויסשמייסען זיי פון אלע רעגירונגס אנשטאלטען, מאכען זייער לעבען אזוי ביטער, אז זיי זאלען מוזען פערלאזען דייטשלאנד. — די דאזיגע אגיטאציע איז אין פערלויף פון דעם פערגאנגענעם יאהר דערגאנגען צו אזא שטופע, פונקט ווי היטלער זאל שוין ווירקליך זיין ביי דער מאכט.

אין פערלויף פון פערגאנגענעם יאהר איז נישט געווען דער טאג, אז דער „אנגריף“, אדער דער „פעלקישער בעאבאכטער“, אדער אן אנדער היטלעריסטישע צייטונג זאל נישט ארויסקומען מיט די סאמע העסליכסטע און גיפטיגסטע בלבולים אויף יודען. די דאזיגע בלבולים, — אויסגעטראכט און פולקאם פאלשע, — האבען אין מאנכע פראווינץ־שטעט געשמעקט מיט געפאהר פאר דער יודישער בעפעלקערונג. זיי האבען געזאפען אויף די יודען די שולד פאר פערברעכענס, וואס די היטלעריסטען גופא פלעגען בעגעהען, כדי צו פראוואצירען אנטי־יודישע געפיהלען צווישען די בעפעלקערונג. זיי האבען אויך געהעצט צו פיזישע ארויסטרעטונגען געגען יודען, אז אזוי ארום געהאלטען אין פאניק נישט איין יודישע קהלה אין די קליינע פראווינצען.

נישט קריגענדיג קיין ווידערשטאנד מצד דער רעגירונג, וועלכע האט געקוקט צווישען די פינגער אויף דער גאנצער אנטיסעמיטישער העצע, האבען די פיהרער פון דער דאזיגער פרעסע נאך פערשייטער און חוצפה'דיגער זיך צולאזט אין זייער אנטיסעמיטישער פראפאגאנדע, דער רייכסטאג צו א פונקט, ווען די פיהרער פון דייטשען יודענטום האבען זיך געמוזט ווענדען פריהער צו לאקאלע רעגירונגס - פארשטעהער, דערנאך צו אינערן־מיניסטער גופא. און צום סוף — דירעקט צו הינדענבורגען. דעם „ווייסען־בוך“, וואס דער צענטראל־פעראיין פון דייטשע בירגער פון יודישען גלויבען האט היינטיגען חודש — דעם חודש פון פאר ראש־השנה — צוגעשטעלט צו פרעזידענט הינדענבורג, איז א רשימה פון די צרות, וואס די יודען, אין די דייטשע פראווינץ־שטעט האבען געהאט אויסצושטעהען צוליב דער פערביטערטער אנטיסעמיטישער העצע, וואס האט אין פערלויף פון פערגאנגענעם יאהר אנגעפאנגען נאגען א בעזונדער געפעהרליכען כאראקטער, און געווען ווען די יודישע פיהרער האבען זיך געפינען געצווינגען צו אפעלירען צו דער סאמע העכסטער אינסטאנץ פון דער דייטשער רעפובליק — צום פרעזידענט אליין....

דער סאמע דעמאנסטראטיווער פאל פון דעם אנטיסעמיטיזם אין דייטשלאנד איז אין פערלויף פון פערגאנגענעם יאהר געווען דער געזעץ־פראיעקט צו קאנפיסקירען דאס פערמעגען פון אלע מזרח־אייראפעאישע יודען, וועלכע איז אנגענומען געווארען אין דעם פרייסישען פארלאמענט. דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט, קאן קיין ממשות'דיגע רעזולטאטען דערווייל נישט האבען. ער האט אבער קלאר און דייטליך אונטערגעשטראכען פאר דער וועלט, וואס עס קען פאסירען מיט די יודען איצט אין דייטשלאנד, אין פאל אויב די היטלער־קרעפטען וועלען ווירקליך קומען צו דער מאכט.

צוזאמען מיט דעם געזעץ־פראיעקט צו קאנפיסקירען יודיש פערמעגען, איז אויף דער זעלבער זיצונג פון פרייסישען פארלאמענט אויך אנגענומען געווארען א פראיעקט ארויסצווארפען אלע יודישע ארטיסטען פון די רעגירונגס־טעאטערען אין פרייסען, און זיי נישט לאזען אויפטרעטען אויף ראדיא. אדער אין די פילמען. דער דאזיגער צווייטער פראיעקט — ווערט איצט אין זיין פולער מאס דורכגעפיהרט אין אלע רעגירונגס - טעאטערען אין בערלין און אין גאנץ פרייסען, יודישע ארטיסטען האבען איצט אבסאלוט קיין שאנס נישט אנצוקומען אין קיין רעגירונגס־טעאטער, אדער אין קינא, אדער ארויסצוטרעטען אין ראדיא. און דאס איז נישט בלויז אין פרייסען, נאר כמעט אין גאנץ דייטשלאנד.

שטילערהייט האבען די גרעסערע יודישע רעגירונגס - בעאמטע געמוזט פערלאזען זייערע שטעלעס; שטילערהייט האבען יודען געמוזט פארלוויזט ליקווידירען זייערע געשעפטען אין יענע טיילען פון לאנד, וואו עס איז ווירקליך געווען פאר זיי א געפאהר צו האנדלען; שטילערהייט האבען יודען געמוזט זיך צוריקציהען פון פערשידענע בענק; שטילערהייט האבען יודען אנגעפאנגען ארויסגעשטויסען ווערען פון זייערע עקאנאמישע פאזיציעס, וועלכע זיי האבען זיך ערווארבען אין פערלויף פון דורות.

און עס רוקט זיך איצט אויף די יודען פון דייטשלאנד אן א ניי יאהר, וואס קיין בעזונדערע אפטימיסטישע געפיהלען קען עס נישט ארויסרופען. עס רוקט זיך א יאהר נישט בלויז פון ווייטערדיגען אנטיסעמיטישען אנגריף, נאר אויך פון גרויסען עקאנאמישען אונטערגאנג.

דאס דייטשע יודענטום געטראפען פון דעם אלגעמיינעם עקאנאמישען קריזיס אין לאנד, און דערצו נאך אויך פון דעם וואקסענדען אנטיסעמיטיזם, געהט ווילענדיג, נישט ווילענדיג אויפ'ן וועג פון עקאנאמישע ירידה. היטלער מאג שרייען, אז די פינאנצען אין דייטשלאנד ווערען קאנטראלירט דורך יודען, אבער דער ביטערער אמת איז, אז היינטיגעס יאהר האט דייטשלאנד געהאט ווייניגער פערמעגליכע יודען, ווי אין פאריגען יאהר, און קומענדיגען יאהר וועט זי האבען נאך פיל־פיל ווייניגער ווי היינטיגעס יאהר.

דאס פערגאנגענע יאהר איז געווען א יאהר פון רייכסטאג־וואהלען — פון פרעזידענט־וואהלען, און פון סתם וואהלען. דאס איז פאר יודען

(ווייטער זעה 13־טע זייט)

לאדז, 30 סעפט. 1932

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 30 סעפט. 1932

דער בילאנץ פון יאהר תרצ"ב

פון משה פיינקינד

מיט בלוט און טרעהרען האט זיך פעראייביגט דאס יאהר תרצ"ב אין יודישען לעבען און אין די דיאגבאלען פון דער יודישער געשיכטע.

אויף דעם גאנצען ערד - קוגעל, אויף מזרח און מערב, אויף צפון און דרום האט דאס יאהר געבושעוועט און געפייערט א נצחון דער אנטי־סעמיטיזם אין אלע זיינע פארמען.

סיגנאליזירט און קאלפארטירט האט איהם אויך דאס מאל

דייטשלאנד

איז דאך דא דער אנטיסעמיטיזם געבוירען געווארען אין לעצטען פירטעל פון 19־טען יאהרהונדערט צוליב דער געגנערשאפט פון דעם יודישען דעפוטאט עדוואַרד לאַסקער געגען דעם אייזערנעם קאנצלער ביסמארק, וועלכער איז אויך געווען דער „טויף־פאטער" פון דער שפאגעלנייער איראפעאישער יודען־העצע אין יענע עפאכע.

די דאזיגע יודען־העצע איז איצט בעניוט געווארען פון ביסמארקס און פת־דלי גייסטיגע יורשים, פון די היטלעריסטען, האקענקרייצלער „ענדעקעס", קוזיסטען און אנדערע זייערס גלייכען „איסטען", מיט דער גאנצער שארפקייט פון רציחה און שנאה צו אלעם, וואס יודיש איז.

מען האט זיך נישט מעהר בעגנוגענט מיט דעם געזעלשאפטליכען און ווירטשאפטליכען באיקאט אויף יודען, נאר מען האט זיך גענומען, ווי אין די אלטע צארישע גוטע צייטען, אויך צו רודפ'ן און פערפאלגען יודען אויף דעם קולטורעלען געביט.

אין דייטשלאנד, עסטרייך, פוילען, רומעניען און טשעכען האבען זיך די קריסטליכע סטודענטען אונטער פערשידענע „פירמעס" געווארפען אויף זייערע שול־קאלעגען אין די הויכשולען, געשלאגען זיי מכות רצח און זיי פערטריבען פון דאנען.

די יודישע סטודענטען, וואס מוז געזאגט ווערען צו זייער גרויסען רוהם און כבוד, האבען זיך אקעגענגעשטעלט און פערטיידיגט מיט אלע אַרימע כוחות, אבער זיי האבען געמוזט קאַפּיטולירען פאר דער איבערמאכט פון צד שכנגד.

אויך די מאכט האט אין עטליכע פאלען אין דייטשלאנד, עסטרייך א. א. אינטערווענירט און אונטערדריקט די סטודענטישע „רעבעלען". אבער אין מייסטע פאלען האט זי זיך פערשפעטיגט און האט איינגעשטילט די עקסצעסען. ווען די יודען זענען שוין געווען גוט צוקיילט און צובילט, פערמאכענדיג די טוירען פון „אלמא־מאטערס" — פאר די בעפאלענע, וואס האבען זיך געוועהרט פאר די אנפאלערס.

אין פוילען

אויך ביי אונז האבען זיך די כוליגאנישע סטודענטען־עקסצעסען נישט בעגנוגענט בלויז אויף די אוניווערזיטעטען, נאר אויך זיי ארויסגעטראגען אויף דער גאס.

די מאכט האט די סטודענטישע געוואלד־טאטען געגען יודען אונטערדריקט אין ווארשא, קראקא, ווילנע, לעמבערג, פויזען און לובלין.

האט אבער אנגענומען אן עפידעמישער כאראקטער די פוילישע באיקאט־בעוועגונג, און די יודישע בעפעלקערונג שמאכט אונטער דער לאסט פון א דאפעלטען ווירטשאפטליכען קריזיס.

דער עטאטיזם האט ארויסגעשטופט די יודען פון די מאנאפאלען. די לעצטע עטליכע דרייסיג יודען, וואס האבען נאך געהאט קאנצעסיעס אויף טאבאק הורט־ אין קליין־פוילען, האלט מען ביים בעזייטיגען.

אין פויזנער קאנט לאזט מען איבערהויפט נישט די יודען שטעהן מיט אביסעל בעטעל אויף די טערגער און יאהר־מערק. די היימישע כוליגאנעס צויאגען און פאגראמירען זיי.

אין רומעניע

האבען זיך די יודען איינגאנצען אפגענאַרט און ענטוישט אין יארגעס רעגירונג, די אייזערנע גוואַרדיע האט דארט דאס ווארט.

די יודען זענען דארט ארויסגעשטופט געווארען פון אלע ווירטשאפטליכע פאזיציעס, וואס האבען נאר א שייכות מיט מאנאפאל־האנדעל. דער צו איז נאך צוגעקומען דער יאסער פאגראם און די שחיטה אויף די זעקס סאראקער יודען.

די ווירטשאפטליכע לאגע פון די יודען אין

ליטע

איז אויך געווארען קריטיש, צוליב דעם אלגעמיינעם ביטערען קריזיס, וואס דארט הערשט. די יודען לויפען דארט ווי די וועלט האט נאר אן עק.

דערזעלבער גורל האט אויך געטראפען די יודען

אין וויטען מזרח

וואו ס'איז פארגעקומען די מלחמה צווישען יאפאן און כינע.

קיין גוטע בשורות הערט מען אויך נישט פון מאנטשוריע פון ראטענפערבאנד, די קרימער קאלאניזאציע האט נישט געבראכט קיין גרויסע ישועות.

אמעריקא

האט דאס יאהר גארנישט אונז געגעבען. זי האט אויפגעהערט צוליב'ן אייגענעם קריזיס צו שטיצען אונזערע ווירטשאפטליכע און פילאנטראפישע אינסטיטוציעס. זי האט יוצא־געווען מיט איהרע דעלעגאטען אויף עקספארט.

אין ענגלאנד

ווייטער איז מען טויב צו די גערעכטע פאדערונגען פון די יודען און האלט איין די יודישע עמיגראציע און לאנד־איינקויף אין א"י מיט אייזערנע צוואנגען. די יודישע נויט טרייבט אבער דעם יוד זוכען א … וועלט.

האט זיך די געוויסע יודישע עמיגראציע געווענדעט קיין

פערסיען

צו אחשורוש'ס מדינה, או זי זאל ביי זיך אויפנעהמען אן ערך פון 20 טויזענד יודען פון פוילען, רומעניען און טשעכא־סלאוואקיי.

אין טשעכאסלאוואקיי

האט מען ווידער א ספעציעלען סענטימענט צו די פוילישע יודען, וועלכע מען האט דאס יאהר שטארק אטאקירט אויף די הויכשולען, פאדערענדיג כאַר זיי „נומערוס קלאוזוס".

אין דער טשעכישער שטאט עגער האט מען פערבאטען די יודישע שחיטה, נאכטוענדיג דערמיט די שטאט דעסאו, וואו די יודישע שחיטה איז אויך שטרענג פערבאטען געווארען.

איבערהויפט זענען אין אלע שטאט־ראטען און לאנדטאגען אין דייטשלאנד אריינגעטראגען געווארען געזעצען צו פערבאטען יודען די שחיטה.

לעטלאנד

האט ווידער דאס יאהר געמאכט אן אטענטאט אויף די יודישע נאציאנאל־קולטורעל - אויטאנאמיע, פערשליסענדיג די יודישע שולען מיט יודישער אונטערריכטס־שפראך און פערבאטען צו רעדען די מינדערהייטס־שפראכען אין די אפיציעלע און קאמונאלע אמטען.

און די פערספעקטיווען אויף דעם נייעם יאהר זאגען נישט אויף קיין בעסערונג. אבער פערצווייפלען טארען מיר זיך נישט. מען מוז שטעהן ווייטער אויף דער וואך און פערטיידיגען די יודישע ווירטשאפטליכע, קולטורעלע און פאליטישע פאזיציעס פון דעם אלוועלטליכען יודענטום.

און צו דעם צוועק איז זי, בונויסגעקומען אין גענף די יודישע קאנפערענץ, צו שאפען דעם אלוועלטליכען יודישען קאנגרעס, וועלכער זאל די דאזיגע פאזיציעס, די פאזיציעס פון יודישער אייגענארטיגקייט פון דער יודישער פולבערעכטיגונג אומעטום שיצען און היטען...

יאהרען, יאהרען

פון משה בראדערזאן

יאהרען, יאהרען —
ווער קאן דען איבערציילען
און דערציילען
דעם סודות'פולען גאנג פון אייך ?!.
ווער ווייסט דעם אנהויב אייערען
אין רעטעניש פון מעשי־בראשית,
און ווער דערגרונטעווען קאן אייער סוף ?

יאהרען, יאהרען —
מיר גייען אייך פארביי
אין צוטרוי פון דער קינדהייט און דער יוגענד.
מיר גייען, ווי פער'משפט'ע אין לאנגער רייה —
אויף צוריקוועגס אייך פערביי
אין חשד פון אונזער עלטער,
און איבער'חזרן טעותים פון געשיכטע !

יאהרען, יאהרען —
אז ווען אפילו זי,
שעכערעזאדע,
דערציילען זאל אונז מעשה'לעך פון —
טויזענד מיט איין יאהר,
פון פלאי־פלאים פיל,
פון גיטע נסים,
און פון בייזע וואונדער
פון דער נאטור — פון גאט
דורך אונז אוועקגערויבטע —
אוי, וועט דאס אויך נישט שטילען אונזער גייציגקייט אוודאי !
ואוי מיר זעהען
אין איבערחזרונג פון דער פערשריבענער געשיכטע
פארפלעקט,
איבערגעמעקט,
ווי פונ'ם גאנג צום ציל פון איבערמענש,
געשטאלטיגט זיך א פילגעריי צום איבערחזיר,
פון אדם פורעמט זיך דער פרא – אדם,
וואס איטלעך באלעבאטיש און דערשראקען טכוירל
האט דערפאר א מין פערענטפערונג:
— אירא ניע פון גורל,
און פטור,
ס'וועט יאקאש מוחל זיין אונז גאט, דער פאטער)
— יאהרען, יאהרען —
צי וועט איהר מוחל זיין,
די איבערמענשליכע פערצווייפלונג,
דעם איבערמענשליכע בטחון
פון דורות גאנצע
האפנונגסלאז פערפלאנטערטע אין שפינוועבס'ן פון תקופות
וואס טויטערהייד זיי גארען נאך א נס,
און ס. א. ס.
פון דעם געשיכטע־קבר זייער רוף איז ?!.

יאהרען, יאהרען —
ווער קאן דען איבערציילען
און דערציילען
דעם סודות'פולען גאנג פון אייך !!!

ראש-השנה

פון ד"ר יעקב וויגאדסקי

א שיינער יום־טוב ראש־השנה! אינאיינעם מיט יום־כפור איז דאס דער שענסטער יום־טוב, וועלכע יודען האבען נאר: דאס איז א יום־טוב פון חשבון־הנפש, וועלכע יודען גיבען זיך אפ פאר א גאנץ יאהר.

דער שווערער יודישער לעבען מיט זיין דאגת הפרנסה, וואס הערט נישט אויף צו ענבערען דעם מוח און צו שרעקען די נשמה; מיט זיין שטענדיגער אומ'ברחמנות'דיגער מלחמה אויף פיל פראנטען, וועלכע איז פול מיט אזוי פיל דערנידעריגען און עגמת נפש; מיט זיין שטענדיגער האוועניש און טומלען זיך אויף איין ארט — דאס יודישע לעבען פון א גאנץ יאהר פערווארפט און פערשמוצט די יודישע נשמה אזוי שטארק מיט קויט און מיט אלערליי טומאה־זאכען, דאס מען זעהט זי כמעט נישט ארויס. נארישע מענשען מיינען דעריבער, או זי פעהלט דעם יודען איינגאנצען אויס, דאס זי איז גאר נישטא!...

אין די ימים־נוראים רייניגט אפ דער יוד זיין נשמה און הויבט אויף צום הימעל דעם איינגעבויגענעם קאפ, וואס הערט נישט אויף א גאנץ יאהר צו זוכען אויף דער ערד... דער יוד רייניגט אפ ראש־השנה זיין נשמה פון א גאנץ יאהר מיט זיין טיפען קריטישען אריינקוק אין זיינע מעשים, רייד און מחשבות, מיט זיין חשבון הנפש, מיט זיין על חטא... דורך חרטה, דורך תשובה שטראהלט אויף דער מאראלישער כוח פון דער יודישער נשמה מיט א גייעם ליכט...

דאס לעבען פון דעם יודישען קיבוץ איז פולען פאר דעם פערגאנגענעם יאהר איז פול מיט פעהלערען, מיט זינד, מיט חטאים ופשעים... איך וויל זיך אינאיינעם מיט מיינע ברידער און בפרט, מיט די יודישע עסקנים אביסעל שלאגען על חטא...

ועל חטא שחטאנו לפניך בטפשות פה.

דאס איז אפשר די גרעסטע עבירה, וואס מען צורעדט דאס און מען צושרייבט ביי אונז! א גרויל נעהמט ארום: עס רעדען על פי רוב די, וועלכע דארפען שווייגען, און עס שרייבען על פי רוב די, וואס טארען קיין פען אין האנד נישט נעהמען; און האט אזא פארשווינדעל עטליכע מאל גערעדט און געשריבען, ווערט ער שוין ביי זיך גרויס, אזוי גרויס, אז ער געפינט שוין זיין גלייכען ערגעץ נישט. קיין פאלק זינדיגט נישט אזוי פיל מיט טפשות פה און מיט רייד, מיט איהר ענג כפער קניפטער, מענאלאמאניע, ווי יודען...

ועל חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת.

א גרויסער אומגליק איז פאר יודען די, כמעט שטענדיגע חלוקי דעות, וועלכע נעהמען זיך נישט פון פערשידענע וועלט־קוקען, נאר פון פערשידענע אמביציעס און דעמאגאגישע שטרעבונגען. דאס שאפט שעדליכע רייבונגען, וועלכע פערשלינגען זעהר א גרויסען טייל ענערגיע, וואס האט געקענט און געמוזט אנגעווענדעט ווערען למובת הכלל... דאס איז א מין קראנקהאפטע דעמאגאגיע, וועלכע זאגט ארויס איהר „להיפוך" בבלי דעת, נאך איידער זי האט פערשטאנען, וואס איהר „קעגנער" זאגט ארויס...

דעם גרעסטען „בבלי דעת" ווייזען ארויס די יודישע פאליטיקער, כמעט איטליכער יודישער „פאליטיקער" האלט זיך פאר א פיהרער און אלע איבעריגע יודען — פאר נארנים.

כמעט איטליכער יודישער „פאליטיקער" איז „בבלי דעת" אליינהערשענדיג געשטימט און פערשטעהט דעם ווארט „פיהרען", ווי: „עולם! געהט נאך מיר נאך"! דעם שארען און דעם חורבן, וואס די דאזיגע „פיהרער" מאכען אן מיט זייער פאנאטישע קליינלעך־פאליטיק און מיט זייער בשוגג־און במזיד־דעמאגאגיע, איז איין לשער!... זיי מאכען חרוב איטליכע געזונטע ארגאניזאציע, אין וועלכע זיי רייסען זיך נאר אריין, און רופען ארויס סוף־לאזע מחלוקת'ן... קיין פאלק האט נישט אזוי פיל דעמאגאגען און אזוי פיל בבלי־דעת'דיגע פאליטיקער, ווי יודען...

ועל חטאים שאנו חייבים עליהם ארבע מיתות בית־דין — מוזען זיך שלאגען אלע יודען וואס האבען זיך נישט בעטייליגט אין דער מלחמה פאר יודישע נאציאנאלע רעכט. קודם כל די גאנץ און האלב אסימילירטע מה־יפית'דיגע יודעלעך.

ווייטער — די יודען, וואס קעמפען נישט געגען א פרעמדע קולטור און בפרט געגען פרעמדע שולען, וועלכע מען ווארפט זיי מיט געוואלד ארויף, כדי צו פער'סמ'ען די קינדישע מוחות מיט דעם גיפט פון אנטיסעמיטיזם און אזוי ארום אפרייסען זיי פון זייער פאלק.

דעם דאזיגען על חטאים מוז זאגען איטליכער יוד, וועלכער שטיצט נישט מיט מעשים די יודישע אדער העברעאישע שולען, וועלכער שיקט זיינע קינדער נישט אין די דאזיגע שולען, און וועלכער העלפט נישט קעמפען פאר די רעכט און פאר דעם קיום פון אונזערע שולען!...

אונזערע שולען — דאס איז דער פונדאמענט פון אונזער גאנצער קולטור און פון אונזער גאנצען פאלקישען קיום. דער יוד, וואס העלפט נישט אין דעם הייליגען קאמף פאר אונזער קולטור. זאל לכל הפחות תשובה טון און אויסדריקען זיין חרטה אין דעם על חטאים...

די איבעריגע אלע „על חטאים" לאז איך איבער אהן פירושים.

פערגעסענע פאקטען

פון פראפ. שמעון דובנאוו

יודען האבען שוין נישט איינמאל „ענט־דעקט" אמעריקע. חוץ יענע עהרליכע מאראנען, וואס האבען צוגעהאלפען קאלומבוסען אין זיין ערשטער אמעריקער־רייזע פלעגען יודישע וואנדערער שפעטער קומען פון צייט צו צייט אין די נאך ווייניג בעזעצטע לענדער פון דער נייער וועלט און ענטדעקען נייע וועגען פון וועלט־האנדעל, וואס האבען פערבונדען אמעריקע מיט אייראפע, מעהר ווי דריי הונדערט יאהר האט זיך געצויגען די יודישע וואנדערונג קיין אמעריקע, און דאך האט זיך ארויסגעוויזען, אז צום יאהר 1880 האבען אין די פעראייניגטע שטאטען, קאנאדע און אנדערע לענדער צוזאמען געלעבט נישט מעהר ווי דריי הונדערט טויזענד יודען. פון יענער צייט זענען אריבער פופציג יאהר — און היינט האבען מיר אין אמעריקע כמעט פינף מיליאן יודען, א דריטעל פון גאנצען יודישען פאלק, ווי איז דערצו געקומען, אז אין איין האלב־יאהרהונדערט איז פון א פערטעל מיליאן געווארען פינף מיליאן, דאס וועט דערצעהלען די יודישע געשיכטע, און איך האב דאס אויך בקיצור דערצעהלט אין מיין „וועלט־געשיכטע פון יודישען פאלק". דעם דאזיגען וואונדער האט געשאפען די גרויסע עמיגראציע פון מזרח־אייראפע, בעזונדערס פון רוסלאנד. איך האב געהאט די זכיה שטעהן ביי דעם וויגעלע פון דער היסטארישער בעוועגונג, און איך האלט פאר מיין חוב צו איהר פופציג־יאהריגען יובל דערמאהנען דעם לעזער עטליכע פערגעסענע פאקטען פון איהר געבורטס־טאג.

זומער 1881 אין פעטערבורג, עס האבען ערשט אפגעענדיגט די פריהלינגס־פאגראמען אין יעליסאוועטגראד, קיעוו, אדעס, און עס האבען זיך אנגעהויבען די קלענערע זומער־פאגראמען, אויפ'ן עסטרייכישען גרענעץ, אין בראד, האבען זיך אנגעזאמעלט די ערשטע גרופעס היימלאזע, און זייערע וויי־געשרייען האבען אפגעהילכט אין פאריז, לאנדאן, און ניו־יארק, מיר זענען געזעסען אין דעם רעדאקציע־לאקאל פון דער יודיש־רוסישער וואכענשריפט „ראזסוויעט" און געשמועסט וועגען די ידיעות, וואס פלעגען אנקומען פון דער גאנצער וועלט. די שפאנישע רעגירונג ראפט פלומרשט יודישע וואנדערער צוריק אין יענעם לאנד, וואס האט זיי אמאל פערטריבען. עס איז דא א האפענונג, אז דער טערקישער סולטאן וועט לאזען יודען קאלאניזירען פאלעסטינע. און דערווייל לאזט זיך דער דערשראקענער עולם לויפען קיין אמעריקע. די „אליאנס איזראעליט" אין פאריז האט זיך פעראינטערעסירט מיט דער פראגע און איז גרייט שטיצען די יודישע קאלאניזאציע אין אמעריקע. די „ארגאן פון אמעריקאנער יודישע קאנגרעגאציעס", האט אין איהר קאנפערענץ אין שיקאגא (יולי 1881) אנגענומען א בעשלוס זאמלען געלד אויף בעזעצען יודישע עמיגראנטען פון רוסלאנד אין קאנזאס און נעבראסקע — צוויי שטאטען פון דער גרויסער אמעריקאנער רעפובליק, וואו עס איז דא פיל פלאץ פאר ערד־ארבייטער־קאלאניעס און לאנד־ווירטשאפטליכע פערמעס.

אזוי זיצען מיר, א הייפעל אינטעליגענטען, אין פעטערבורג און ביי אלעמען עגבערט אין מוח די פראגע: וואוהין? איך בין געווען דער יונגסטער אין דער חברה אין דער ליטעראטור, וואס האט געפיהרט די אפטיילונג „אויסלאנד־כראניק" אין „ראזסוויעט". איך פלעג דארטען צונויפשטעלען אלע ידיעות, אויך וועגען דער עמיגראציע־בעוועגונג און בין געווען גענוג בעקאנט מיט דער לאגע; דאס האט מיר צוגעגעבען מוט ארויסצוזאגען מיין מיינונג אין דער קאמפליצירטער פראגע אלס איינער פון די ערשטע, אין אן'ארטיקעל „די טאג־פראגע" („וואפראס דניא", אין „ראזסוויעט" נומערן 34—35, אין אויגוסט 1881). כ'האב פעסטגעשטעלט אז די עמיגראציע קיין אמעריקע האט זיך שוין אנגעהויבען: פערמעגליכע פאמיליעס פון דרום־רוסלאנד זענען שוין אוועקגעפאהרען אהין מיט האמבורגער שיפען. און ארימע מאסען ווארטען אויף די גרעניצען ביז מען וועט זיי געבען די מעגליכקייט איבערוואנדערן. שפאניען אבער און פאלעסטינע זענען נאר א פראיעקט, וואס איהם איז שווער אויסצופיהרען. אויב עס וועלען זיך אפילו בעשטעטיגען די ידיעות וועגען דעם גוטען ווילען פון דער שפאנישער רעגירונג (שפעטער איז דערפון טאקע גארנישט ארויסגעקומען). לוינט אונז נישט געהן קאלאניזירען א לאנד מיט אן'אפגעשטאנענער קאטוילישער בעפעלקערונג מיט אן־אָרימער קולטור און א זעהר שלעכטע ווירטשאפט. וואס איז שייך פאלעסטינע האב איך אויך ארויסגעזאגט א נעגאטיווע מיינונג, ווייל איך בין דאן געווען אונטער דעם איינדרוק פון די בעשרייבונגען, וואס האבען זיך געדרוקט אין סמאלענסקינס „השחר", וועגען די ווילדע פרומע פאנאטיקער אין ירושלים. וואס האבען נישט דערלאזען יודישע קינדער לערנען זיך אין די מאדערנע שולען פון פאריזער „אליאנס". אין א לאנד פון יודישע מארנאכען, וואס האלטען ערד־ארבייט פאר א נידעריגע גוי'אישע בעשעפטיגונג, קען מען נישט שאפען פרייע קאלאניעס מיט א מאדערנער קולטור (צו יענער צייט זענען נאך נישט געווען די יונגע לייט פון בילו, וואס זענען געקומען מיט א יאהר שפעטער און האבען טאקע געמוזט אויסהאלטען א שווערען קאמף מיט די פרומאקעס פון אלטען ישוב). דערפאר בין איך געשטאנען שטאל און אייזען פאר אמעריקע, וואס מיר, די ראדיקאלע יוגענד, האט הויך געשעצט ווי די פרייעסטע רעפובליק אין דער וועלט. דארטען וועלען בליהען יודישע קאלאניעס, וועלען אויסוואקסען יודישע פערמעס, און א נייער דור יודען וועט בעווייזען דער גאנצער וועלט, וואס מען קען אויפטון אין א לאנד פון בירגערליכער פרייהייט.

דאס אלץ איז, פערשטעהט זיך, געווען צו טעארעטיש און עלעמענטאר, ווי עס האט געפאסט פאר א גאר יונגען אידעאליסט, וואס האט אלע זיינע בעווייזען ארויסגענומען פון איבערגעלייענטע ביכער. צו יענער צייט האבען מיר אפילו געהאט אין זינען נישט א ברייטע עמיגראציע, נאר א לאנד־ווירטשאפטליכע קאלאניזאציע, — דעם טרוים פון אלע משכילים, וואס האט אין דעם זעלביגען יאהר געפיהרט קיין אמעריקע די ערשטע גרופע פון „עם־עולם". און דאך, ווען איך דערמאהן זיך אן יענעם אמעריקאנישען ענטוזיאזם אונזערען, דוכט זיך מיר, ווי עמיץ האט אונז אונטערגעזאגט, אז אין א צייט ארום וועט אין אמעריקע אויסוואקסען א גרויסער יודישער צענטער. דאס האט דער גייסט פון דער יודישער געשיכטע גערעדט „מפי עוללים וקטנים", מיט'ן מויל פון ליטעראַרישע קינדער.

מיר געדענקט זיך, אז איך האב אין יענעם ארטיקעל געוואלט בעווייזען, אז מיט דער צייט וועלען אפשר די יודישע עמיגראנטען קענען שאפען א מעהרהייט פון דער בעפעלקערונג אין א ווייטען, ווייניג בעפעלקערטען שטאט פון אמעריקע, און דאן וועלען זיי האבען א ברייטע אויטאנאמיע, לויט דער אמעריקאנישער קאנסטיטוציע. איצט האב איך דעם דאזיגען געדאנק געזוכט אין דעם ארטיקעל און האב איהם נישט געפונען; מסתמא האט איהם דער רעדאקטאר (מארק ווארשאווסקי) אויסגעשלאסען, אלס צו דרייסטע און נישט פאסענדיגען פאר דער צענזור פון יענער צייט.

נאך מיין ארטיקעל האט זיך אנגעהויבען א פאלעמיק וועגען דער פראגע: וואוהין? איך געדענק, אז מיט מיר האט פאלעמיזירט דער שפעטערדיגער חובב־ציון, ד״ר שלאפאשניקאוו; דערנאך האט זיך אפגערופען לעוואנדע און נאך איהם האט דער „ראזסוויעט" אפגעדרוקט דעם בעריהמטען ארטיקעל פון ליליענבלום: „די אלגעמיינע יודישע פראגע און פאלעסטינע", וואו ער האט בעגרינדעט די אידעאלאגיע פון חיבת־ציון (אין אקטאבער־נאוועמבער 1881). אין די ווינטער־חדשים 1881—1882 זענען די יודישע צייטונגען געווען פול מיט ארטיקלען אונטער דעם טיטול: אמעריקע אדער פאלעסטינע? אין פריהלינג 1882 זענען שוין געשטאנען איינע געגען די אנדערע צוויי ארגאניזאציעס: דער אמעריקאנער „עם־עולם" און די פאלעסטינער „בילו".

אזוי האט זיך אנגעהויבען די גרעסטע איבערוואנדערונג אין דער יודישער געשיכטע פון אנהויב נישט אזוי שטארק, פון צעהן ביז דרייסיג טויזענד עמיגראנטען יעהרליך קיין אמעריקע, שפעטער (נאך דעם קישענעווער פאגראם) צו הונדערט טויזענד. און וואס האט זיך אין פופציג יאהר ארום אויסגעלאזען? פינף מיליאן יודען אין אמעריקע און קוים א פינפטעל מיליאן אין פאלעסטינע! אפשר וואלט פאר דער יודישער נאציע געווען בעסער, ווען עס וואלט אויסגעקומען פערקעהרט: פינף מיליאן אין ארץ־ישראל און א פינפטעל מיליאן אין אמעריקע. מיר וואלטען איצט געהאט א שטארקען יודישען צענטער אין אונזער היסטארישען לאנד און וואלטען נישט געדארפט מורא האבען, נישט פאר אונזערע פיינד, די אראבער, און נישט פאר אונזערע ענגלישע „פריינד". אבער אויב די היסטארישע נויטווענדיגקייט האט געבראכט צו גאר אן אנדערען רעזולטאט, מוזען מיר פאר איהר דעם קאפ בויגען און אנערקענען, די גרויסקייט פון דער בעוועגונג, וואס איז געבוירען געווארען אין ווייטאגען מיט פופציג יאהר צוריק.

דאס בעוואוסטזיין, אז מיר האבען אין פופציג יאהר געקענט שאפען אזא מעכטיגע וועלט־קראפט, ווי דאס אמעריקאנישע יודענטום, מעג שטארקען אונזער גלויבען אין אונזער אייגענע כוחות און די אייביגע שאפונגס־קראפט פון אונזער אלט נייעם פאלק.

כ'לאך פון שטן!...

איבערגעגעבן פון א לאדזער „מאגנאט"

פון י. אבערזשאנעק

הא, הא, הא, מיר איז וואויל, מיר איז גוט. איך בין א גליקליכער מענש — כ'לאך פון שטן!

אמאליגע צייטען, ערב ראש־השנה, האט אויף מיר די הויט געציטערט, א קלייניגקייט אזא יום־הדין, ווען די פיש אין וואסער ציטערען! ווען מ'מאכט א חשבון־הנפש, און „אויבען" ביים „גרינעם טיש" שטעהט דער שטן ימח־שמו און איז מקטרג — א שוידער פלעגט מיר אדורכגעהן דורכ'ן לייב.

אי, האב איך עס געהאט געבראטענע צרות פון דעם שטן! אויף שריט און טריט, וואו איך, האב מיך נאר א קעהר־געטון, האב איך איהם געהאט ביי דער זייט. אומעטום איז ער געווען מיין בעל־יועץ. אין אלע מיינע עסקים האט ער אריינגעשטעקט זיין נאז. א גאנצער דעה־זאגער איז ער געווען ביי מיר, א גאנצער בן־בית געווארען ביי מיר אין שטוב, נישט אפצוזאגען זיך געווען פון איהם, פון דעם ימח־שמו'ניק!..

און דערביי איז ער געווען א געוואלדיגער עזות־פנים; וואס איך האב געזאגט, האט ער געזאגט פערקעהרט; האב איך געזאגט: בלוי, האט ער געזאגט גרוי, האב איך געזאגט: טאג, האט ער געזאגט: נאכט. און ווער, מיינט איהר, האט אויסגעפיהרט? — ער, דער שטן!...

הערט, יודען, וואסערע געבראטענע צרות, איך האב פון דעם בחור געהאט אויסצושטעהן:

ווי איהר ווייסט בין איך פאר דער מלחמה געווען אן'עני ואביון מגוזל — א דלות אויף זיבען פאלעס, הייסט עס. איך בין מיר געווען א מלמד, האב מיר געקנעלט מיט מיינע תלמידים, און ב״ה געמאכט דאס אמת'ע „לעבען"...

איז דאך אויסגעבראכען א מלחמה'לע, פאניע האט זיך געשלאגען מיט'ן פראס. מהאט געגעסען ברויט־קארטען און פערביסען מיט קוהלען־קארטען — אין יענער צייט, האט זיך צו מיר צום ערשטען מאל געיאוועט אטא דער דאזיגער „סוחר", דער שטן.

— משה מאיר — האט ער מיט מיר גענומען אייב'טענה'ען — וואס וועט דיין שווארצער סוף זיין? אלע מלמדים זענען געווארען פאבריקאנטען פאהרען אויף קאטשען און רעדען „דייטש" און דו ליגסט אין דער אדמה! פארוואס זאלסטו נישט ווערען א פאבריקאנט מיט אלע מלמדים צו גלייך, און רעדען דייטש, פארוואס?

— וואס הייסט, ווער'ען א פאבריקאנט — און כסף? — אזוי האב איך געפרעגט מיין בעל־יועץ, דעם שטן.

— כא, כא, כא, — האט ער זיך צולאכט — שוטה בן פיקהאלץ, וואס דו ביזט! ווער מיר כסף און וואס מיר כסף — א פינגער האכט, און דאס איז גענוג! אטא די אלע, וואס דו זעהסט פאהרען אין די קאטשען און רעדען „דייטש" — די אלע זענען געווארען „מאגנאטען" נאר מיט'ן... פינגער — איין שרייב אויף א וועקסעלע, הוק, שטוק און דו ביזט א פערטיגער מיליאנטשיק!...

און ווער, מיינט איהר, האט אויסגעפיהרט? — אוודאי ער; איך האב א שרייב־געטון מיט דער פעדער, הוק, שטוק און... דא הייבט זיך אן מיין אומגליק:

פון דעמאלט־אן, בין איך שוין נישט, זיינע פטור געווארען. ער האט זיך צו מיר צוגעקלעפט ווי א פליג צו א האניג־טייגעל.

האב איך געהאט א געשעפט מיט סחורה, האט ער מיט מיר איינגע'טענה'ט: זעה נאר, משה מאיר, פארוואס זאלסטו נישט האבען א פאבריק מיט אן־אייגענעם „פייפער"! האב איך שוין געהאט אן־אייגענעם „פייפער", האט ער זיך צו מיר צוגעטשעפעט: משה מאיר, טי פאסט דאס פאר אזא „מאגנאט" ווי דו זאל זיין א לאקאטאר ביי'ע עם? פארוואס זאלסטו אליין נישט זיין א „גאספאדאזש", און די לאקאטארען זאלען דיר געבען „ז'גורי"? האב איך שוין געהאט אן'אייגען הויז און די לאקאטארען האבען מיר געגעבען „ז'גורי" (אין קאפ אריין), האט ער ווידער מיר געהאקט אין קאפ אריין: משה מאיר, סאהע „גאספאדאזש" ביזט דו? אנדערע „גאספאדאזשעס" ליגען גאנצע טעג אין די „סאנדעס" און ווארפען ארויס די לאקאטארען, פאר וואס ליגסטו נישט אין „סאנד" — וואסע'ע „גאספאדאזש" ביזט דו!?...

איז א יוד געקומען נאך א נדבה, האט ער מיר גענומען ציפען ביים ערמעל: משה מאיר, איך הייס נישט. ווארף זיי ארויס די שלעפערס, און זאלען זיי געהען צו אלרע שווארצע יאהר. איז געקומען אן'ארימער קראנקער קרוב נאך א גמילת חסד, האט ער זיך געלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט: משה מאיר, ווארף איהם אראפ פון אלע טרעפען, דעם דארמאיעדניק, קויף בעסער א רינגעל פאר דיין קיילע רייזלען.... איז מען געקומען נאך א שפענדע פאר „לינת הצדק", האט ער מיר געגעבען א פערטיגען תירוץ אין מויל אריין: זאג, אז דו גיסט נאר פאר „לינת החולים". איז מען געקומען פון קימפעטארען־קליניק, האט ער מיך געהייסען זאגען, אז איך גיב פאר „הכנסת כלה" — א גביר, האט ער מיט מיר איינגע'טענה'ט, טאר נישט האבען קיין הארץ — א הארץ איז געמאכט געווארען פאר אן'ארימאן. א גביר מוז שטאטס דעם הארץ, האבען א שטיין — אזוי האט ער מיך געלערענט, און איך האב איהם געפאלגט.

בין איך געפאהרען אין באד אריין, האט ער מיר ווידער געגעבען א לעקציע: משה מאיר, האט ער געזאגט. וואס שלאפסטו אין אנגעטועכץ, וואס!? פליסט דען אין דיינע אדערן יאגדע־זאפט?.. שעה גערע יודען פון דיר, אז זיי קומען אין באד אריין זענען זיי אויך נישט קיין גרויסע צדיקים... פאלג מיך, משה מאיר... און איך האב איהם געפאלגט.

און אפשר מיינט איהר, אז בלויז צו מיר האט ער זיך צוגעקלעפט? — אויף מיין יודענע האט ער אויך געהאט א שליטה; דאס ערשטע האט ער איהר געגעבען צו פערשטעהן, אז פאר די משה מאיר'טע פאסט נישט קיין שייטעל, און מיין יודענע האט איהם געפאלגט — אראפ מיט'ן שייטעל!...

— וואסערע נאמען — האט ער אין איהר אריינגערעדט, איז קיילע רייזעל? און מיין יודענע האט איהם געגעבען גערעכט, און פון קיילע רייזעל איז געווארען — קארעלא ראזאליא...

— און וועלכע „דאמע" רעדט עפעס „זשארגאן" און מיין יודענע האט איהם געפאלגט, און די דינסטען גענומען שעלטען „פא פאלסקו". אהין „פשאקרעוו" און אהין „כאליערא", האט זי זיך נישט געריהרט...

אזוי האט זיך מיין יודענע נישט געריהרט אהן איהם: ביי דער שניידערין אויסקלויבען א „מאדעל", האט ער א דעה געזאגט וועגען דער גרויס פון דעקאלטע. איז זי געגאנגען אויף א „טייף" לטובת א „וואוילטעטיגען צוועק", איז ער געווען איהר „געזעלשאפטס־לייטער". בין איך אוועקגעפאהרען אויף עטליכע וואכען פון דער היים, האט ער איהר געגעבען „עצות", ווי אזוי זי זאל זיך נישט „בודזשען" — און מיין ווייב האט איהם געפאלגט...

נו, איז א וואונדער, וואס איך האב ערב ראש־השנה געציטערט פאר'ן יום־הדין? אז איך האב זיך דערמאהנט אין דעם שטן, האב איך געציטערט ווי א פיש אין וואסער.

דאס איז געווען אמאל. אמאל האב איך געציטערט פאר'ן שטן. איצט אבער לאך איך פון איהם.

פארוואס איך לאך איצט פון איהם? ווייל ער האט צו מיר מעהר נישט קיין שליטה.

פארוואס האט ער מעהר צו מיר נישט קיין שליטה?

ווייל ער האט נישט צו וואס: די סחורה, האט דער „סקארב" צוגענומען פאר שטייערן. דעם „פייפער", האט דער קאמארניק, ס'הויז האבען די בעלי־חובות, מיין ווייב האט זיך איבערגעבעטען מיט'ן שייטעל, ווייל זי האט נישט קיין געלד פאר'ן פריזיער. זי רעדט שוין צוריק יודיש, שעלט שוין נישט די דינסטען „פא פאלסקו", און הייסט שוין צוריק קיילע רייזעל, און איצט, אז דער שטן קומט צו מיר, ענטפער איך איהם: פעטע, א שאד די טרחה — „ניעמא פאצא"!...

היינטיגען ערב ראש־השנה, פיהל איך מיך טאקע גליקליך, מיר איז וואויל, מיר איז גוט — איך לאך פון שטן!

חכמות
צום נייעם יאהר

אין די פינאַנץ־קרייזען האַלט מען זעהר שטאַרק און נייעם פינאַנץ־מיניסטער: אַלץ טוט זיך איהם געראָטן... פון די 5־ער זל. איז ביי איהם געוואָרען 10־ער זלאָטיס...

אין צוזאַמענהאַנג מיט די נייע פּאַרלאַמענט־וואַהלען אין דייטשלאַנד, האָט זיך פאַן פּאַפּען געווענדעט צו אַ „נעווסע“ פּויליש פאַרטיי מיט דער ביטע וועגען אינסטרוקציעס, ווי אַזוי מ׳־מאַכט וואַהלען.

צוליב גאַנדהיס תענית ,געפינט זיך אין גרויס צאַהר — זיין קאָזע.

ווי אזוי האט גאט בעשאַפען דעם מענש?

אַז גאָט האָט בעשאַפען די וועלט האָט ער בעשאַפען דריי זאַכען מיטאַמאָל: דעם מענש, דאָס פערד און דעם הונט און בעשטימט יעדען פון זיי 30 יאָהר צו לעבען.

זעהענדיג זיין קורץ לעבען איז דער מענש אַוועק צום פערד און זיך אָנגעבעטען ביי איהם 15 יאָהר לעבען. דאָס פערד איז דערויף געווען איינגעגאַנגען און געזאָגט: כ׳וועל זיך שפּאָרען מאַטערען און שלעפּען ערד און שטיינער. דערנאָך ... ער געזעהען ווי דער הונט גריזשעט אַ ביין, ... איהם דער מענש: ווי געהט עס דיר האָט ... הונט גענומען וויינען אויף זיין ביטער מזל: איך בין געטריי מיין בעל־הבית, כ׳גיב אַכטונג אויף זיין פערמעגען, ליג אין דרויסען אין די ...־מע וועטערען, צום סוף גיט מען מיר אַ ביין צו גריזשען, איך וואָלט בעסער געוואָרט שטאַרבען, איך האָב נאָך 20 יאָהר צו לעבען, וואָלט איך זיי געוואָלט אימיצען אָוועקשענקען.

— גיב זיי מיר — האָט דער מענש גענומען בעטען.

— צופרידען! — האָט דער הונט געענטפערט.

זייט דעמאָלט איז דער מענש ביז 30 יאָהר אַ מענש, נאָך 30 איז ער אַ פערד. און נאָך 50 יאָהר, אויב ער האָט קינדער, איז ער ביי זיי אַ הונט, און אויף דער עלטער וואַרפען זיי איהם ... אַ ביין...

די אמת׳ע סיבה

פאַרוואָס האָט פאַקטיש דער ג. פינאַנץ־מיניסטער יאַן פּילסודסקי רעזיגנירט פון זיין אַמט?

ער האָט זיך דערמאָהנט אין דעם ווערטעל: — „מ׳ווערט קלוג טאַקע, ווען אין דער קאַסע איז דאָ אַ מכה“...

דער גאַסט איז אייביג גערעכט

רעסטאָראַטאָר (צום קעלנער): איהר האָט זיך שוין היינט ווידער געקריגט מיט אַ גאַסט. איך האָב אייך טויזענד מאָל געזאָגט, אַז מיט אַ גאַסט טאָר מען זיך נישט קריגען, ווייל דער גאַסט איז אייביג גערעכט.

קעלנער: ענטשולדיגט, פון איצט אָן, וועל איך וויסען, אַז ער איז גערעכט.

רעסטאָראַטאָר: וואָס האָט ער דען אַזעלכעס געזאָגט?

קעלנער: אַז דער בעל־הבית פון דעם רעסטאָראַן איז אַ גרויסער פּאַסקודניאַק.

העריא
אלס מלאך פון שלום

(דייטשער שארזש)

לשמוע אל הרנה

מיר מאַכען בעקאַנט אַלע אונזערע טשלאַנקינעס, אַז אין אונזער לאָקאַל ווערט געדאַוונט

נאווי ראק
און
סאנדני דזשיצן

ס׳טרעטען אויף פערשאָנשענדע

חזנ׳טעס
מיט דאמען־כאָר

מיט אַן ערשטקלאַסיג פּראָגראַם און פערשידענע ניגער־ספּאָרדשאַנקעס.

צו טראמבקעס

איז זאַפּראָשעט געוואָרען אַ בעוואוסטער טריו־באַטש פון סימפּאָניטשנע אָרקעסטער.

אויף יעדען בילעט, האָט יעדע טשלאָנקינע דאָס רעכט מיטצונעהמען אַ מאַנספּער־שוין בעז־פּלאַטניע.

דער זאַרשאָנד פון „וויזאָ“.

א וויג־לידעל
(לכבוד די נאָקעטע אויפ׳ן אומזאַיט־שטייער)

שלאָף מיין קינד, מיין טרייסט, מיין טייערס,
מאַך די אויגלעך צו,
שלאָף — דו ווייסט נישט פון קיין שטייערס,
אַליע־ליוליע־ליו.

ס׳איז דיין מאַמע אַ בעאַמטין
ביי דעם רייכען סקאַרב.
לויפט אַרום ווי אַ פערסמטע —
זאַמעלט קאַרב צו קאַרב.

ביז זי קלייבט נישט אויף אַ סומע
האָט זי נישט קיין רוה ,
כדי דערמיט צום סקאַרב צו קומען —
אַליע־ליוליע־ליו.

שלאָף — ביי דיר איז געלד נאָך בלאָטע,
כ׳טראָג דיך אויף די הענט,
ווייסט נישט וואָס דאָס הייסט גריזאַטע, —
דאַרפסט נישט קיין פאַטענט.

איין זאַך ווייסטו :זויגען, זויגען,
סעקוועסטראַטאָר דו !
ווידער עפענסטו די אויגען ! —
אַליע־ליוליע־ליו.

קיינמאָל טאָר איך נישט פערגעסען ,
אַז איך טראָג אַנ׳עול,
נישט דערשלאָפען, נישט דערעסען,
צאָהל און צאָהל און צאָהל !

וויפיל בלוט און צייט איך פּטר,
וואָס איך לויף און טו !
שלאָף, איך רוף דעם סעקוועסטראַטאָר!
אַליע־ליוליע־ליו...

ר׳ שמשון.

א פערדינסט

אויף אַ יריד אין אַ דערבייאיגע שטאָט האָט מען געטראָפען אַ מלמד.

— ר׳ משה, ווי קומט איהר עפּעס אויפ׳ן יריד — האָבען איהם בעקאַנטע געפרעגט — וואָס קאָנט איהר דאָ פערדינען?

— ווער ווייסט — האָט דער מלמד געענטפערט — אפשר וועט זיך מיר מאַכען אויף צוריק־וועגס אַנ׳אומזיסטע פוהר, וועל איך פערדינען די־פוהר־געלד...

אין דער פאלקס־שולע

לעהרער: דו ווייסט נישט, וואָס דאָס איז אַזוינס קאַמגאַרן? און וואָס איז דיין אַנציגעל געמאַכט?

שילער: פון טאַטעשיס אַלטע הויזען.

פראטעסט

צוגעשיקט צום „קונדס“ מיט דער ביטע צו פערעפענטליכען :

„מיר אונטערגעשריבענע, דריקען אויס אונזער גרעסטען צאָרן דעם שנת תרצ״ב, וואָס איז געקומען אונז פערלעגען די יאָהרען.

אַ גרופּע לאָדזער מעדלעך.

די לאָדזער סינאַגאָגע זוכט

א „פזשעוואדניק“

וואָס זאָל ווייזען אַ וועג די ווייבער אין מחזור כדי זיי זאָלען נישט בלאָנדזשען.

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאַגע צום נייעם פאלקסבלאַט נומער 230
פרייטאג, דעם 30 סעפטעמבער 1932

לכבוד ראש־השנה

א לאדזער סוחר געהט צו „תשליך“...

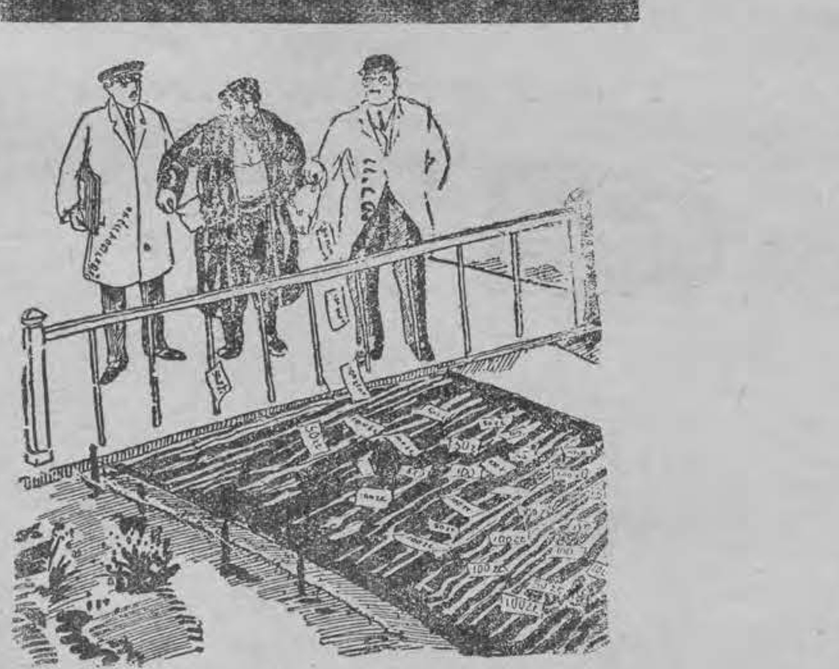

יוד: אלע מיינע זינד צוזאמען מיט מיינע „בעגלייטערס“ זאלען אראפ צום גרונט פון ים...

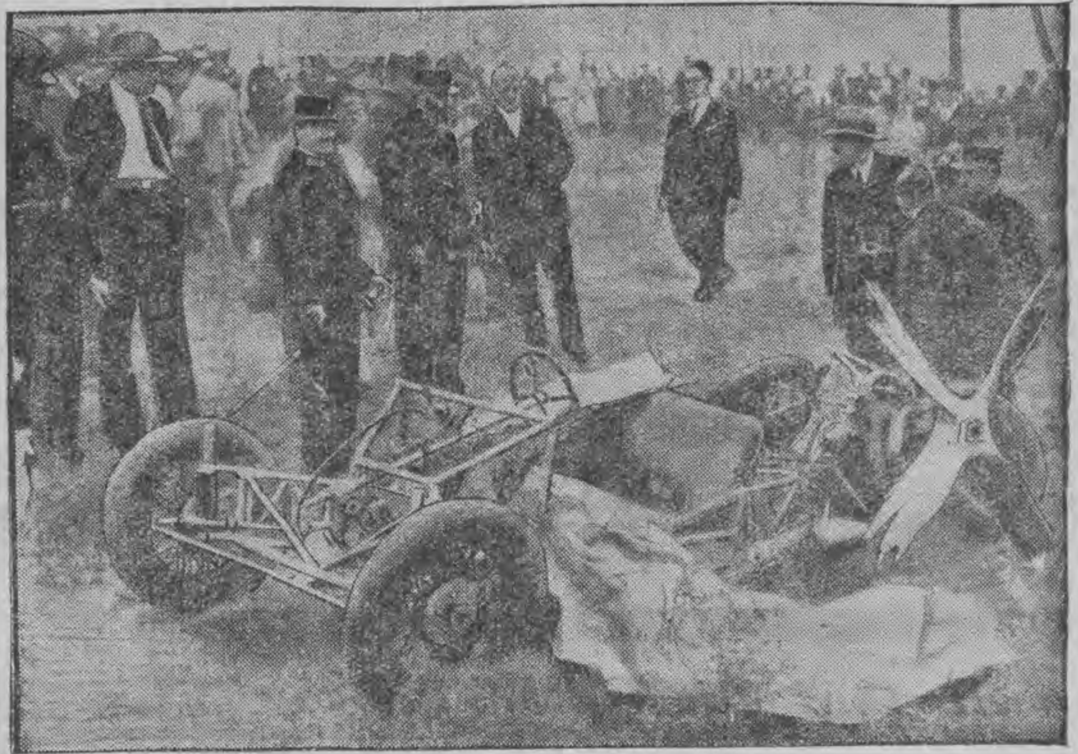

אויבען רעכטס: קאטאסטראפע מיט דעם פראפעלער אויטא ביי בודאפעשט. דער קאנסטרוקטאר פון אוינ א און זיין געהילף זענען דערהרגט געוואָרען

אינדערזייט רעכטס: דער דייטשער ריכטער אמאך מאר איז אלט געוואָרען 65 יאָהר

אונטען רעכטס: דער גרעסטער האָטעל אין דער וועלט, לעמלדראף — אסטאָריא אין ניו־יאָרק איז געשטעלט געוואָרען אונטער א געשעפטס־אויפזיכט.

אונטען אינדערמיט: א מעדאל צום 85־טען געבורטס טאג פון פרעזידענט הינדענבורג.

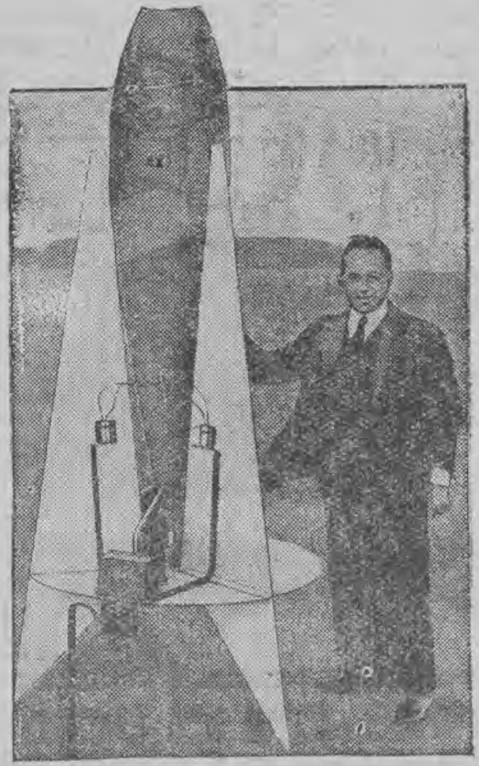

אינזשיניער ווינקלער מיט זיין ראקעטע, וועלכע ער זאל שיסען אין דער סטראטאספערע אריין.

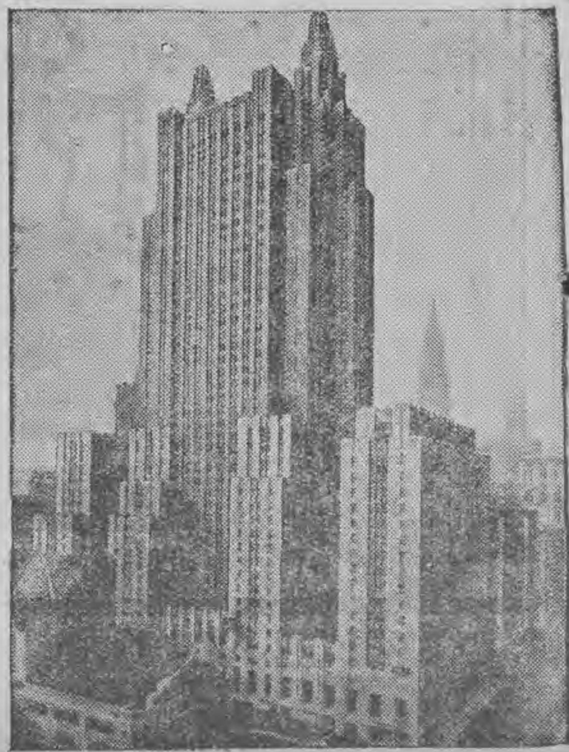

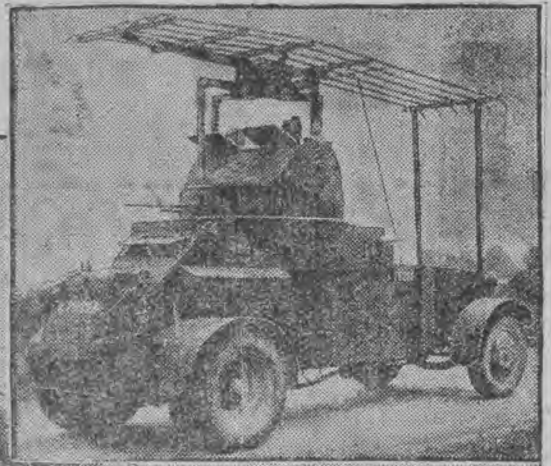

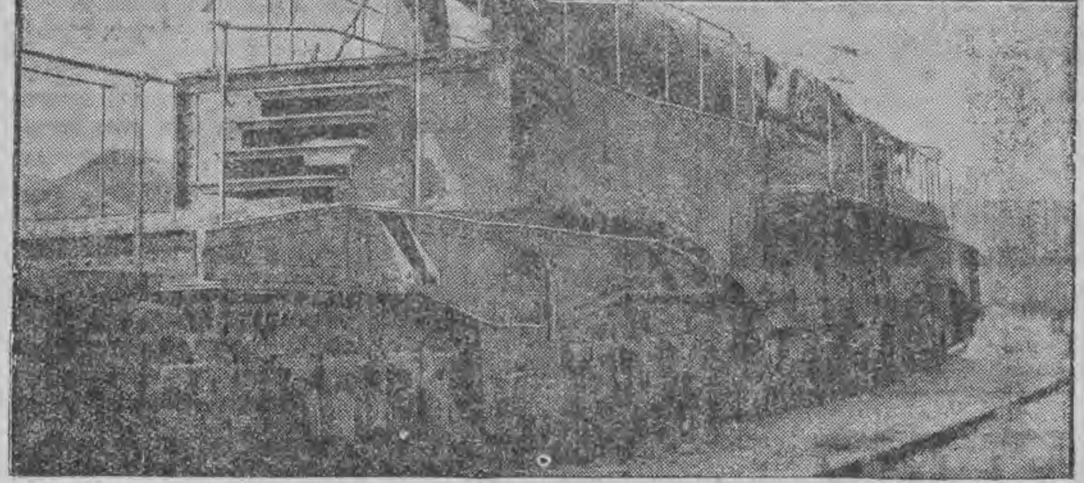

אינדערמיט: פאר אן איטאליעניש־בולגארישער פערלאבונג. פרינץ קיריל, דער ברודער פון בולגארישען קעניג אין פרינצעסין מאריא פון סאוואיא, די יונגסטע טאכטער פון איטאליענישען קעניג.

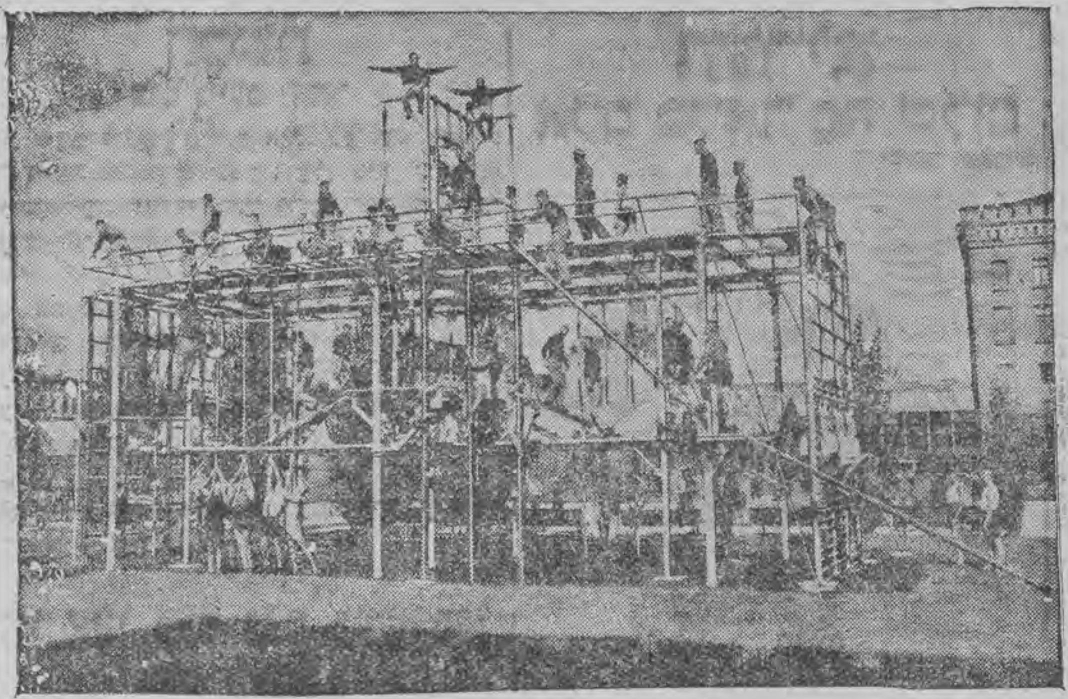

אויבען לינקס: גימנאסטישע איבונגען פון דייטשע פאליציאנטען.

אינדערזייט לינקס: עמיל זאלא, צום 30־טען יאָהרצייט פון גרויסען פראנצויזישען שריפטשטעלער.

אונטען לינקס: די נייע דייטשע קליינע לופט־שיף „ד.פ.ג. 30".

אויבען אינדערמיט: נייע קריגס־מכשירים וואס זענען אויסגעפרובט געוואָרען אויף די לעצטע כראנצויזישע מאנעווערעס. אויבען: א פאנצער־אויטא מיט א ראדיא־סטאנציע. אונטען — א דיזיגער דאראנאט צו שיסען אויף א געוואלדיגען מרחק.

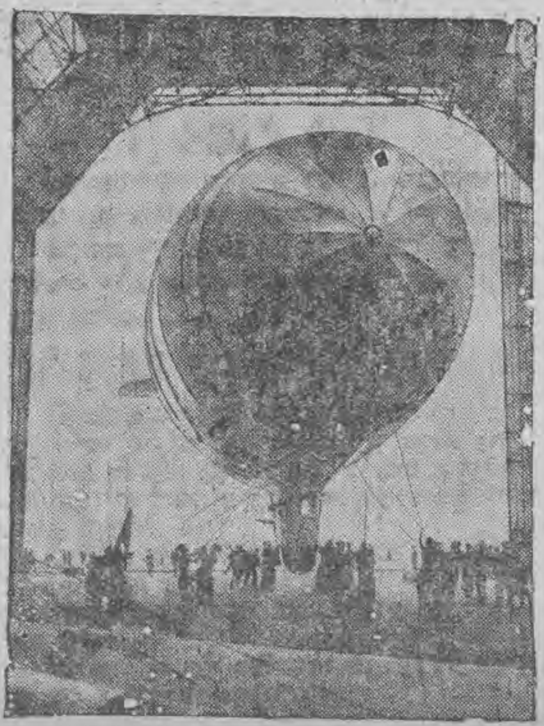

דער אמעריקאנער פארשער ד״ר ויליאם ביב האט גיך אראפגעלאזט 750 מעטער אונטער'ן וואסער.

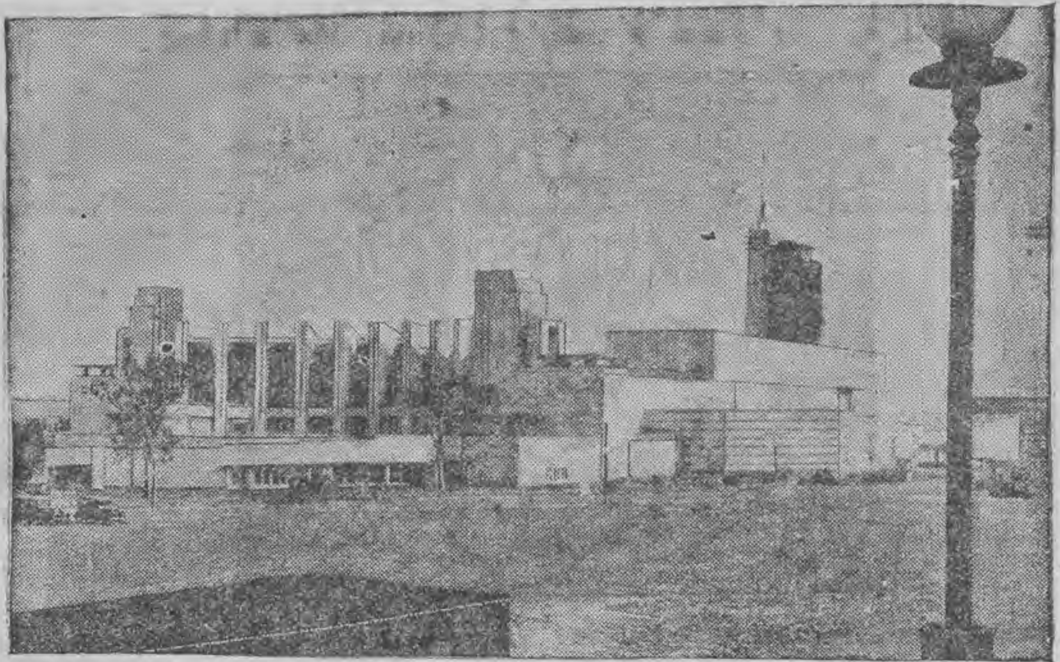

דער „פאוויליאן פון דער וויסענשאפט" אין דער אינטערנאציאנאל. וועלט־אויסשטעלונג אין טשיקאגא.

אין ווינער מלוכה־אמט צו פארשער ציררונג. דער לייטער פון אמט פראפ. ד״ר מיכעל.

די איינציגע פרוי, וועלכע קומט אלס דעלעגאטקע אויפ'ן פלענום פון פעלקער־בונד: מארטא בערגארא פון טשילי.

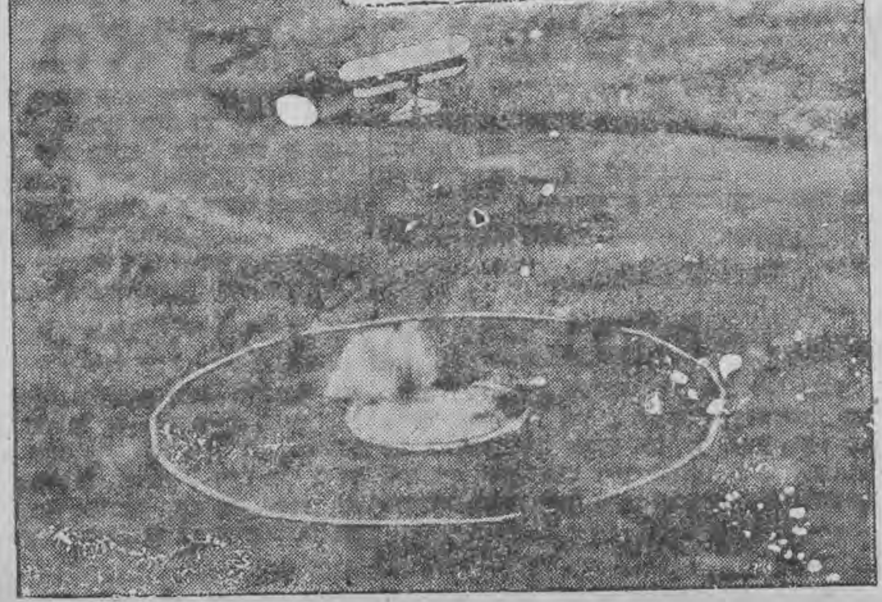

איבערונגען אין ווארפען באמבעס פון עראפלאנען אין אמעריקא. די באמבע טרעפט גענוי אין בעשטימטען קרייז אריין.

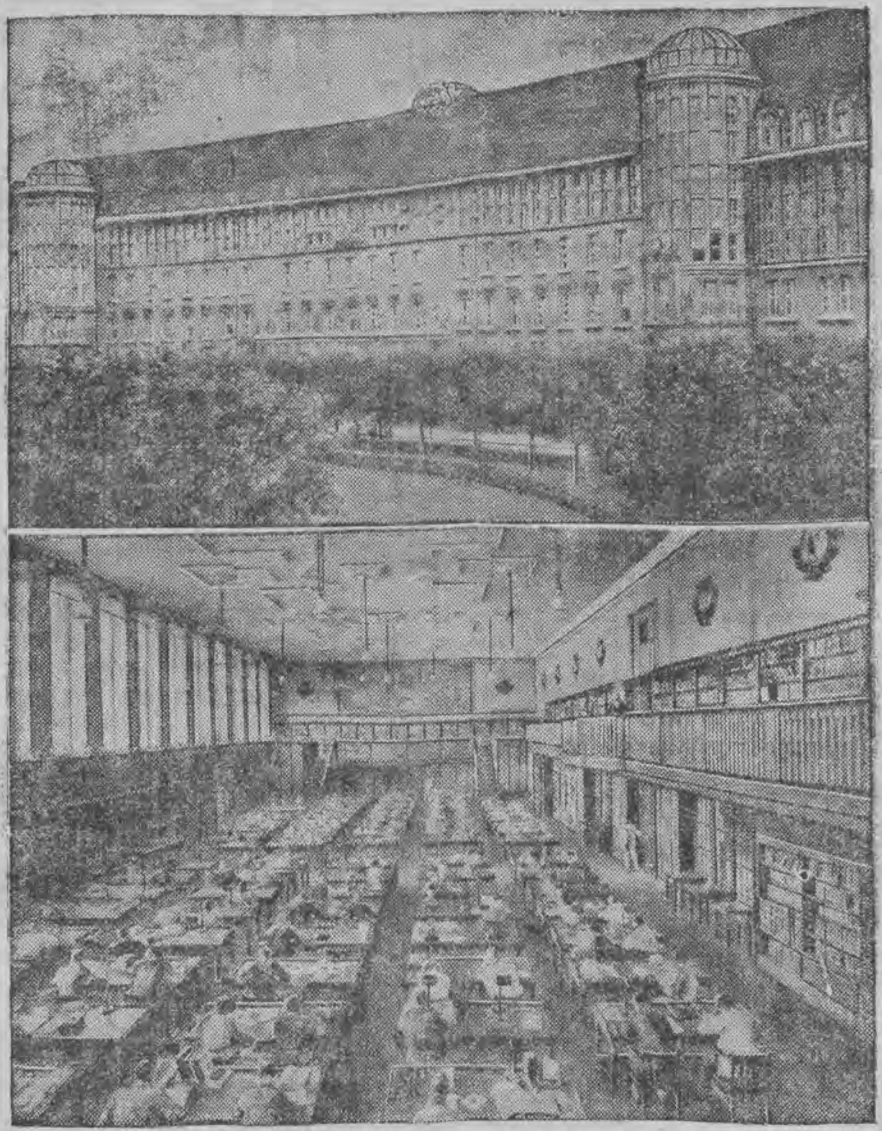

אויבען: 20־יעהריגער יובילעי פון דער דייטשער ביבליאטעק אין לייפציג. אויבען — די געביידע פון דער ביבליאטעק. אונטען — א בליק אין איינעם פון די קארטאטעקען־זאלען.

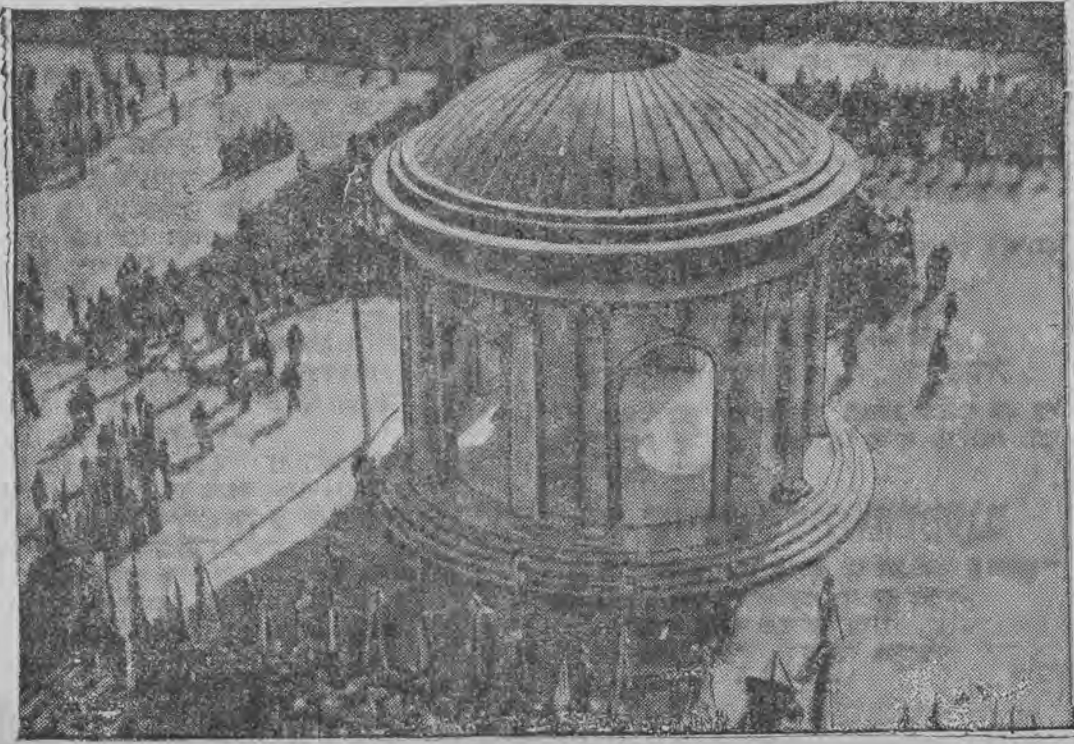

אונטען: אין בודאפעשט איז געשטעלט געווארען א דענקמאל צום אנדענק פון דער קייזערין עליזאבעט

פראפעסאר אשאף, פארזיצער פון הייריעהריגען צוזאמענפאהר פון דייטשע נאטור - פארשער אין וויסבאדען.

דייטשלאנדס פוסבאלזיג איבער שווייץ. אן אינטערעסאנטע שפיל־סצענע פאר'ן שווייצישען טויער.

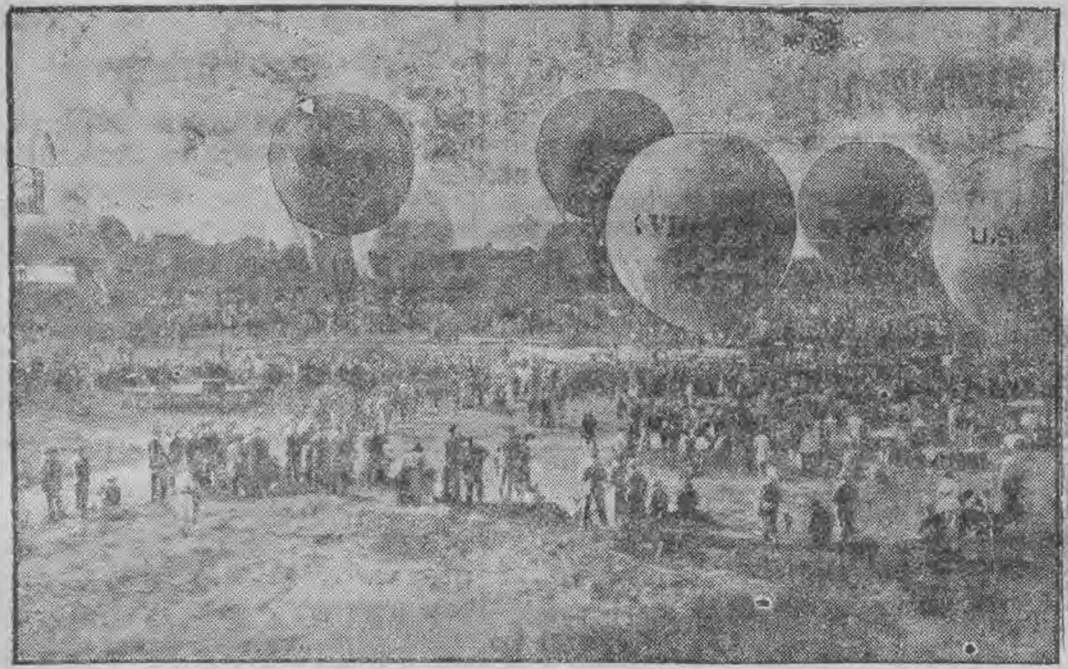

אינטערנאציאנאלער קאנקורס פון לופט־באלאנען אין באזעל. סטארט פון די באלאנען.

אן עראפלאן איז אריין אויף אן אויטא. א קאטאסטראפע וואס האט פאסירט אויף דעם גענפער אעראדראם.

פּאָליטיק פון יאָהר

(איבערזיכט)

קיין גרויסע געשעהענישען זענען, אין דער פּאָליטישער וועלט, אין פאַרגאַנגענעם יאָהר, נישט געווען צו פערצייכענען.

אָנגעהויבען האָט זיך די פּאָליטיק פון יאָהר דערמיט, וואָס מען האָט גענומען רעדען וועגען מלחמה און דאָס יאָהר האָט זיך אויך געענדיגט מיט דער מורא פאַר מלחמה.

עס איז געווען, קאָן מען זאָגען, כמעט אַ מלחמה־יאָהר.

דייטשלאַנד פיהרט אייגענטליך כסדר מלחמה מיט דער וועלט, ד. ה. מיט די איצטיגע דעה־זאָגערס אין דער וועלט־פּאָליטיק. די מלחמה, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אין יאָהר 1914, האָט זיך נאָך נישט פערענדיגט. עס איז נאָר אַ איינגעטרעטענע אַ הפסקה. אין דער שיסעריי. מען הערט נישט שיסען, אָבער מלחמה, איז מלחמה.

מיר טרעטען אַריין אין נייעם יאָהר אויך מיט דער מלחמה־שטימונג — עס מלחמה'ט זיך אויף דער וועלט.

שוין איינמאָל אַ וועלט, ווי געפעלט אייך אונ־זער וועלטעל? — מיר מיינען אונזער פּאָליטיש־וועלטעל, פערשטעהט זיך, — שוין איינמאָל אַ וועלטעלע. עס וואָלט נישט געשאַט צו האָבען צום נייעם יאָהר אַביסעל אַ בעסער וועלטעלע.

אין נאָמען פון אַלע וועלט־פּאָליטיקער, ווינ־שען מיר אַ גוט־פּאָליטיש יאָהר.

וואָס יעדער זאָגט מיט כונה

פון ראש־השנה'דיגע דאַווענען

אַ געוויסער דעפּוטאַט: תבונה חסרתי, נאָך אוחיל.

סוחרים־פעראיין (אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פּראָטעסט־אַקציע געגען נייעם עקזעקוציע־געזעץ): — זעקי קשוב בעת אתחיל.

פּרעזעס פון פעראיין... (נישט קיין חילוק פון וועלכען): ובכן תן כבוד.

וויקטאָר כענקין: — וקול דממה דקה ישמע.

קאָנטראָלער פון דער איובאַ סקאַרבאָווא (ביים קאָנטראָלירען די האַנדעלס־ביכער): הבוחן ובודק גנזי בסתרות.

דינה האַלפּערין און סטאַשעק בראָנעצקי — (צום פּובליקום): שמע קולנו, חוס ורחם עלינו.

די דייטשען אין געגנט: מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו.

די לאָדזער קהלה: — מלך אביון, עד מתי ימלוך.

סיים־דעפּוטאַטען: — אתה בחרתנו — באַראָ־נים האָבען אונז אויסגעקליבען.

לאָדזער נגידים: — אזנים לנו ולא ישמעו.

לאָדזער סוחרים: — וסופר ומונה.

א קאַפּעלע פּאָליטיק

בין מנחה למעריב

וואָס איז די מעשה, וואָס מ'בעזייטיגט אַזוי פיל סענדזשעס?

— וואָס איז דער חידוש, וואָס!? אַז אויף דער גאַנצער וועלט איז אַ קריזיס, טאָ פאַר וואָס זאָל ער נישט זיין אין סאַנד אויך!

ווער זאָגסטו, וועט אין דייטשלאַנד זיגען: הינדענבורג, צי היטלער?

— אויך מיר אַ קשיא. ס'איז דאָך אַ בער־וואָוסטע זאַך: הינדענבורג וועט זיגען און היטלער וועט גצווינגען.

א תפלה

פון א לאָדזער מעדעל

לקל עורך דין — אַ חתן גיב מיר כאָטש פון בענדין.

לצופה בסתרות בדין — מ'זאָל חלילה נישט געוואויר ווערען, ווי אַלט איך בין.

ללובש צדקות בדין — כ'מאַך מיר אַ קליידעל פון טריקאָטין.

אוי, בראש השנה יכתבון — ראש־השנה ווערט אין הימעל אָנגעשריבען... מי ב'פּאָוואָזקע, ומי ב'דאָווידזעניע, מי בנשיקה, ומי בחניקה, מי ביער ומי במים, מי ישפל ומי ירום.

דער אפּיקורס

אדער: אוי ווי מיר — האַנדעלס־ביכער!

מילא יודען, ווער ס'האָט טענות צום סעקווע־סטראַטאָר — ער איז אַ דאָס, ער איז אַ יענץ, ער האָט נישט קיין רחמנות, ער האָט נישט קיין יאָג־דעס — איך האָב צו איהם גאָרנישט... די אַלע טענות זענען ביי מיר ווערט אַ שישקע פּולווער, זעהט איהר, איין זאַך פערדריסט מיך יאָ: וואָס ער איז — אַן אַפּיקורס!

און דאָס גאַנצע אומגליק שטאַמט טאַקע פון זיין אַפּיקורסות! אַ מענש זאָל נישט גלויבען אויף קיין גאָר! ער איז נישט קיין מאמין און פּטור... ער גלייבט נישט אין עולם הבא, אין שכר ועונש און אין גאָרנישט!

אַט טענה איך צו איהם, ווי איז דאָס מעג־ליך, אַז איך זאָל צאָהלען 15 טויזענד זל. אַבראַ־טאָווע, אין דער צייט, ווען כ'פערמאָג נישט אַפילו קיין צוויי פייאָם? — ענטפערט ער. אַז ער איז אַן אַפּיקורס: ער גלויבט נישט אין תורה שבעל פה... טענה איך דאָך; ס'הייסט, כ'ע'דיך ווייזען די ביכער, בפירוש פערשריבען שוואַרץ אויף ווייס! — ענטפערט ער, אַז ער גלויבט נישט אין תורה שבכתב אויך...

מיט 2 וואָכען צוריק האָב איך מיך געדיכט אויף דעם אַפּיקורס, אַז ער וועט מיך בעזוכען... מילא האָב איך פריהער אָנגעגרייט די ריכטיגע תשובות... פערלאָזט זיך אויף אונזער חסיד'ישען יוד ווי איך, אַז איך ווייס דעם „ודע מה שתשוב לאַ־פּיקורס"...

ס'איז נישט אַריבער קיין דריי טעג האָט ער מיך טאַקע מבקר חולה געווען... און מיך געטראָפען ביים מאַכען די אַבראַטאָווע־ביכער, בעט ער מיך כ'זאָל איהם זאָגען, וואָס איז די מעשה, וואָס מיט 3 חדשים צוריק האָב איך פערקויפט סחורה — און ער'שט איצט, אַז כ'ריכט מיך אויף איהם שרייבט: איך איין? ענטפער איך איהם מיט אַ גמרא־תירוץ — „אין מוקדם ומאוחר בתורה"... אין דער תורה איז נישט פאַרהאַנען „פריהער־שפּעטער", זאָגט ער מיר, אַז ער האַלט נישט פון דער גמרא...

בקיצור, דער בעל דבר בעהמט אַרויס אַ שטי־קעל פּאַפּיר און טענה'ט זיך אויס מיט מיר: היות, ווי דו האָסט אויפגעגעבען 3 טויזענד זלאָטעס „מיעשענטשני אבראט". האָסטו דאָך עס אויפגעגעבען, בכדי איך זאָל מיינען, אַז דו האָסט גע־מאַכט אַן אַבראָט פון זעקס טויזענד!.. זאָג איך דיר, אַז מיך וועסטו נישט גענאַרען און איך מאַך דיר טאַקע אַן אַבראָט פון 12 טויזענד!.. ממש די מעשה פון יענע 2 יאָהר־מאַרק סוחרים, וואָס טרעפען זיך אויפ'ן באַהן און איינער פרעגט דעם צווייטען וואוּ ער פאָהרט או ענטפערט איהם: קיין כינד־זשעוו. רופט זיך אָן דער צווייטער: דו זאָגסט דאָך עקסטרע, אַז דו פאָהרסט קיין כינדזשעוו, כדי איך זאָל מיינען, אַז דו פאָהרסט קיין פּינדזשעוו, בין איך דיר טאַקע מודיע, אַז איך וועל פאָהרען קיין כינדזשעוו און נישט קיין פּינדזשעוו.

קיצור הדבר, וואָס טויג מיר ווערטלעך: דער בעל דבר הייסט זיך אָפּגעבען אַ דין וחשבון, און אויב יאָ אַ דין וחשבון ווייסט מען דאָך: אַז מ'איז געווען אין דר'ערד און מעט זיין אין דער אדמה, דער פּרק זאָגט „דע מאין באת, ולאן אתה הולך: למקום עפר רמה ותולעה"...

וואָס טויג מיר חשבון אַהין, חשבון אַהער — ער האָט זיך גענומען צו די כלים און געזאָגט „ספּזשעדאַוועצע" און גענומען האָט ער די העכס־טע פּרייזען איבערן צענטיק. ער האָט נאָר גע־שריבען „קטאָ דאַיע וויענצעי"!

אַזוי איז ער געשטאַנען אין מיין בשמים־קראָם (פריהער איז עס געווען אַ מאַנופאַקטור־געשעפט...) און מיר געהאָלפען לייזע... אַלץ איז פאַר איהם אַ סחורה, אַט טענה איך מיט איהם, „פּאַניע, וואָס טויג דיר זייף? ס'איז דאָך טרפה. — ענטפערט ער, אַז ער איז אַן אַפּיקורס — ער קען פערדייען זייף מיט אַ בייגעל אויך, און חלב'נע ליכט, איז אויך ביי איהם כשר און אַפילו פערשמע־דיגע פּלוימען קאָן ער אויך בוצען...

אָט דאָס איז דאָך מיין געשריי: אַז דאָס גאַנצע אומגליק, איז וואָס ער איז נישט קיין חסיד! אַ חסיד בעגנוגענט זיך מיט שיריים און ער האַלט נישט פון קיין שיריים... ער וויל דעם עיקר.

נאָר פונדעסטוועגען איין שבת מוז מען איהם יאָ באַכזאָגען — מיט איין זאַך איז ער יאָ אַ חסיד: אַז מ'בעצאָהלט נישט די נדרים, נעהמט ער צו די טליתים...

—:o:—

מאשינאווע תפל־ות

נאָכדעם ווי ס'וועט שוין דאָ מאַשינאָווע מצה וועט בקרוב זיינען דרוקט ווערען אַן אימפּאָרט אויף תפלות; דער חזן וועט דרעהען ביי דער קאָבע און די תפלות וועלען געהען ווי אַ מומור...

פונם נייעם מחזור

המלך יושב — ווילויש זיצט אין דאָרן און דיריגירט אין בערלין.

בפי ישרים תתרומם — מיט יושר ווערען איצט די פּרייזען געהויבען.

יתגדל ויתקדש שמי' רבה — דער קדיש איז פאַר כלל־טוער, באַנק־דירעקטאָרען, פעראיינס־פּרעזעסען און אַנדערע לאַפּיטוטעס, וואָס האָבען געמאַכט אַ „קראַטש", אַז מ'דאַרף זאָגען „קדיש". די סיים־דעפּוטאַטען זאָגען אויך איצט „קדיש" אויף זייער אונבעריהרליכקייט.

אתה בחרתנו מכל העמים, ותתן לנו באהבה מועדים לשמחה — מ'האָט אונז דערלאַנגט שבתים, ימים־טובים, זונטאָג'ען, שוויעטעס און אַנדערע גאַלופּקעס.

ובכן תן — דערייבער האַלט אין איין געבען: גיב אַבראָטאָווע, דאַכאָדאָווי, לאָקאַלאָווע, גיב דעם סעקוועסטראַטאָר, דעם קאָמאָרניק, דעם ווירט, דעם סינדיק, דעם קוראַטאָר — ובכן תן — גיב אויף רעכטס און אויף לינקס.

מבינות אויף די חזנים

וואָס פּראָבירען אין דער סינאַגאָגע

אַ חסיד: דער חזן איז אַ גרויסער עם הארץ און ער טויג אויף ערב יום־כפּור. דעם „אָב הרחמים" האָט ער אָפּגעשאָכטען... דעם „קל מלא רחמים" האָט ער אַוועקגעהרג'עט.... און דעם „אלוקינו ואלוקי אבותינו" האָט ער אָפּגעסמ'ט... חוץ דעם קוועטשט ער נישט ביי די הויכע טע־נער און פון זייגע קאָמפּאָזיציעס בלייבט נישט קיין שיריים...

אַ דאַמע: זיין „שומר ישראל" איז שוין צו אַלט, ער מעג זיך שאַפען אַ נייעם „שומר ישראל"

פּרוטש טעגאָ טאָ אָן זשאַרגאָנאָוויעץ, אי טשיט זשידאָווסקאָן ליטעראַטורע: סאַמאַ סלישאַלאם יאַק פאָ פיאָנטקאָווים פּאַשטשעשע מוביל „שלום עליכם".

אַן אייגבינדער: דער פּאַלצעט ציהט זיך ביי איהם ווי קלייסטער, דער „ספר החיים" האָט ער אָפּגעפּושערט און בכלל האָט ער אַן איינגעבוי־גענעם רוקען...

בעל־עגלה: ביים „ויהי בנסוע הארון" איז ער געבליבען שטיין...

ס'איז מעהר ווערט...

צום רב אין שטוב קומט אַריין אַ יונגערמאַנ־טשיק, ער וויל בעשטעלען ביים רב אַ „גט"; ער וואוינט מיט זיין יונג ווייבעל בסך הכל אַ יאָהר צייט און ער טענה'ט שוין „דינו"...

דער רב הייסט זיך מסלק זיין פונ'ם יונגענמאַן הונדערט זלאָטעס פאַר זיין טרחה.

— „רבי", — טענה'ט דער יונגערמאַן — פאַר וואָס פערלאַנגט איהר איצט ביי מיר אַזוי פיל געלד פאַר די „עטליכע שורות", בעת מיט אַ יאָהר צוריק האָט איהר גענומען ביי מיר פאַר „בכל מכל כל" ד.ה. פאַר די אַקטען, „כתובה" און „סידור קידושין" נאָר פערציג זלאָטעס?!..

— „אַ גט איז דאָך אַ ווערט־זאַך — האָט איהם דער רב געענטפערט.

בר־נ״ש.

אמעריקאַנער פּרנסות

אַן אַמעריקאַנער ווייבעל האָט בעקומען פון איהר מוטער אין פּוילען אַזאַ מין בריף:

„מיין ליבע טאָכטער, דאָס וואָס דו שרייבסט מיר אַז דיין זוהן איז אַ באָקסער, ווייס איך נישט וואָס דאָס איז, אָבער איינער וואָס איז געווען אין אַמעריקע האָט מיר געזאָגט, אַז ער שלאָגט זיך און מאַכט דערפון אַ לעבען, וויל איך דיר זאָגען, אַז אייער אַמעריקע איז אַ געבענשטע מדינה: אַפילו פון שלאָגען זיך מאַכט מען אַ לעבען, אָט שלאָג איך זיך שוין מיט דיין טאַטען ברוך השם שוין דרייסיג יאָהר און מיר שטאַרבען פון הונגער".

כתיבה וחתימה טובה

דער „קונדס" ווינשט:

אַלע לאָדזער מיידלעך — אַ כתובה — צו לעבען אונטער דער חופה, מיט אַ חתימה טובה — אַ גוט חתימה־געלד.

די לאָדזער סוחרים, וואָס וועלען איצט מוזען פיהרען האַנדעלס־ביכער אַ כתיבה וחתימה טובה — זיי זאָלען האָבען, וואָס צו פערשרייבען, און די „איזבאַ" זאָל אונטער'חתמ'ענען.

דעם קאָמיטעט פאַר פּרנסה'לאָזע יודען ביי דער קהלה — אַ גוטען גמר...

די פעראייניגטע פּאַרטיי, רעכטע פּועלי־ציון מיט „התאחדות" — „לאלתר לחיים" — זיי זאָלען זיך עלטערען אין פרידען.

א שאַד

אַ שאַד, וואָס מיניסטער זאַלעסקי איז נישט קיין פרוי — אַלע וואָלטען איהם אָפּגעטרעטען אַ פּלאַץ אין דער פעלקער־ליגע.

בערלין און ראַדאָם

אַ ראש השנה חכמה

די בערלינער יודען זאָגען: „מי בחרב" — ווער ס'זאָל געהרג'עט ווערען מיט היטלער'ס באַנייקע, און די ראַדאָמער יודען זאָגען: „ימי ברעב" — און ווער ס'זאָל אומקומען דורך אַ רב (לייען: קעסטענבערג).

פון לאָדזער „ונתנה תוקף"

„מי יעני" — ווער ס'זאָל ווערען אַ פּאָזנאַנסקי, „ומי יעשר" — און ווער ס'זאָל ווערען אַן אָשר־קאָהן!

א חוזר בתשובה

אין צוזאַמענהאַנג מיט די ימים־נוראים, האָט דער היגער אַסימילאַטאָר יאַן לאָקשענקאָלסקי בעשלאָסען חוזר בתשובה צו זיין, און צוצוהאַלטען זיין געשעפט דעם צווייטען טאָג ראש־השנה (זונטאָג).

מיט אזא שטימע

מאַן (צום ווייב ערב ראש־השנה): איך האָב געקענט ווערען אַ חזן — אַלץ ביזט דו שולדיג.

ווייב: ?...

מאַן: ווען דו וואָלסט מיר געוואָלט באָרגען דיין שטימע איבער די ימים־נוראים.

היינטיגע חזנים

ראש־השנה איז אַ היגער שוהל

גבאי: דער עולם איז משוגע געוואָרען, זיי פערלאַנגען, אַז דער חזן זאָל אויף אַן אמת קע־נען זאָגען עברי!...

א שיינער אינסטרומענט

די דייטשען הויבען אָן צו נעהמען אַ שטאַר־קען אָנטייל אין אייראָפּעאישען קאָנצערט.

— אויף וואָס שפּילען זיי!?

— אויף דער „גראָבער בערטע".

ונתנה תוקף

פון הרב דוד יארמאז

אין יאָהר א׳ לאלף הששי (1240) איז פערפאַסט געוואָרען דער שטורמישער, הייליגער פיוט „ונתנה תוקף", וועלכער ווערט מיט גרויס מורא ופחד, מיט געוויין און געשריי, געזאָגט ראש־השנה און יום־כפור ביי אַלע יודען.

ראש־השנה שנת תרצ״ג ווערט 692 (זעקס הונדערט און צוויי־און־ניינציג) יאָהר, ווי דער פיוט „ונתנה תוקף" איז פערפאַסט געוואָרען דורך דעם גאון צדיק וקדוש רבינו „אמנון", אַ תלמיד פון רבינו קלונימוס בן רבינו משולם.

רבינו אַמנון איז געווען אין זיין דור דער גרעסטער תלמודיסט, דער גרעסטער גאון און צדיק, אויך האָט ער בעזיצט הויכע וועלטליכע בילדונג, און האָט געשמט אַלס חכם. דער קליגסטער אין זיין דור איז ער געווען. ער איז גערופען געוואָרען ר׳ „אַמנון חכם". אויך איז ער געווען אַ הייסער יודישער פאַטריאָט, ער האָט ליב געהאַט ארץ־ישראל, האָט פערפאַסט פערשידענע טרויער־לידער אויף ציון. ער איז געווען דער איינציגער יודישער גרעסטער דיפלאָמאַט און פאָליטיקער אין זיין צייט. אַלע שרים, פירשטען האָבען איהם גע־עהרט און דעספעקטירט, דער קייסער פון מאינץ האָט איהם זעהר געשעצט, ער פלעגט פערטיידיגען דעם יודישען כבוד, ער פלעגט פאָדערען די רעכט פון יודישען פאָלק, ער פלעגט בעפרייען דאָס יודישע פאָלק פון פערשידענע שטייערען און לאַסטען דורך זיינע געניאַלע פעהיגקייטען דורך זיין גרויסע חכמה.

די פירשטען האָבען זיך מקנא געווען אין רבינו „אַמנון חכם" און האָבען אויף איהם געזוכט עבירות, פערברעכען, זיי האָבען לייזער אויף איהם נישט געפינען.

האָבען די פירשטען געהאַט אַ בעראַטונג מיט דעם קייסער און איהם פאָרגעלייגט, אַז דער יודישער דיפלאָמאַט ,ר׳ אַמנון ,זאָל זיך שמד׳ן אויף זייער רעליגיע. דאַן וועט ער ווערען פרעזידענט, ווייל קיין יוד טאָר מען נישט צולאָזען אויף אַזאַ הויכען פּאָסטען, מען קען נישט געטרויען די מלוכה אין דעם יודישען דיפלאָמאַטס האַנד. מוז ער זיך שמד׳ען, ווייל קיין פעהיגערער מענש ווי ער, איז נישטאָ אינגאַנצען לאַנד. דער קייסער האָט געשיקט רופען ר׳ אַמנון גאון און חכם, און איהם אויפגענומען מיט גרויס כבוד און איהם פאָרגעשטעלט, ער זאָל זיך שמד׳ען, וועט ער איהם בעשטימען אַלס פרעזידענט.

ר׳ אַמנון, דערהערענדיג דעם פאָרשלאַג, האָט איהם אָנגעכאַפּט אַ ציטעריש, האָט ער געענטפערט: „אַדוני קעניג, גיב מיר צייט 3 טעג, וועל איך דיר ענטפערען, אַזוי ווי ער איז אַרויסגעגאַנגען פון קייסערס וואוינונג, האָט ער געוויינט און געטרויערט, פאַרוואָס ער האָט נישט באַלד אויפ׳ן זעלבען אָרט געענטפערט דעם קייסער, אַז ער וועט זיך נישט שמד׳ען, ער וועט זיין לעבען אַוועקשענקען פאַר זיין הייליגער תורה. דער קייסער וועט קלערען, אַז ר׳ אַמנון איז אין אַ צווייפעל, וואָס ער זאָל טון, אָבער ריכטיג איז ער נישט אין קיין צווייפעל, נאָר ער איז גרייט זיך מוסר־נפש זיין.

אויפ׳ן 3־טען טאָג האָט דער קייסער געשיקט די גרעסטע מיניסטאָרען. ער זאָל מיט זיי קומען און געבען אַן ענטפער. אָבער ר׳ אַמנון האָט פון זיי געלאַכט און געשפעט און האָט נישט געוואָלט געהן מיט זיי. האָבען זיי דאָס אַלעס איבערגעגעבען דעם קייסער, אָבער דער קייסער האָט ווייטער געשיקט איהם רופען 3 מאָל און איהם צוגעזאָגט גאָלדענע בערג, נאָר ר׳ אַמנון האָט פון זיי געשפעט און געלאַכט.

האָט דער קייסער געשיקט מ׳זאָל איהם ברענגען געשלאָסען, ווי דעם גרעסטען פערברעכער, מען האָט איהם געברענגט צום קייסער צוויי טעג פאַר ראש־השנה.

— פרעגט איהם דער קייסער — ענטפער, דו וועסט דיך שמד׳ען?

עפענט ר׳ אַמנון זיין הייליג מויל און זאָגט:

— ניין! ניין! ניין! איך בין דעם אמת׳ן לעבעדיגען גאָט'ס קנעכט. דעם גאָטס־קנעכט, וואָס האָט בעשאַפען די וועלט. דער גאָט פון אברהם יצחק יעקב. תורת משה וועל איך היטען, נישט קיין אַנדערע תורות!

— צוליב דעם, וואָס איך האָב דיר נישט דעמאָלט געענטפערט, אַז איך וועל מיך נישט שמד׳ען, נאָר איך וועל מיך מוסר־נפש זיין אויף קדוש־השם, דעריבער זאָג איך, אַז דו זאָלסט מיר מיין צונג אָפּשניידען! דעמאָלט וועל איך האָבען אַ טרייסט.

— נישט בלויז די צונג — האָט דער קייסער געזאָגט — וועל איך דיר אָפּשניידען, נאָר אויך דיינע פיס מיט דיינע הענד, וועל איך אָפּשניידען און דיר פערשאַפען לעבעדיגע יסורים.

זאָגט ר׳ אַמנון צום קייסער:

— אַזוי זאָלסטו מיר טון, איך האָב פון אַלע גליעדער אויף דעם, אומצוקומען אויף קדוש־השם.

דער קייסער האָט באַלד גערופען דעם תליון און געהייסען איהם אָפּשניידען די צונג און די פיס מיט די הענד און אויסשטעכען די אויגען ר׳ אמנונ׳ען.

דער תליון האָט אַזוי געטון און ר׳ אַמנון האָט זיך געפרייט און געלייענט קריאת־שמע און געזאָגט די עשרת הדברות, אויסערגעוועהנליכע יסורים האָט איהם אָנגעטון דער תליון. דאַן האָט ר׳ אַמנון געבעטען מ׳זאָל איהם איבערטראָגען אין דער גרויסער שוהל אַריין, האָט מען איהם אַריינגעטראָגען אין שוהל אַריין, די צונג, פיס, הענד און איבעריגע אברים האָט מען געלייגט אין דעם בעט נעבען איהם, אום ראש־השנה האָט מען איהם אַריינגעברענגט אין שוהל אַריין. די גאַנצע פאַמיליע זיינע, מיט אַלע יודען, דערזעהענדיג דאָס גרויליכע בילד, האָבען זיי געשריגען און געוויינט.

און ר׳ אַמנון האָט געזאָגט:

— „איך פרעה זיך מיט דעם שמע ישראל ד׳ אלקינו ד׳ אחד"!

ער האָט געהייסען מ׳זאָל איהם לייגען אין שוהל נעבען דעם חזן, ביי דעם עמוד. ווען עס איז ביים דאַווענען געקומען צו וכן לך תעלה קדושה, האָט ער געבעטען דעם חזן, ער זאָל שווייגען, וואַרטען עטליכע מינוט. דאַן האָט ער מחבר געווען, פערפאַסט דעם פיוט „ונתנה תוקף" קדושת היום וכו׳ אין זעלבען מאָמענט איז ער נפטר געוואָרען.

מעשה מרכבה

פון רמב״ם׳ס לעבען און שאַפען

פון ה. קרוגער

אין זיין הקדמה צו משנה תורה שטעלט ער פעסט די מסורה, בעווייזענדיג, אַז די „פערשריבענע תורה" צוזאַמען מיט די „מצווה" (תורה שבעל פה) זענען איבערגעגעבען געוואָרען פון רבי צו תלמיד 40 דורות כסדר, זינט משה רבנו האָט עס געקריגען פון גאָט אויפ׳ן באַרג סיני ביז רב אשי, וועלכער האָט פערענדיגט תלמוד בבלי.

די אויסגערעכענטע בעשטעהען פון נביאים, תנאים, ראשי דין, ראשי גליות, סנהדרי גדולה, אַלע, וועלכע האָבען געלערענט — יעדערער אין זיין צייט — מיט טויזענדער און צעהן טויזענדער תלמידים, און זיי האָבען עס איבערגעגעבען צו זייערע קינדער. זייערע חידושים, פירושים און סיגים שטעלען עס צונויף ביידע תלמודים, ספרא, ספרי און תוספתא, פון וואַנען מיר דערוויסען זיך אַלע דינים פון לעבען, וואָס איז אסור און מותר, טהור צי טמא, חייב צי פטור.

פעסטשטעלענדיג די דירעקטע מסורה־ליניע, וואָס ציהט זיך פון משה רבנו ביז רב אשי, און, אַז אַלעס קומט פון גאָט אַליין, ערקלערט ער דעם ציל פון זיין אַרבייט און די נוצען, וואָס דערפון וועט אַרויסקומען צו אַלע יודען, נאָכדעם הויבט ער אָן דעם ספר גופא, זאָגענדיג:

דער יסוד פון די יסודות און זייל פון חכמות איז, דאָס וויסען, אַז עס איז פאַרהאַן אַן ערשטע אורזאַך, וואָס עקזיסטירט און ער איז עס, וואָס ברענגט אַרויס דעם גאַנצען בעשאַף אויפ׳ן הימעל, אויף דער ערד און וואָס צווישען זיי. מיר קענען זיך נישט פאָרשטעלען עס זאָל וואָס קענען זיין, אויב ער איז נישט בישטאַ; אָבער יאָ, אַז ער אַליין קען עקזיסטירען אַפילו ווען קיין זאַך זאָל נישט זיין. ווייל זיין עקזיסטענץ איז אונפערמיידליך, בעת זייערס איז בלויז מעגליך, אַ דאַנק זיין אנוועזענהייט.

אָט די ערשטע אורזאַך איז, דער גאָט פון דער וועלט, ער איז וואָס בעוועגט דעם ספערען קרייז (גלגל) מיט אַן׳אונענדליכען און אויפהערליכען כוח. ווארום דער גלגל בעוועגט זיך שטענדיג, און קיין בעוועגונג קען נישט זיין אָהן אַ בעוועגער.

די אַרבייט טוט ער אָהן אַ האַנד, ווייל ער איז נישט קיין גוף, מיט גלידער, וואָס אַ גוף דאַרף האָבען.

ער איז איינער. לייקענען אין זיין איינהייט מיינט, לייקענען גאָט אינגאַנצען. די איינהייט פון איהם איז דער יסוד פון אמונה.

אָבער זיין איינהייט איז נישט, ווי מיר שטעלען זיך פאָר רעדענדיג אויף קערפערליכע זאַכען. ער איז נישט איינער אין מין — וויסענדיג, אַז מינים זענען פאַרהאַן אַ סך; נישט איינער אין גוף, ווייל יעדער קערפערליכע סובסטאַנץ איז בעגרעניצט מיט די אקסידענטען פון הויך, ברייט און טיפקייט, און קען צוטיילט ווערען אויף פערשידענע חלקים — נאָר איין איינהייט, אַן׳אונענדליכע, אונצוטיילבאַרע און אונפאָרמבאַרע איינהייט.

זאָלען זיין עטליכע געטער, וואָלטען זיי אַלע געווען מיט גופים, ווארום עטליכע גלייכע וועזנס ווערען בלויז אונטערשיידט איינס פון׳ם צווייטען דורך פערשידענהייט פון די אקסידענטען און פאָרמען. זייענדיג מאַטעריעלע סובסטאַנצען, וואָלטען זייערע כוחות געווען בעגרעניצט מיט אַ ברעג, ווען עס הערט אויף. זעהענדיג דעם שטענדיג בעוועגליכען ספערען־קרייז, איז אַ בעווייז, אַז דער בעוועגער איז אונקערפערליך, און פאָלגליך, נאָר איינער — אַן׳אונטיילבאַרער איינער, אָהן די ענדערונגען, וואָס קומען פאָר אין אַ מאַטעריעלען ווען, ער געהט נישט דורך די ענדערונגען פון צוזאַמען און פונאַנדערגעטיילט, שטעהן און זיצען, אָרט און מאָס; צייט, אנפאַנג און ענד, לעבען און טויט, וואַך זיין און שלאָף, נאַרישקייט און חכמה; ענדערונג פון כעס צו גוט, שמחה און טרויער, וויינען און לאַכען, בעשליסען און חרטה האָבען.

און אויב אַזוי, מוזען מיר פערשטעהן, אַז אַלע פסוקים, וואָס שרייבען צו צום בורא גלידער, ווי: הענד, פיס, אויגען, און פסיכישע ענדערונגען, ווי: כעס, חרטה, שמחה און נקמה — זענען נאָר אין משל און מליצה, כדי מענשען זאָלען זיך מאַכען וועלכען ס׳איז כאָטש שוואַכען און פערגרייזטען בעגריף פון זיין דאָזיין און מהות.

(בעמערקונג: אָט דעם ענין בעהאַנדלט ער זעהר ברייט אין ערשטען טייל פון זיין „מורה נבוכים").

אַלעס, וואָס דער בורא האָט בעשאַפען אין זיין וועלט ווערען איינגעטיילט אין דריי טיילען: 1) בעשאַפענע מיט קערפער און פאָרם (גולם און צורה), וועלכע ווערען און שטאַרבען, ווי למשל: מענשען, בהמות, געוויקסען; 2) בעשאַפענע פון מאַטעריע און פאָרמע, וועלכע פערבלייבען אַזוי אויף שטענדיג. דאס זענען די הימלישע קערפערען: שטערען, קאָמעטען און דעם גלגל, אין וועלכען זיי שטעהען און בעוועגען זיך דורך איהם (אַזוי האָט מען דעמאָלט געגלויבט, איצטיגע אַסטראָנאמיע האָט אַ גאַנץ אַנדער מיינונג וועגען דעם); 3) בעשאַפענע אָהן אַ גוף, נאָר אַ פאָרם, צורה אַליין, דאָס זענען די מלאכים.

די פסוקים פון נביאים, וואָס דערצעהלען, ווי זיי האָבען געזעהען מלאכים פון פייער, מיט פליגלען, פון חשמל און אַנדערע געשטאַלטען, מוזען אויך פערשטאַנען ווערען אלעגאָריש, אַזוי ווי יענע פסוקים, וואָס רעדען וועגען בורא אַליין.

נישט האָבענדיג קיין גופים קענען זיי דאָך נישט איינגעטיילט ווערען אין מינים, טא, ווארום זשע ווערען זיי אָנגערופען מיט צעהנערליי נעמען? נאָר דאָס מוז מען פערשטעהן, אַז דער אונטערשיד איז נאָר אין זייערע מעלות און אויף ווי ווייט עס דערגרייכט יעדענס השגה צו פערשטעהען זייער בעשעפער׳ס גרויסקייט. לויט די פעהיגקייט ווערען זיי איינגעטיילט אין צעהן מדרגות צווישען אישים — די נידעריגסטע מדרגה און חיות הקודש — די העכסטע.

אָבער קיינער קען איהם נישט פערשטעהען, ווי ער אַליין זיך, זיין גרויסקייט, חכמה, אונפערמיידליכקייט און איינהייטליכקייט.

ווארום זיין וויסען איז נישט ווי אונזער וויסען, וואָס קומט פון אויסער אונז; ער לעבט נישט אונזער לעבען, נאָר ער, זיין וויסען און דאָס בעוואוסטע איז אַלץ איינס. קיין מויל קען דאָס נישט אויסדריקען, קיין מח — נישט פערשטעהן, אַפילו די העכסטע מדרגה פון מלאכים קענען עס נישט משיג זיין ביז ענד, ווי ער אַליין.

— אָט די ענינים — זאָגט דער רמב״ם — זענען זעהר טיף און ברייט, וואָס מיר האָבען דאָ געשריבען איז נאָר ווי אַ טראָפּען אין ים לגבי די נאָך נישט אַרויסגעשריבענע. די חכמי התלמוד רופען עס „מעשה מרכבה", און האָבען פערזאָגט עס נישט צו דרש׳ענען פאַר אַ סך מענשען, נאָר אַ רבי זאָל איבערגעבען צו זיין פערשטענדיגען תלמיד פון מויל צום אויער. און דאָס נאָר די ראשי פרקים, דער לעצטער זאָל אליין דערגרינטערען דאָס איבעריגע וויפיל ער קען לויט זיין השגה.

דאס גלויבען אין אחדות הבורא איז אַ חוב אויף יעדען יודען. אָהן דעם איז ער קיין יוד נישט אַפילו אַפהיטענדיג אַלע מצוות.

דאס וויסען, אַז עס איז נישט קיין גוף איז אַ מצוות עשה. אין דער תורה גופא שטעהט „כי לא ראיתם כל תמונה" — איהר האָט אויפ׳ן באַרג סיני נישט געזעהען קיין קערפערליכען געשטאַלט. און דער נביא ישעי׳ זאָגט „ואל מי תדמיוני"? זאָל ער זיין אַ גוף, וואָלט מען איהם יאָ געקענט צוגלייכען צו אימיצען, צוגעבענדיג די מעלה, ווי למשל, די העכערקייט פונ׳ם הירש עטקעגען האָז, גרעסערקייט פון העלפאַנט לגבי פוקס א.אַז.וו. אַ צווייטער פסוק זאָגט ב„שמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". זאָל ער זיין אַ גוף, קען ער נישט זיין אין צוויי ערטער פאַר איין און דער זעלבער צייט.

עס זענען פאַר איהם אויך געווען גדולים, וואָס האָבען גערעדט וועגען עיקרים אין דער אמונה. אָבער ער איז דער ערשטער, וואָס האָט די פילאָזאָפישע קאָנצעפּציע קאָדיפיצירט, געמאַכט פאַר פעסטגעשטעלטע דינים און אַפילו אַריינגעפאַסט אין עשה׳ס און לא־תעשה׳ס. פאַר איהם איז נאָך געווען ווייניג דאָס גלויבען. נאָר ער פאָדערט פון יערען פערשטענדיגען מענשען זיך אָפּצוגעבען און שטודירען די פראַגען, כדי צו פערשטעהען די עיקרים מיט׳ן שכל.

די דאָזיגע טענדענץ האָט אַרויסגערופען געגען איהם אַ שאַרפע קריטיק, דער ערשטער איז געווען רב אברהם, בעוואוסט אונטער׳ן נאָמען „דריטער ראב״ד".

תשליך

פון נפתלי זיגעל

דאס איז אַ תפלה, וואָס מען זאָגט דעם ערשטען טאָג ראש־השנה (און אויב ער געפאַלט אום שבת זאָגט מען דעם צווייטען טאָג) נאָך מנחה פאַר זון־אונטערגאַנג ביים ברעג פונ׳ם טייך אָדער נעבען אַ ברונעם. מען איז זיך נוהג אָפּצוטרייסלען די פאָלעס, זאָגענדיג ותשליך במצולות ים כל חטואתם.

איבער דעם סדר פון תשליך קומט גאָר נישט פאָר, נישט אין דער גמרא, נישט ביי די גאונים און נישט ביי די ערשטע פוסקים. איינער פון די לעצטע „פוסקים ראשונים", דער מהר״ל (מורנו הרב רבי יעקב לוי, געבוירען אין מאַינץ 1355, געווען רב אין ווערמאַנא, געשטאָרבען 1427 און ווארמס) דערמאָהנט אין זיין ספר „מנהגים": דאָס וואָס מען איז זיך נוהג ראש־השנה נאָך דער סעודה צו געהען צום טייך אַריינצוּוואַרפען די זינד איז בעגרינדעט אויף דעם מדרש תנחומא (וירא, ויהי ביום השלישי): ווען אברהם האָט געפיהרט יצחק׳ן צו דער עקדה, זענען זיי געקומען אין וואַסער ביז צום האַלז, האָט אברהם געבעטען: הושיעה ד׳ כי באו מים עד נפש. דאָס איז געווען דער שטן, וואָס האָט זיך געמאַכט פאַר אַ טייך, כדי איהם צו שטערען די עקדה.

„תשליך" זאָל בכן זיין אַ זכר צו דער עקדה.

עס איז כדאַי אויך צו בעמערקען, אַז די יודישע טראַדיציע האָט דעם ערשטען טאָג ראש־השנה בעצייכענט אַלס געבורטס־טאָג פון יצחק, ווי אויך אַלס טאָג פון דער עקדה (ראש השנה י.). דערפאַר ווערט ראש־השנה געלייענט בראשית כ״א (יצחק׳ס געבורט) און בראשית כ״ב (עקדה).

דער מהרי״ל וואָרענט, נישט מיטצונעהמען עסענוואַרג פאַר די פיש, ווייל עס איז אַ חלול יום־טוב, שוין נישט גערעדט שבת טאָר מען אוודאי נישט מיטנעהמען קיין עסען. דערפון איז צו זעהן, אַז מען איז דעמאָלט געגאַנגען אויך שבת צו תשליך.

דער „דבר יום ביומו" ברענגט דעם מנהג פון גאַליצישע „צדיקים" צו געהן צו תשליך ח׳ תשרי. ווען ח׳ תשרי איז שבת, געהן זיי דאָנערשטאָג, ו׳ תשרי און זאָגען ביים טייך די סליחות פון שלש־עשרה־מדות. ראש־השנה געהן זיי נישט מעהר צו תשליך.

יחוס

ערצעהלונג

פון יצחק יאנאפאוויטש

דריי יאָהר האט מען אין יעשאָווע געשמועסט אַז די מיהל פון לייבעלע בערמאַן, מאַכט שלעכטע געשעפטען, אַז לייבעלע בערמאַן דערלייגט צו יעדען חודש, אַוואַנסע׳ע טויזענד פוילישע גילדען, ביז איינמאָל איז אַן אַלולדיגען פריהמאָרגען האט שטעטעל אָנגעשפיצט די אויערן, געוואָלט דערהערען דאָס בעקאַנטע רוישען פון די מיהל־רעדער, נאָר אַנשטאט דעם טויבען גערויש פון די מיהל־רעדער איז איצט געשטאַנען אַ טיפע פערשוויגענע שטילקייט, אַזא, וואָס האט עפּעס מאָדנע געשראָקען.

קלאָר:

— לייבעלע בערמאַן האט פערמאַכט די מיהל.

— פשוט אָפּגעשטעלט און כטור אַב׳עסק.

— אַ נישט, האט מען דען נישט געוואוסט, אַז ער וועט נישט אויסהאַלטען?

און אַ געמיהל האט שטעטעל געהאט גלייך עס וואָלט געוויגען אַ לאַנגע עקשנות׳דיגע מלחמה.

און נאָך:

גלייך אָט דער לייבעלע בערמאַן האט זיי פונדעסטוועגען אָנגעפרייערט. עפּעס אַזוי ווי אַ בעל־חוב וואָלט פערפּאַקט ביינאַכט זיינע זאַכען און ווען אַלע זענען געשלאָפען אַרויסגעגאַנגען זיך פון שטעטעל.

אַרומגעגאַנגען איז מען מיט אַ לייטישער מינע, ווי מען וואָלט זיך געוואונדערט:

— טאַקע אָפּגעשטעלט אַ?

כלומרשט, מען איז אויסען צו זאָגען:

— פונדעסטוועגען זיך נישט געריכט... אַזוי שנעל!

נאָר לייזער־בער, דער זעק־סוחר, וואָס איז יענעם פריהמאָרגען אַרויסגעקומען דורך דער פראָנט טיר פון לייבעלע בערמאַנס הויז און אויף די טרעפּלעך פערהאַלטען זיך אַביסעל לענגער, כדי מען זאָל איהם זעהען אַרויסגיין פון די בערמאַנס, האט דעם גאַנצען עסק אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנד:

— ווייסעך — האט ער געזאָגט — קאַליע געוואָרען און גאָר פשוט.

— אַ מעכאַניק וועט ער ברענגען פון דייטשלאַנד און ס׳עט גיין אַ גאַנג.

— שפּילט זיך מיט לייבעלע בערמאַן.

עולם איז דעמאָלט אַהיימגעגאַנגען אַן אָפּגעקיהלטער, מיט עפּעס אַ טעמפּקע זויערליכען טעם אין מויל און מיט אַן אומבעשטימטע נאָגעניש אין האַרצען. איינער אויפ׳ן צווייטען האט געקוקט פון דער זייט און אַן אויסזעהען, האט מען געהאַט ווי חדר־יונגלעך, וואָס האבען זיך אַ נעהם־געטון קעגען אַ וועלט, באַלד ווי דער רבי איז אַוועקגעגאַנגען און אָט זעהען זיי גאָר, אַז דער רבי שטייט נאָך אונטערן טיר און האָרכט.

(אַ חוץ אייזיקעל בעקער, וואס איז בעשטאַנען פעסט אויף דאָס זייניגע.

— ער וועט נישט עפענען וועט ער נישט.

— באַנקראָט איז ער לייבעלע בערמאַן אָט וואָס).

אַרום חול־המועד סוכות איז טאַקע אין שטעטעל אַריין צו בערעלע בערמאַן פערפאָהרען עפּעס אַ פערשוין מיט אַ שטייפען צילינדער־הוט אויפ׳ן קאָפּ, מיט גרויסע הענטשקעס אויף די לאַנגע הענד און מיט אַ לעדערנע ברוינע טעקע הינטערן אָרעם. יעשאָווע האט איהם בעגלייט מיט די אויגען ביז צו בערעלע בערמאַנס פראָנטאָווע טיר און דערנאָך האט מען זיך האַסטיק איבערגעקוקט, כלומרשט מען האט געוואָלט איינער ביים אַנדערען דערגיין:

— ס׳זאָל טאַקע זיין דער מעכאַניק?

— אָט אָ דער פון דייטשלאַנד אַ?

דערנאָך האט מען געזעהען דעם נאָר, וואָס געקומענעם צוזאַמען מיט בערעלע בערמאַן אין בגידיש ברייטליכען פוטער אַראָפּ־שפּאַצירען צו דער מיהל צו. נאָך האט מען געזעהען, ווי אָט דער נאָר, וואָס געקומענער האט פאַרנאַכט בעקוקט אַביסעל פון דער ווייטענס בערעלע בערמאַנס הויז, כלומרשט, ווי ער וואָלט עס געוואָלט אָפּשאַצען, וויפיל קאָן דאָס אַזא הויז ווערט זיין.

אויפצומאָרגעס איז ער אַוועקגעפאָהרען און גאָר.

געווען איז עס פונקט הושענא־רבה.

אייזיקעל בעקער אָט אָ דער מיטעלוואוקסיגער, פעסט געבויטער יוד, מיט׳ן קיילעכדיגען בייכעל פון אַנ׳ערשט אויפגעקומענעם גביר, מיט דער גראָבע גאָלדענע קייט, וואָס איז פון וועסטעל־טאַש דיגער אַראָפּגעהאַנגען איבער דעם קיילעכדיגען בייכעל, איז געשטאַנען ביי די אָפענע טירען פון דער בעקעריי און גע׳טענהט מיט איבריגען עולם.

— אַז, וואָס האב איך געזאָגט, ער וועט נישט עפענען וועט ער נישט.

— ס׳אַ סברה — האט ער מיט דער גלאַטער האַנד־פלאַך געווישט די הויכע גלאַנציגע ליסינע — ס׳אַ סברה יענער דערלייגט יעדען חודש שווערע געלדער... יענער איז באַנקראָט אָט וואָס.... אַ דייטש, אַ מעכאַניק. ווייסעך וואָס. אָט אָ, אַז איהר ווילט וויסען, וועל איך אייך דערצעהלען ווער ס׳איז געווען אָט דער גאַסט בערעלעס.

— אַ שטייגער?

— פרעגט מיך וועל איך אייך זאָגען. פערשטעהט איהר בערעלע איז באַנקראָט. ער דאַרף האבען געלד דאַרף ער האָבען, איז פערשטעהט האט ער זיך דאָס געוואָלט ביי יענעם באָרגען אויף דער היפּאָטעק, נאָר ס׳אַ סברה, אַז ער וועט נישט קריגען, ווייל בערעלע בערמאַנס היפּאָטעק איז נישט אינגאַנצען קיין ריינע איז זי נישט.

יודען האבען געגלאָצט מיט די אויגען און געשמאָקעט מיט די ליפען, כלומרשט מען וויל נישט זאָגען יאָ און מען וויל נישט זאָגען נישט. אַ שטיקעל וואונדער איז נאָר געווען אויף אייזיקלען פון וואַנען ווייס ער אָט דאָס אַלץ?

— פערלאָזט אייך אויף אייזיקען. העדט יודען איז מיין באָמען נישט אייזיק, אויב דער האזיגער אָ וועט זיך נישט דערדיגען ביז ווייס איך וואָס.

נאָר דאָ האָט זיך אַריינגעמישט אייזיקעלס זוהן מישע, אַ בחור, אַ הויכער, אַ שמאָל־ביינערער, מיט פרישטשעס אויפ׳ן פנים און מיט גלייכע געלע האָר, וואָס ווילען בשום אופן זיך נישט קרויזלען, נאָר פאַלען פּאַסמעך־ווייז אַראָפּ אויפ׳ן שטערען אַ גימנאַזיסט, וואָס לערנט זיך אין דער קרייז־שטאָט און וואָס איז דאַ אַראָפּגעקומען אין שטעטעל אַריין אויף סוכות:

— טאַטעשי — האט ער געזאָגט, אַביסעל פערשעהמט — זאָל דער טאַטעשי אויפהערען.

דעמאָלט האט אייזיקעל אויפגעהערט, נאָר אַריינגעהענדיג אין קראָם האט ער פאַר זיך הינטערן באָרד געברומט:

— ער וועט נישט עפענען וועט ער נישט.

און ער האט טאַקע נישט געעפענט.

ס׳זענען צוגעפאַלען די ערשטע שנייען און פאַר בערמאַנס מיהל איז דער שניי געלעגען אַ קלאָרער, אַ ווייכער, אַ נישט צוטראָטענער, אַז סע האט אַזש געמיגעט פאַר די אויגען.

אויפ׳ן בערגעל איז געשטאַנען די מיהל און געקוקט אַראָפּ צום שטעטעל מיט אַ מין בגידישער גרויסקייט. ס׳האט דאָרט אין דער הויך ביים אַריינפאָהר. דער ווינט זיך געשפּילט מיט דער פערלאָשענער לאַמטער, וואָס האָט אַראָפּגעקוקט צו אַלעמען און זיך געוואונדערט:

— עפּעס אַ גרויסער יום־טוב, עפּעס אַזוי לאַנג שטיל. שוין לאַנג נישט אַזוי שטיל געווען.

שטעטעל האט געקוקט אויף אָט דער מיהל, ווי אויף אַ מת, וואָס מען האָט פערגעסען קובר צו זיין.

געוואוסט האט מען, אַז בערעלע בערמאַן וועט די מיהל שוין נישט עפענען, אַז ער איז באַנקראָט. געוואוסט האט מען אויך, אַז בערמאַן איז אַרויסגעפאָהרען אין בגידישען פוטער צו די רייכע קרובים זיינע נאָך אַ הלוואה, נאָר דאָרט האָט מען איהם אָפּגעזאָגט און אַפילו זיך אויף איהם געבייזערט:

— וואָסי, מען האט נאָך ווייניג געגעבען.

— זי האט ווייניג אָפּגעקאָסט די לעצטע צייט, די מיהל זיינע.

— נישקשה, ער איז אויך נישט אזא גוטער. זאָל ער זי פערקויפען און אַניעק.

און טאַקע אָליב דעם, האט ליובע די טאָכטער זיינע, וואָס האט זיך געלערענט אויכעט אין קרייז־שטאָט און זיך אויפגעהאַלטען ביי זיינע קרובים, זיך צוקריגט מיט זיי און ס׳האט געהאַלטען דערביי, אַז זי זאָל איבער־רייסען דאָס לערנען און אַהיימקומען.

און אויף צום סוף איז זי טאַקע אַהיימגעקומען.

אַהיימגעקומען איז זי אין איינעם אַ ווינטערדיגען נאָכמיטאָג, בעת אַ רויטע זון האט געהאַלטען ביים פאַלען אויף די שניי־בערג, וואָס אין מערב־זייט.

שטעטעל האט דעמאָלט געזעהן, אַז זי איז אויסגעוואַקסען ליובע, געוואָרען מיט אַ קאָפּ העכער. געגאַנגען איז זי נאָך אַלץ מיט דעם בעכ׳טען גענגעלע פון אַ נגידישער בת־יחידקע. נאָר אויפ׳ן פנים איז די מינע געווען אַנערבסטע, אַביסעל אַנ׳אומעטיגע, וואָס האָט איהר אגב צוגעגעבען נאָך מהר חן.

און אַליין איז זי געווען אַ וואוקסיגע, אַ שלאַנקע, מיט אַ קאָפּ געקרויזטע האָר, וואָס זענען פון שוואַרצקייט אַזש אַריינגעפאַלען אין גראַנאַט. ברעמען דינע און רונדיגע און אויגען שוואַרצע מיט אַזעלכע לאַנגע זיידענע ברעמען, וואָס האָבען אַזש אָנגעוואָרפען אַ שאָטען אויף דעם לענגליכען מאַט־בלייכען פנים. און פינגער אַזעלכע דינע אידעלע לענגליכע פינגער, וואָס האָבען זיך עטוואָס נערוועזיש פערפלאָכטען איינס אין ס׳אַנדערע.

בערעלע בערמאַן, האט זי דעמאָלט בעגעגענט אַביסעל אַ צוטראָגענעד און, אַז זי האט זיך איהם געוואָרפען אין די אָרעמס, געגלעט איהם די זיידענע שוואַרצע באָרד און געקושט אין די באַקען, האָבען זיך צוויי לויטערע טרעהרען אַראָפּגעקייקעלט איבער די באַקען און געבליבען הענגען אויף דער שוואַרץ־זיידענער הדרת־פנים׳דיגער באָרד.

און פאַר אַנ׳אַנגעסרייד האט ער דעמאָלט אַ זאָג־געטון:

— די מאַמע אויסען אויג. ס׳זאָל פעהלען אַ האָר. דיר צו לענגערע יאָהרען.

טאַטע און טאָכטער, זענען ביז שפּעט אין דער נאַכט געזעסען אין עס־צימער און געשמועסט סתם אַזוי וועגען זייטיגע זאַכען. אויפ׳ן טיש האט געברענט די גרויסע לאָמפּ, מיט דער גרינער אַבאַזשור און אַ ווייכער גרינליכער שיין האט אַרומגענומען דאָס גרויסע בגידיש־יודישע צימער פון די בערמאַנס.

ערשט אין דער שפּעטער נאַכט, אַז ליובע האט איהם געקושט אין ביידע באַקען און פערנומען זיך צו געהן שלאָפען, איז ער מיט אַמאָל געבליבען שטעהן אַרומגענומען די טאָכטער און סתם אַזוי אַ זאָג־געטון:

— אַז וואָס האב איך געקאָנט מאַכען. די מאַמעס קרענק האט פערשלונגען אַ ממון. דער קאָפּ איז נישט געווען צו געשעפטען....

נאָר דעמאָלט האט ליובע איהם ווידער אַ קוש געטון אין באַק און אויסגעזעהען האט. אַז עס איז איהר שטאַרק נישט ביתא אָט דער שמועס, ווייל זי האט ווייך, א זאָג־געטון:

— טאַטע.

בערעל בערמאַן, האט אַוועקגעשפּרייזט אין די ווייכע וואַרימע שטעק־לאַטשען איבערן צימער. אַ פּאָר מאָל אַרויף און אַראָפּ. נאָר פּלוצלונג געבליבען שטעהן און גענומען שטאַמלען.

— פערשטעהסט, צום ערשט גאָט, דערנאָך דו... מיין גאַנצע האָפענונג.

(ענדע מאָנטאָג)

לקונה עבדיו

א חסידישע מעשה

פון מ. עדעלבוים

— איי, שווער, איי, איי! — זענען אַלע שטיל געוואָרען. סתם אין דער וועלט אַריין וועט ר׳ ברוך נישט רעדען. זיי האבען געוואוסט, אַז מן הסתם האט ער עפּעס נאָר וויכטיגעס צו דערצעהלען. האָבען זיי געוואַרט אויף ר׳ ברוך, וועלכער איז געזעסען מיט אַ שיינענדיג פנים און מיט התלהבות ווייטער געריעדט אָט סתם צו זיך:

— יאָ, נישט אַלע זענען זוכה. אוי, רבונו של עולם, האַרציגער פאָטער, כאָטש אַ פוס־בענקעלע...

איז די נייגיריגקייט נאָך מעהר געשטיגען. דער עיקר ביי די יונגוואַרג. ביי זיי איז כלות הנפש, זיי ווילען שוין וויסען, וואָס די מעשה איז... ער איילט זיך נישט...

עס האט אַזוי געדויערט אַ היבשע צייט און ר׳ ברוך האט אָנגעהויבען. כידוע איז דער אַלטער געווען אַ גרויסער בעל בכי. דאס איז נישט געווען צוליב עצבות חלילה. זיינע בכיות זענען געווען צוליב שכינתא בגלותא. די יודעי חן האָבען געזעהן די גרויסע חדווה, וואָס עס שלאָגט אַרויס פון זיינע בכיות. עס איז געווען דער אמת׳ער גילו ברעדה. עס איז אַ דבר ידוע, אַז זיינע טרעהרען האט גאָט ברוך־הוא אַריינגעזעצט אין זיין כתר און זיי בעלייכטען אַלע עולמות. איז עס נישט קיין פלא, אַז זיינע בכיות זאָלען אין די ימים־נוראים זיין מעהרער ווי תמיד, בפרט, אַז ער האט מיט זיי מעורר געווען צו תשובה און מעשים טובים. בעזונדערס פלעגט ער ראש־השנה פערגעהן אין בכיות צו לקל עורך דין, טאַקע ביז כלות הנפש.

ווי נאָר ער האָט אָנגעהויבען „קל עורך דין“... איז שוין געווען כמעט אוממעגליך אויסצוהאַלטען. מען האט געמיינט, אַז זיין לעבען עקט זיך... און פלוצלונג האט ער פערוואָרפען דעם קאָפּ און אין זיין פנים איז קיין טראָפען חיות נישט געבליבען... האבען מיר זיך תחילת שטאַרק דערשראָקען, ווער ווייסט, אפשר גאָר חלש׳ט דער רבי... און מיר זענען געוואָרען שטאַרק אומרוהיג און די אויפרעגונג שטייגט. נאָר, אַז מיר זעהען די מקורבים שטעהען און טון גאָרנישט, זענען מיר אויך שטעהן געבליבען מיט פערכאַפּטען אָטעם און געוואַרט, זעהן, וואָס וועט דאַ געשעהען. און, אַז עפּעס איז דאַ געשעהען זענען מיר זיכער געווען. שוין צוליב דעם, וואָס אַלע האבען געוואוסט, אַז באוו מים עד נפש. נישט קיין קליינינגקייט, דער אַלטער האט אויסגעשטרעקט זיין כשר׳ן און היילינגען האַלז. ער אָפּפערט זיין לעבען פאַר כלל ישראל...

עס האָט אַזוי געדויערט אַ היבשע צייט, טויטע אַנגסטען און אַ קאַלטער שוויס האט אַלעמען בעדעקט... און אין מיטען דערינען האט ער זיך פלוצלונג אַ ריס־געטון, זיך אויסגעגלייכט און מיט אַנ׳אויסערגעוועהנליכער פרייליכקייט גענומען זינגען „לקונה עבדיו בדין“. איהר הערט? דער בעל בכי זינגט, און וואו — ביי „לקל עורך דין“... זענען מיר שוין אויף אַנ׳אמת געוואָרען צומישט, וואָס זאָל עס בעדייטען? און כאָטש מיר האבען געפיהלט, אַז אַ שווערע לאַסט איז אָפּגענומען געוואָרען פון אונזערע פלייצעס, האט דאָך יעדער געבעטען ביי זיך אין האַרצען, אַז דער ראש־השנה זאָל אַריבער. אַלע האָבען שוין געוואָלט הערען מפי קדשו, וואָס עס איז געשעהען אין די עולמות העליונים אין פערלויף פון ראש־השנה.

און אָט וואָס ער האט דערצעהלט:

סמאל ימח־שמו האט זיך הייאָהר אָנגעזעצט אויף אונזערע יודעלעך. באשר בכן, זיי האָבען אַביסעלע איבערגעכאַפּט די מאָס. און עס האט איהם אָפּגעגליקט. בעוונותינו הרבים. עס איז געווען אַ גערעטעניש אויף עבירות. און שוין ביי די ערשטע סליחות האט ער זיך צוגעאיילט, און ער מיט זיינע מיטהעלפער האבען גענומען סאָרטירען די עבירות און די מלאכי - חבלה, שדים, רוחות און מזיקים, וואָס זענען דורך זיי בעשאַפען געוואָרען — גאַנצע פולקען... איז אונז שלעכט געוואָרען. און עס איז געקומען אויף אונזער געדאַנק דער נאָמען פון היילינגען בערדיטשעווער, ר׳ לוי יצחק זכרונו לברכה. און מיר טראַכטען, אַך, וואָלט ער געווען, וואָלט ער דאָך אַוודאי געפונען אַ זכות אויף יודען. און איצט זיין מסירת נפש... און מיר האָבען בעשלאָסען איהם אויפצוועקען. זאָל ער דאָ׳ט נישט רוהען, זאָל ער אויפוועקען אַלע צדיקים און זאָלען זיי לויפען בעטען רחמים אויף זייערע יודעלעך... דאָס איז דער טעם וואָרום מיר האָבען כסדר געשמועסט וועגען איהם, ווען מיר האָבען אָנגעהויבען זאָגען „לקל עורך דין“ איז אונז פשוט פינסטער געוואָרען אין די אויגען. די וואָגשאָלען האָבען פשוט געקראַכט און געקרעכצט אונטער דער שווערער משא פון די עבירות. און אויף דער אַנדערער שאַל זענען געלעגען אַ פּאָר בינטעלעך פינקעלדיגע קריש טאַל ווייסע מצוות, און גוטע מלאכים האָבען זיי געהיט. אָבער זיי זענען פערפינסטערט געוואָרען פון די שוואַרצע מלאכים און שדים און רוחות...

פלוצלונג ווערט אַ רעש. די טיר פון דעם היכל המשפט פראַלט זיך אויף מיט אַ געפילדער און טומעל און עס לויפט אַריין ר׳ לוי יצחק... אויפ׳ן אַקסעל טראָגט ער עפּעס אַ הרוג. שווער געווען צו דערקענען צי אַ יוד אָדער אַ גוי, נישטאָ קיין באָרד און פאות, און ער איז געווען שרעקליך צו׳מזיק׳ט.... און ר׳ לוי יצחק, אַ פערשוויצטער און אויסגעמאַטערטער, טוט מיט זיינע לעצטע כוחות אַ שליידער דעם הרוג אויף דער שאָל און דאס ציגעלע בויגט זיך... און ר׳ לוי יצחק שטעלט זיך אַוועק פאַר דער פמליא און פון זיין מויל שפריצען פונקען פייער. אזא היץ, אזש סמאל און זיינע מיטהעלפער האבען זיך געמוזט אָפּרוקען. ער טענה׳ט: אַ יוד איז נישט אָפּצושאַצען. אַפילו זייענדיג אַ חוטא איז ער מלא מצוות כרמון. והראיה דער הרוג. בערל גוי האט מען איהם גערופען אין שטאָט, פאַר איהם איז נישט געווען ביין כאַך, וואָס ער האט נישט געמעגט, ער האט אַלעס געטון, אַלעס געגעסען, אַפילו יום־כפור איז ביי איהם וואָכענדיג געווען.... און אָט דער בערל גוי האט מקריב געווען זיין לעבען ווען די פאָגראָמטשיקעס האבען געשענדעט יודישע טעכטער און די ספרי־תורות... האט דאס בית־דין איינגעזעהן זיין גערעכטע טענה און גע׳פסקנ׳ט, דאס בערל גוי האט מקדש השם געווען — און דאָס ציגעלע טוט זיך אַ וואַקעל, און שטעלט זיך גלייך אויף גלייך... נישט אַהער, נישט אַהין, נישט חייב און נישט זכאי... אַז סמאל האט דאס דערזעהן, האט ער אויפגעהויבען אַ וויצאַנג, סטייטש ער האט אויך נאָך עבירות, זיי וועלען בעווייזען די יודענס זינד, און אומר ועושה, ער וויבקט זיך גנבה׳ש איבער מיט זיינע רוחות און זיי אויס פייל פון בויגען לויפען און זענען שוין צוריק מיט פּעק עבירות.... אין דער מינוט האט זיך ר׳ לוי יצחק אַ ריס־געטון פון זיין אָרט, ער איז צוגעלאָפען צו דער וואָג און טריאַך.... אַלע עבירות זענען אַריינגעפאַלען אין שאול תחתיות. דאס ציגעלע האט זיך אַ שטאַרקען וואַקעל געטון, און געוויזען זכאי. און זכאי — איז זכאי, און בית־דין פסק׳ענט זכאי....

איז געוואָרען אַ רעש און אַ טומעל, סמאל ימח שמו לייגט אין וועלטען, ער רייסט זיך זיינע שד׳ישע האָר פון קאָפּ. סטייטש אזא גנבה אונטער דער האַנד, און סמאל פאָדערט צו משפט׳ן ר׳ לוי יצחקן פאַר זיין גנבה. ער מוז די עבירות אָפּגעבען, און אויב נישט זאָל ער פערקויפט ווערען פאַר אַ קנעכט און בית־דין אַנערקענט סמאל׳ס טענה, עס איז דאַ עדות... און טראָגט אַרויס אַ פסק: ר׳ לוי יצחק מוז פערקויפט ווערען פאַר אַ קנעכט. און באַלד ערקלערט מען אַ טאָרג אויף דעם היילינגען בערדיטשעווער. דער היכל איז פול פון צדיקים און מלאכים און להבדיל שדים און רוחות... אַלע האַנדלען און אַלע דינגען זיך... און שוין האט דער האַמער געזאָלט צוקלאַפּען זכה... אַ צדיק האט דעם העכסטען פרייז געגעבען, נאָר אין דער מינוט האט סמאל אַ געשריי־געטון: איך גיב מיין גאַנץ מלכות... איך גיב מעהר פאַר אַלע... און שוין רופט דער פערקויפער צום ערשטען מאָל... צום צווייטען מאָל.... צום צווייטען מאָל.... ער ציטערט, דער האַמער שאָקעלט און טרייסעלט זיך ביי איהם אין האַנד.... אַלע ציטערען.... די מלאכים און צדיקים וויינען.... ר׳ לוי יצחק ציטערט און איז פערשוואַרצט.... נאָר סמאל שייגט און שטראַהלט פון גליק... און שוין האַלט זיך דער האַמער אַרונטער־צולאָזען... און אין דער מינוט האט זיך אַ קול דורכגעטראָגען אַלע עולמות און היכלות, די וועלט ציטער׳ט און טרייסעלט זיך, אַלע צדיקים און נשמות זענען אויפגעשטעלט געוואָרען.... אזא קול האט מע נאָך נישט געהערט, זינט קבלת התורה.... און דאָס קול קומט פון כסא הכבוד, ואָט דער האַר פון דער וועלט, דער מלך מלכי המלכים, שטעלט זיך צום טאָרג, ער געהט האַנדלען און באָט זיין פרייז — כי לי כל הארץ.... אַלע און אַלעס בעלאַנגען צו מיר,... קיינער קען עטוואָס געבען פאַר איהם.... אַלעס איז מיינס.... איך קויף איהם פאַר אַ קנעכט.... ער וועט ביי מיר דינען...

באַלד איז געוואָרען אַ פרייד איבער אַלע עולמות און היכלות. סמאל האט אַרונטער׳ג׳עאָגען דעם קאָפּ און פון אומעטום האט מען געזונגען „לקונה עבדיו בדין“.... טאָ, פרעג איך אייך: האט מען נישט געברויכט מיטזינגען?

און דער אַלטער האט ווידער אַמאָל אָנגעהויבען אונטערזינגען: „לקונה עבדיו בדין“...

ערב ראש-השנה אויף דער מוטער רחל'ס קבר

פון ז. ק. אשכנזי.

מיין קינדערשער חלום־טרוים, דער חלום, וואס איז געווען פערהייליגט ביי מיר דורך פיל טרערען, וואס מיין רבי האט מיר געמאכט פערגיסען ביים דער שווערער רש"י און פונ'ם „אני בבואי מפדן ארם מתה עלי רחל" — דער דאזיגער שיינער קינדהייטס־טרוים צו זעהן מיט די אייגענע אויגען דעם קבר פון מוטער רחל, איז ענדליך פערווירקליכט געווארען.

אין א שיינעם פריהמארגען בין איך מיט א גרופע חלוצים אוועק אויפ'ן שאסיי־וועג וואס פיהרט פון ירושלים קיין בית־לחם.

עס איז געווען א העלער, זוניגער פריהמארגען, א קיהל ווינטעל האט געבלאזען פון די בערג, דענען מיר געגאנגען רוהיג, ז־גלאז, און האבען גאנישט בעמערקט, ווי אויפ'ן מיטען וועג איז פלוצלונג פאר אונז אויסגעוואקסען מוטער רחלס קבר. איך האב וועגען דעם פיל געהערט, בילדער און פאטאגראפיעס געזעהן, — אבער דאס, וואס איך האב געטראפען, האט איבערגעשטיגען אלע מיינע פאר־שטעלונגען.

וועל איך דא פרובען פאר אייך שילדערען דאס אויסזעהן פונ'ם קבר און די גרויסע, פיל־פארביגע מענשען־מאסע, וואס קומט זיך אויסוויינען דאס הארץ פאר די ימים־נוראים אויפ'ן קבר פון מוטער רחל.

דאס אויסערליכע אויסזעהן פון קבר איז זעהר אימפאזאנט. עס איז א שיינע גרויסע קבר־שטוב, געבויט אין אראבישען סטיל. די הייל־מויער פון קבר, וועלכע איז אויסגעבויט געווארען פאר משה מאנטעפיאריס געלד, איז אפען דעם גאנצען חודש אלול, פאר יודישע מתפללים, וואס קומען אהין פון גאנץ ארץ־ישראל אויסצוגיסען דאס הארץ און זיך אויסבעטען ישועות ונחמות.

מיר וואשען די הענד און גייען־ארויס מיט יראת־הכבוד אין דער הייל־מויער, א טעמפינער מערוך פון א סך ברענענדיגע ליכט און בוימאייל־קנויטען שלאגט אונז אקעגען.

די ווענט ארום זענען אלע בעהאנגען מיט פיל געשטיקטע, געוועבטע זיידענע און סאמעטענע פרוכת'ן, מיט שיינע גאלדענע אותיות אויף זיי, אונזער גרופע חלוצים האט זיך צעשפרייט איבער דער הייל־מויער, יעדער אייגער אין א בעזונדער ווינקעלע. איך בין געבליבען שטיין האר'ט ביים טויער פון אריינגאנג. מיט נייגעריגקייט זיך איינגעקוקט אויף די פערשידענארטיגע יודישע מתפללים און זיך צוגעהערט צו זייערע תפילות אויף פערשידענע שפראכען, אט זעה איך א יונגע יודישע פרוי פון די קאווקאזער בערג, איינגעגאנצען אין שווארצען אנגעטון. א שיינע, א שלאנקע, גייט זי צו שטילערהייט, מיט געמאסטענע טריט צום קבר. בויגט אן איהר שיינעם קאפ אויפ'ן קאלטען שטומען שטיין און פערגייט זיך אין א תפילה־געוויין. זי קלאגט אויס א געבעט אויף דער גרוזינישער שפראך, אויף דער וויטער, אומפערשטענדליכער שפראך פון די קאווקאזער בערג. נישט ווייט פון איהר שטייט אן ענגלישער יוד, גלאט ראזירט מיט א טיף ערנסט פנים, האלט אין האנד אן ענגלישען סידור און זאגט פון סידור־ארויס עפעס א שטילע הארציגע תפילה אין ענגליש, נישט ווייט פון איהם שטייט דער ירו־שלימער ספרדישער רב־הכולל, הרב יצחק־מאיר, וועלכער האלט א תהילים אין האנד און זאגט א יא פיטעל תהילים מיט א וויינענדיג, האריזיגען קול.

נישט ווייט פונ'ם ספרדישען רב־הכולל שטייען צוויי יונגע ירושלימער ווייבלעך פון „מאה שערים" (א קווארטאל פון אלטען ישוב) און מעסטען אויס דעם קבר זיבען מאל זיבען, זיי מעסטען מיט א רויטען פאדים דעם קבר ארום און ארום. דאס איז א גרויסע סגולה צו געזונד און פרנסה.

עס דריקען זיך אויך ארום קבר און פלאנטערען זיך פשוט פאר די פיס אהן א שיער תימנער יודען, בארוועסע, אין אפגעריסענע מלבושים, מיט לאנגע, געקרייזעלטע פאות, וואס הענגען אראפ איבער די אויסגעדארטע באקען. זיי זעצען זיך שפעטער אויס אין א רעדעל אויף דער ערד ארום מוטער רחל'ס קבר. דער גרעסטער „חכם" — (למדן) צווישען זיי זאגט אין אראביש א תפילה, אט די תפילה האט פערפאסט זייער דיכטער און מקובל ר' שלום שי־באזי, נאוויף וועמענס נאמען עס איז שוין איצט, אגב, פערהאן א גאס אין תל־אביב.

צווישען דעם המון מתפללים ווארפט זיך אין די אויגען א חנעוודיגער יונגערמאן, איינגעוויקעלט אין א טלית. דער קאפ זיינער איז איינגעגראבען אין דעם קבר־שטיין און עס הערט זיך נישט קיין מורמעל. עס זעהט זיך נישט קיין בעוועגונג פון זיין קערפער, אנ'ערך א האלבע שעה שטייט ער אזוי בעוועגונגסלאז. און צום סוף ווען ער ענדיגט זיין שטילע תפילה און דערזעהט אונזער גרופע, גיט ער אונז אפ אין א קלינגענדיגען העברעאיש א ברכה צום נייעם יאהר, ער דערציילט אונז, אז ער איז א ניו־יארקער קריסט, זיין פאטער איז א בעריהמטער אדוואקאט אין ניו־יארק, מיט צוויי יאהר צוריק האט ער זיך אין „ביקור־חולים"־שפיטאל אין ירושלים מגייר־געווען און דא חתונה־געהאט פאר דער טאכטער פונ'ם אלטען פיאנער פון די בילויים (ערשטע קאלאניסטען אין ארץ־ישראל) שאיעוויטש פון דער קאלאניע נס־ציונה. דער גר האט אונז דערציילט די גאנצע געשיכטע, ווי אזוי ער האט זיך אין לאנדאן געטראפען מיט שאיעוויטשעס טאכטער און זיך אין איהר שטערבליך פערליבט. בעת זי האט געענדיגט איהר שטודיום אין לאנדאנער אוניווערזיטעט און איז צוריק אהיימגעפאהרען קיין ארץ־ישראל האט ער מעהר נישט געקאנט פער־בלייבען אין איראפע און איז אויך אוועק קיין פאלעסטינע. דא האט ער זיך שאקע מיט צוויי יאהר צוריק מגייר געווען און מיט איהר חתונה־געהאט.

ביים צווייטען עק קבר שטייט א בוכארישע מיידעל, איהר קאפ איז איינגעגראבען טיף אין קבר. זי מורמעלט עפעס א מאדנע תפילה, אין העב־ראיש: „אבי נשמתי. אלהי אברהם, סלח נא לעוונותי, כי רבו, תן לי מרפא בעולם הזה, וישועה בעולם הבא" (פאטער פון מיין זעל, גאט פון אב־רהם, זיי מוחל מיינע פיל זינד, גיב מיר א רפואה אויף דער וועלט און א הילף — אויף יענער). ווייזט זיך ארויס, אז אט די תפילה האט דער בו־כארישער רב פערפאסט ספעציעל פאר איהר, כדי צו זאגען עס אויפ'ן קבר פון דער מוטער רחל.

אביסעל אפגעזונדערט פון אלעמען, אין א ווינ־קעל שטייט אנ'עלטערע, שיין־געקליידעטע פרוי. זי שטייט הארט אנגעשפארט צום קבר. איהר אויער מיט איהר בריליאנטענעם אויער־רינגעל צוגעטוליעט צום קליינעם קבר־שטיין, לאנג שטייט זי אזוי, ווי עפעס א שיינע סטאטוע, זי שטייט אהן בעוועגונג און הערט זיך איין צו די תפילות, וואס מען זאגט ביים קבר. איך האב זיך שפעטער נאכגעפרעגט און זיך דערוואוסט אז די דאזיגע רייכע פרוי האט היט־טער זיך א מאדנע פערגאנגענהייט. זי איז געווען אין דער צייט פון וועלט־קריג די געליבטע פון דזשעמאל פאשא, דעם טערקישען גובערנאטאר פון ירושלים. איהר ערשטער געליבטער איז געווען דער בעוואוסטער רוסישער רעוואלוציאנער וולאדי־מיר מאיקאוו, וועלכער איז אין יאהר 1908 פער־שיקט געווארען אויף לאנג־יאהריגער געפענגניש פאר זיין רעוואלוציאנערער טעטיגקייט. ווי די מאה שערים־ווייבלעך דערצעהלען, פיהרט זי זיך שוין איצט אויף זעהר אנשטענדיג און איז געווארען א גאנצע בעל־תשובה'ניצע.

די פרוי הויבט מיך אן צו אינטערעסירען און בעת מיר גייען פון דער מוטער רחלס קבר צוריק קיין ירושלים, קוק איך זיך שוין גוט איין אין איהר. זי קוקט איצט אויף דער וועלט מיט א העלען בליק. גייט מיט א געהויבענעם קאפ, זי שפאנט איצט גלייך מיט אונז, מונטער, בריידט און זיכער. דער בליק איז קלאר, דאס פנים — אפען. די פרוי ווערט פאר מיר א רעטעניש...

זי זעהט איצט אויס א געלייטערטע, א דורכגע־לויכטענע, זי האט ביים קבר קענטיג, עפעס טיף איי־בערגעלעבט, זי איז איצט אנ'אנדערע... זי גייט צוריק צו דער וועלט, צום לעבען, און ווער ווייסט וויפיל טיפע וואונדען די דאזיגע פרוי טראגט אין איהר הארץ...

דאס יאהר פון שייד-וועג

פאר דעם דייטשען יודענטום

(ענדע פון דער 8־טער זייט)

נישט אזא טובה, וואהלען אין דייטשלאנד מיינט, וואהל־פראפאגאנדע. וואהל־פראפאגאנדע אין דייטשלאנד מיינט, געבען היטלערן נייע מעגליכקייטען פאר אנטיסעמיטישער אגיטאציע. נייע אנטיסעמיטישע אגיטאציע מיינט, צו זייען טיפער און טיפער די אנטיסעמיטישע שנאה־געפיהלען צווישען דער בעפעלקערונג.

צי די פיל־צאהליגע נייע וואהלען פון פער־גאנגענעם יאהר אין דייטשלאנד האבען פאליטיש געבראכט בעסערע רעזולטאטען פאר יודען, איז נאך הערוויל א גרויסע פראגע. עס איז אבער גאר קיין פראגע נישט, אז נאך יעדער וואהל־קאמפא־ניע איז די אנטיסעמיטישע העצע געווארען שטאר־קער און שטארקער און האט גלאנץ מעהר און מעהר וואָרצלען.

טאקע דערפאר — טאקע צוליב דעם גערע־טעניש אויף וואהלען אין פערגאנגענעם יאהר — איז די לאגע אין די דייטשע פראווינץ־שטעט געווען אין פערגאנגענעם יאהר מעהר אונערטרעגליך ווי ווען עס איז פריהער קיינמאל נאך האבען די יו־דען אין די פראווינץ־שטעט נישט געפיהלט אויף זיך אזא טערראר ווי היינטיגעס יאהר אין פער־לויף פון דער וואהל־קאמפאניע. צום ערשטען מאל זינט הונדערטער יאהרען האבען יודען אין די דייטשע פראווינץ־שטעט געציטערט צו ווייזען זיך אין גאס אין די אווענדען. אין די קלענערע שטעט־לעך איז די מורא דערגאנגען דערצו. אז יודען האבען זיך אין די אווענדען אפגעשלאסען אונטער אייזערנע ריגלען אין זייערע הייזער, און נישט געווען זיכער, אויב די נאכט וועט אריבער פאר זיי בשלום.

דער אנטי־יודישער טעראר אין די קליינע דייטשע פראווינצען. האט געפיהרט דערצו, אז יע־נע, וואס האבען נאר געקענט, האבען זיך אוועק־געלאזט אין גרעסערע שטעט. זיי האבען פערלאזט זייערע איינגעפונדעוועטע היימען פון דורות, און האבען זיך גענומען צום וואנדערען אין גרעסערע צענטערען. אין דער גרויסער שטאט איז טאקע איצט נישטא וואס צו טון, אבער אין דער גרוי־סער שטאט איז מען כאטש זיכערער.

וואס וועט דאס נייע יאהר ברענגען דעם דיי־טשען יודענטום ?...

שווער צו האפען אויף גוטעס. דאס בעסטע, וואס מען קען האפען, איז, אז הלוואי, זאל די יודישע לאגע אין דייטשלאנד אויפ'ן נייעם יאהר נישט ערגער ווערען. אויף בעסער ווערען קען מען זיכער נישט האפען.

די דייטשע יודען בעגעגענען איצט דאס נייע יאהר מיט דער טרייסט, וואס הינדענבורג האט שטרענג און הארב געלאזט וויסען, אז ער וועט היטלערן נישט דערלאזען צו ווערען קאנצלער. היט־לער האט אבער דאך געקענט ווערען לייכט דער וויצע־קאנצלער פון דייטשלאנד מיט הינדענבורגס הסכמה. ער האט געקענט ווערען וויצע־קאנצלער און האבען א היבש ביסעל פון זיינע מיטגלידער אין דעם דייטשען קאבינעט און אין דער גאנצער אדמיניסטראציע פון לאנד.

זאל היטלערס האפענונגען פערווירקליכט ווע־רען, הייסט עס, אז יודען אין דייטשלאנד וועלען אין דעם קומענדיגען יאהר האבען דאס סאמע שווערסטע יאהר פון זייער עקזיסטענץ.

(יט"א).

1=טער קלאנג-קינא=טעאטער
SPLENDID
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע ערשט=אויפפיהרונג.
נייעסטע שאפונג פון פאראמאנט
נאכ'ן ראמאן פון ROSTAND
דער מענש,
וועלכען איך האב דער'הרג'עט
(The man I killed)
אין די הויפטראלען:
Lionel Barrymore, N. Carrol, Philips Holmes
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-פילם-וואכען-זשורנאל און אקטואליטעטן. זשווירקא'ס צוריקקעהר קיין ווארשא און דער יום-טוב פון ים.
אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג.

(130

ר. איזראעל

דאס בופעט-מיידעל

א סענסאציאנעל=ערשאטישער ראמאן פון דער לאדזער ווירקליכקייט

— אין דעם צווייפעל איך גארנישט, האט מאנקע געזאגט, איך ווייס אז איהר וועט מיך פערשטעהן און ווי געהעריג אפשאצען מיינע ריוד.

— ספרעהט מיך באמת וואס איהר האט דעם גע־הערינען צוטרוי צו מיר איך הער אייך אויס אויס מערקזאם.

מאנקע האט געווארענט דעם אדוואקאט אז די ערצעהלונג איהרע וועט דויערען א לענגערע צייט און אז ער מוז האבען גענוג געדולד זי אויסצו־הערען.

— ביי מיין אלטע פראקטיק פעהלט מיר נישט קיין געדולד איך האב זיך דערצו צוגעוואוינט.

מאנקע האט אנגעהויבען צו דערצעהלען:

— דאס איז געווען מיט לאנגע וואכען צוריק איך האב זיך אפגערוהט שפעט ביינאכט נאך א גאנ־צען טאג שווערע ארבייט אין דער שענק, איך האב געטראכט וועגען פערשידענע זאכען: וועגען אלץ אין דער וועלט און וועגען גארנישט, וועגען מיין עלענדקייט און איינזאמקייט. פלוצלונג האט אימיצער אנגעקלאפט אין טיר: צוערשט שטיל, פערשעהמט און דאן האסטיג אזוי ווי איינער וועלכען מען פער־פאלגט זוכט אנ'ארט וואו זיך צו בעהאלטען.

איך האב שטארק מורא בעקומע און אין אנ־הויב נישט געעפענט, אבער ווען דאס קלאפען איז געווארען אלץ שטארקער בין איך צוגעגאנגען צו דער טיר, ווי נאר איך האב געעפענט די טיר, בין איך גלייך אפגעשפרונגען אזוי ווי א גיפטיגע שלאנג וואלט מיר א ביס געטון.

מאנקע איז שטיל געבליבען, אזוי אז דער אד־וואקאט האט געמוזט איבערדרייסען די שטילקייט.

— מיין פאטער, מיין טאטען, דעם וועלכען איך האב שוין נישט געזעהן און נישט געוואלט זעהען זייט פופצעהן יאהר, דעם פון וועמען איך האב זיך אינגאנצען אפגעזאגט, נישט געוואלט ווי־סען פון איהם און איהם נישט געוואלט קענען, הגם אין מיר האט געצוליעט פון שטענדיג אן דאס געפיהל פון עלטערען־ליבע צו מיין מאמען, וועל־כע איך האב גארנישט געקענט, ווייל זי איז גע־שטארבען ווען איך בין קוים א האלב יאהר אלט געווען. כ'האב אויך געליבט, מיין פאטער, וועלכער...

מאנקע האט זיך שטארק צוויינט, זי האט אינ־גאנצען געציטערט און זיך נישט געקענט בעהער־שען. דער אדוואקאט האט ערלויבט אז זי זאל זיך אויסוויינען, כדי זי זאל קענען פארטזעצען איהר ערצעהלונג.

— מיין פאטער, האט זי קוים ארויסגערעדט, דורך טרעהרען, איז א פערברעכער, פון דער נא־טור אויס א פערברעכער, אלץ וואס עס ווערט גע־טון אין דער פערברעכערישער וועלט האט ער שוין געטון. נישט בלויז געגנבעט, געגזלט, נאר אויך א מערדער, איהר הערט, א מערדער, א שוידערלי־כער. ווער פון דער אונטערוועלט ס'האט געדארפט אימיצען אפרוימען פון דער וועלט, צוליב פערשי־דענע צוועקען, האט מען געדונגען מיין פאטער, וועלכער האט אלץ אויסגעפיהרט מיט אזא סאדיס־טישער הנאה, מיט אזא אויסערגעוועהנליכען פער־געניגען, זייט איך בין צו מיין שכל געקומען, ווען איך בין נאך געווען א געוועהנליך גאסען־מעדעל, א פראסטיטוטקע, האב איך געפרובט צו ווידקען אויף מיין פאטער, איך האב איהם געדראהט, אז איך וועל צוליב איהם בעגעהן זעלבסטמארד, איך האב איהם געדראהט, אז איך וועל איהם איבערגעג־בען אין די הענד פון דער פאליציי, ס'האט גאר־נישט געהאלפען, ער האט פאר מיינע דראהונגען נישט מורא געהאט, ער האט זיך זיינס געטון, איך האב זיך דעריבער אפגעזאגט איהם צו זעהען און וועגען איהם צו וויסען, איך האב איהם, דעם אל־טען שיכור געוואלט ארויסרייסען פון מיין הארצען, און איהם איבערגעלאזען אליין מיט זיין גורל, אזוי איז אוועק צעהן יאהר, איך האב איהם מעהר נישט געזעהן, ער האט זיך נישט בעמיהט מיך צו זעהען, ווייל ער האט געוואוסט וויפיל יסורים ער פערשאפט מיר צוליב דעם, וואס ער האט אויף איין מינוט אפילו נישט אויפגעהערט זיין פערברע־כערישע ארבייט.

— און אט האט איהר אין דעם דערמאנטען אווענד דערזעהן אייער פאטער ביי דער טיר!? — האט אדוואקאט פארעלסקי איבערגעריסען.

— יא, שטעלט זיך פאר און אין אזא מצב, וואס ס'וועט מיר אוממעגליך זיין איבערצודערצעהלען, זיין פנים איז געווען אינגאנצען בעשפריצט מיט בלוט. די הענד ווי איינגעטונקט אין בלוט. די בושים האבען אויסגעזעהען, ווי ער וואלט פון א שעכט־הויז, איך האב זיך שטארק דער־שראקען און געוואלט פערקלאפען די טיר, ער האט אבער דערצו נישט דערלאזט און זיך אנגעהויבען בעטען:

— טאכטער מיינע, איך בין אין א גרויס אומ־גליק, יעדע מינוט קען מען מיך אנהויבען צו פער־פאלגען און איך וועל מעהר די ליכטיגע שיין נישט זעהען. דו ביזט דאך מיין קינד, מיין טאכטער, מיין בלוט, און פלייש, בעהאלט מיך דא ביי זיך, איך האב נישט געוואלט אז די שכנים זאלען אויפמערק זאם ווערען אויף עפעס א געשפרעך צווישען מיר און מיין פאטער, און האב איהם אריינגעלאזען אין שטוב, ער איז אנידערגעפאלען אויף א שטוהל, אין פולשטענדיגער חלשות, איך האב איהם דערמינטערט אבער ער האט נאך אלץ נישט געקענט רעדען, ערשט נאך א לאנגע ווייליע איז איהם מעגליך גע־ווען עפעס אנהויבען צו רעדען.

— איך בין שוין בעגאנגען פיל פערברעכענס אין מיין לעבען, האט ער געזאגט, איך האב שוין נישט איין מענש ערמארדעט, אבער איך האב דאך שטענדיג געטון מיט א רוהיגען געוויסען און אין עטליכע מינוט שפעטער האב איך שוין אפילו נישט געדענקט וואס ס'איז פארגעקומען מיט עט־ליכע מינוט פריהער. אבער דאס וואס איז היינט פארגעקומען שטייגט איבער אלץ ביז איצט. איך שווער דיר, מיין טאכטער, אז פון הייבט אן וועל איך דיך הארכען, אז דאס איז געווען מיין לעצט פער־ברעכען, זיין שטימע קלינגט מיר נאך אין די אויי־רען, איך קען דאס מעהר נישט אויסהאלטען.

— איך בין נאך נישט געווען געקומען צו זיך נאך דער גרויסער איבערראשונג וואס איך האב גע־האט ביים אנבליק פון מיין פאטער און איך האב אפילו נישט גוט פערשטאנען, וואס ער רעדט צו מיר.

(פארטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג כט 30 אלול תרצ"ב

סעפטעמבער
זון-אויפגאנג 5.34
זון-אונטערגאנג 5.17
ליכט-צינדען: 5.03

יודען וועלען יום-טוב נישט דארפען געהען נאך שטיצע

אינטערוועניץ פון ראטמ. בערמאן אין דער „אפיעקא ספאלעטשנא"

אויף דער אינטערווענץ פון ראטמאן יחיאל יצחק בערמאן, וועלען די יודען, וואס דארפען נעהמען געלד אונ פראדוקטען-שטיצע אין דער „אפיעקא ספאלעטשנא" ביים מאגיסטראט ביידע טעג ראש-השנה, יום-כפור, די ערשטע און צווייטע טעג סוכות, דאס קאנען אפנעהמען פאר אדער נאך יום-טוב.

ארבייטער-דעלעגאציע אין דער וואיעוואדזטווע

אינטערווענירען וועגען ארבייטסלאזע

(2) א דעלעגאציע פון די קל. פעראיינען האט זיך נעכטען פארגעשטעלט אין דער וואיעוואדזטווע די דעלעגאציע האט אינטערווענירט וועגען די ארבייטסלאזע סעזאן-און טעקסטיל-ארבייטער, וועלכע האבען נישט געארבייט 26 וואכען אהן איבער רייס אז זיי זאלען קענען געניסען פון ארבייטסלאזען אונ טערשטיצונגס-פאנד.

דער ענין איז נישט ערלעדיגט געווארען. די דעלעגאציע וועט האבען א צווייטע באזוכונג ביים וואיעוואדע.

צושמעטערט די האנד ביי דער ארבייט

(2) נעכטען האט זיך צושמעטערט די האנד ביי דער ארבייט אין דער דרוקעריי פון אושער-אברישן (אויף פאלודניאווא 6) דער דרוקער-ארבייטער אברהם ביאלעק (ליפאווא 3).

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל אויף זאגארניקאווא.

פון האנדעלס-געריכט

אויסגלייך פון דער „ווידז. מאנופאקטור" מיט דער פירמע „אביגדור קאן"

אין מערץ ד.י. איז צווישען דער פירמע אביגדור קאן (פיעטריקאווער 37) געקומען צו אן אויסגלייך מיט איינעם פון איהרע קרעדיטארען, מיט דער „ווידז. מאנופאקטור". די פירמע קאן האט זיך פערפליכטעט צו בעצאהלען פופצעהן פראצענט פון די חובות. די ווידז. מאנופאקטור דארף בעקומען אלע אקטיווען פון דער אופאדלאשטש-מאסע, דאגעגען נעהמט די ווידז. מאנופ. אויף זיך צו דעקען אלע חובות פון דער מאסע.

פון יולי ד.י. האט די ווידז. מאנופ. אויפגעהערט צוצושטעלען דעם גאנצען פערמעגען וואס די פירמע קאן האט אפגעזאגט אויסצופיהרען, דעם אפמאך.

דער בעפולמעכטיגטער פון דער ווידז. מאנופ. אדוו. ווייצמאן האט דערום אפגעגעבען צום געריכט אן אנקלאגע, אנווייזענדיג אז די פירמע קאן צאהלט נישט אויס די פערפליכטונגען, וואס דאס בעדייט ביזוויליגקייט. אדוו. ווייצמאן פאדערט דערום צו פערעפענטליכען דער פירמע קאן אן אופאדלאשטש און איינזעצען אין ארעסט.

נעכטען איז דער ענין בעטראכט געווארען דורכ'ן געריכט. די צדדים האבען זיך אויסגעגלייכט אויף אזא אופן, אז די פירמע „אביגדור קאן" צאהלט דער ווידז. מאנופ. אויס 8 טויזענד דאלאר אין מזומן, 2 טויזענד דאלאר וועקסלען און אויף די 10 טויזענד דאלאר א היפאטעק-פערזיכערונג.

דערמיט האט דער בעפולמעכטיגטער פון דער „ווידז. מאנופ." אדוו. ווייצמאן צוריקגעצויגען דעם פארשלאג וועגען אופאדלאשטש.

* * *

אין שייכות מיט דעם אופאדלאשטש פון דער פירמע „סעטאלאנא" האט דאס געריכט בעשטימט א צוגאב-חודש כדי די אויסלענדישע קרעדיטארען זאלען האבען די מעגליכקייט אנמעלדען זייערע פארטענזיעס.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון מאגיסטראט

בעשלאסען צו רעדוצירען די פרייזען פון רינד-פלייש, און צו העכערען דעם פרייז פון קאלב-פלייש

(2) נעכטען איז אונטער'ן פאדזיץ פון פרעזידענט זשעמיענצקי פארגעקומען א זיצונג פון מאגיסטראט.

צ. א. איז בעשלאסען געווארען:

צו בילדען א נייע אפטיילונג פון שטאטישע אינקאסענטען, בכדי צו איינקאסירען שטאט-חובות און אפשיקען עווענטועל די ענינים צו דער פינאנץ-מאכט, אום אויפצומאהנען בדרך עקזעקוציע.

אין דער אפטיילונג וועלען ארבייטען 98 בעאמטע, וואס וועלען בעשטיין פון די פריהערדיגע רעדוצירטע בעאמטע פון דער סעקוועסטראציע-אפטיילונג.

ווייטער איז בעשלאסען געווארען צו רעדוצירען דעם פרייז פון רינד-פלייש, חזיר-פלייש, און געריייכערט פלייש פון 8 ביז 10 פראצענט, דעם פרייז פון שמאלץ — אויף 15 פראצענט, און צו העכערען קאלב-פלייש אויף 16 פראצענט.

דורכפאל פון דעם „געל"ען משה"

ער האט נעכטען בעקומען דעם פסק

(2) איטע רוזגא (פון דרעווניאנאווסקא 13) האט אפט געכאפט א טענצעל אינ'ם טאנץ-זאל אויף פאמארסקא 44.

מאכט זיך איינמאל א מעשה — און געווען איז עס אין מערץ ה.י. — האט מען די פאננא איטא פליצים ארויסגעווארפען פון זאל אין דרויסען ארויס, אז דאס, הייסט עס, פריגט זיך נאך אויף איהר עפעס א יונגערמאן.

דער דאזיגער יונגערמאן האט זיך פארגעשטעלט פאר דער מאדמואזעל רוזגא, אז ער איז נישט גלאט אן'אבי ווער, פון די צווייטע גראשען, נאר ער איז א בעקאנטע פערזענליכקייט אין דער שטאט, און ער הייסט משה פיעצוך.

האט פיעצוך גענומען און איהר דערקלערט, אז ער איז אויף דעם, אז יעדע פאננע, וואס גייט בעזוכען דעם טאנץ-זאל מוז איהם בעצאהלען פאר דעם רעכט א פאדאטעק פופציג גילדען. און ווער סע צאהלט נישט בעקומט א מעסער אין זייט...

ווייטער האט פיעצוך נישט געמאכט קיין שהיות, נאר גענומען און ארויסגעריסען ביי דער רוזגא דאס האנד-בייטעלע אין וועלכער עס איז געלעגען 5 זלאטעס מיט 75 גראשען, און צוזאגענדיג איהר, אז ער וועט זיך נאך „יאוויען" נאכ'ן רעשט 45 זלאטעס, איז ער בשלום אוועק.

אין א פאר טעג שפעטער האט ער די רוזגא פערטשעפעט אויפ'ן באלוטער פלאץ, און אין אפריל האט ער זי ווידער ארויסגערופען פון טאנץ-זאל, געגעבען איהר א פעסטען זעץ אין פנים און געפאדערט אויסצוגלייכען דעם „חוב"...

פונ'ם זעץ אין פנים איז ארויסגעקומען א סקאנדאל.

האט מען דעם פויגעל-בחור פערהאלטען און ס'האט זיך ארויסגעוויזען אז ער איז דער 22-יאהריגער „פראנזשיסט" משה-וואלף בוסבוים, וועלכער האט דעם צונעמעניש דער „געלער משה", אדער „משה פיעצוך".

ער איז נעכטען דורכ'ן קרייז-געריכט פערמשפט געווארען אויף 3 יאהר טורמע, אויף אפנעהמען אלע רעכט אויף א משך פון צעהן יאהר, צו דעקען די געריכטס-קאסטען און צוריקצוקעהרען דער רוזגא די אוועקגערויבטע פינף זל. מיט 75 גראשען.

מילא, דאס לעצטע איז א קלייניגקייט!.

MYDŁO kollontay z prałką jest lepsze.. pierze, chroni, oszczędza
215a

פריהלינג וועט מען אנהויבען

בויען די צופאהר-טראמווייען-ליניע לאדז-בזשעזשין

(2) שוין זייט עטליכע יאהר ווערען געפיהרט אונטערהאנדלונגען, מכוח'ן אנהויבען בויען די טראם-וואי-ליניע: לאדז—קאלושקי—בזשעזשין.

די צוגרייטונגס-ארבייטען זענען שוין ארורכגעפיהרט געווארען, ווי דאס אנמערקען דעם שטח, א. אז. וו.

לעצטענס, ווי מיר דערוויסען זיך, איז דער געזעלשאפט פון די עלעקטרישע צופאהר-טראמוואיען געלונגען צו פעראינטערעסירען מיט דעם ענין בעלגישע פינאנסיסטען.

די אונטערהאנדלונגען מיט זיי האלטען איצט ביים פינאליזירט ווערען, און מ'רעכענט אז מען וועט שוין אנהויבען ארבייטען ביים בויען די ליניע אין אנהויב פריהלינג ה.י.

א שארפער פאהרער

(2) דער שאפער סטעפאן שאפאזש האט נעכטען פאהרענדיג מיט זיין לאסט-אויטא אויף 6 שער-פניא-גאס לעם נומער 18, איבערגעקעהרט א גאז-סען-לאמטער.

מ'האט געגען איהם צונויפגעשטעלט א פראָטאָקאָל.

פלוצים אוועקגעפאלען

(2) נעכטען איז געקומען פון טעאפילאוו קיין לאדז א געוויסער העניק מיעלניקער מאכען איינ-קויפען.

פלוצים איז ער לעם פילסודסקיעגא 14 אנידער געפאלען און גע'חלשט.

פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין ראדא-גאשטשער שפיטאל.

„FILHARMONJA"
Dyr.: Alfred Strauch. Tel. 213-84

דינסטאג, דעם 4 אקטאבער 8.30 אוו. גרויסער קאנצערט
פון וועלט-בעריהמטען באריטאן, דעם שטאלצען יוד, וואס טראגט איבער דער וועלט הויך זיין יודישען נאמען, דעם געקרוינטען פרעמיער פון העכסטען געזאנג-טעמפעל, פון דער מילאנער אפערע „La Scala"

ווּיטאריא וויינבערג

שטימען פון דער וועלט-פרעסע:
„וואויל איז צו דער רגע, ווען די האנט הויבט זיך אליין צום שרייבען, בפרט — לויב און אנער-קענונג. וואויל און אנגענעהם איז צו דערקלערען מיט א ריין געוויסען: — אט דער און דער איז דער אמת'ער גבוהלבטער! — אט דער און דער איז דער אמת'ער קינסטלער! קיין גוזמאות נישט — וויטאריא וויינבערג איז נאך באמת'ער דער ערשטער, וואס זיין געזאנג איז עכט און קלאר, אויסגעשפראכען ווי די עכטקייט, קלארקייט און אויסגעשפראכענקייט פון א בארג-קוואל. ריין — קרישטאל-ריין, געזאנגלעך-עסענץ פון נגינה — און אז געזאנג אליין קאן אזוי עלעקטריזירען איז עס — איבערליך פייער — היילינ פייער! אט דעם היילינגען פייער פון עכטער יודישער נגינה פער-מאגט אין זיך וויטאריא וויינבערג אונ דעריבער דערגרייכט זיין ליד צו דער מדרגה פון אל-מענשליכער רעליגיעזיטעט!
בילעטען אין קאסע פון פילהארמאניע.
6982

לכבוד יום-טוב!

אונגעוועהנליכע רעדוקציע פון אלע פרייזען

אין דער איינציגער קאנקורענץ-פערפומעריע פון דער פירמע

י. דרוקער, 5 זאוואדזקא 5
טעלעפאן 17592

וואס בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער פערפומען, ווי אויך די פיינסטע ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט-זייפען אז"וו

Perfumerja J. DRUKIER
מיט אכטונג
ZAWADZKA 5
TEL. 175-92

בעמערקונג: ענגראסיסטען בעקומען ספעציעלען ראבאט.

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע“

סערבאנד־טרופע פון א.א.ס. אין פוילען. אנס.: א. בעזמאן.

לייכט און שטוינס! קומט און הערט! א יום־טוב איבער אלע יום־טובים

פאר יונג און אלט — פאר גרויס און קליין — פאר פרויען און מענער.

דאס האט לאדז נאך נישט געזעהן!

געזאנג, געלעכטער, הומאר, סאטירע, ביז'ן גרויסן טאג. 10 פארשטעלונגען פאר איין בילעט 10 מאנטאג, דעם 3-טען אקטאבער אסרו־חג ראש־השנה 9 אווענט

פאזיטיוו די לעצטע געזעגנונגס־פארשטעלונג. גאנץ לאדז קומט זיך געזעגענען מיט די ליבלינגע, גוט־בעקאנטע ארטיסטעו, די גראציעזע מלא־חן'דיגע

דינה האלפערן און סעם בראנעצקי

די אומגעזעצליכע פרוי

1) ס'ווערט געשפילט צום ערשטען מאל אין לאדז — פרעמיערע!

לעבענס־בילד אין 3 אקטען מיט די נייעסטע לידער, קופלעטען, דועטען פון שמולעוויטש. 2) קאנצערט דינה האלפערן און סעם בראנעצקי פארן קיין מעקסיקא—נייעסטע שלאגער דועט

3) א מאביל זאציע פון אלע לאדזער יודישע ארטיסטען און אויך געקומענע פון אויסלאנד ספעציעל צוליב דעם יום־טוב: אמזעל נענא, בעזמאן סאניא, גאלדשטיין לא לא, האלפערן דינה, האניגבוים טומאן מרים, צוו ליק חנה, ראזענצווייג רעגינא, אמוצי וואלף, אריעל דוד, ביזגאן חבל, בליאכער שבת', באלבירסקי הערש, ביאלקאוויטש ישראל, גוטמאן קלמן, גאלדבערג סעם, דראנאוו מרדכי, האמי בורגער דוד, האניגבוים פישל, הערשקאוויטש שלמה, טופמאן יהושע, שערמאן דור, צוויליך שעיה. 4) פון 12 ביז 2 ביינאכט דער גרעסטער קאנצערט, וואס לאדז האט ווען געזעהן. 5) ס'ווערט גע־זונגען אוירע—אוירא, גאד וואלגא, חסידים־טאנץ, אפאשען־טאנץ, דעקלאמאציעס. 6) דאס גאנצע לאדזער כאר וועט זינגען דעם בעריהמטען ציגיינער־קווארטעט מיט די בעסטע כאריסטען טשיזשיק, ארוזעף. 7) נאר איין עהרען־אויפטריט פון בעריהמטען זינגער דוד זיידערמאן דורכפאהרענדיג קיין רומעניען. 8) די נייעסטע טענץ אויסג. פון באלעטמייסטער ב. לייבאוויטש. 9) דינה האלפערן און סעם בראנעצקי געזעגנען זיך מיט לאדז. 10) אכטונג! דאס גאנצע פובליקום צוזאמען מיט די ארטיסטען ווערן פאטאגראפירט דורכ'ן בעוו. פאטאגראפיסט גוטערמאן. בצוארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען, קומט מאסענווייז, ווייל איינמאל אין היגדערט יאהר קענט איהר האבען די געלעגענהייט צו זיין אויף אזא יום־טוב. מיט'ן אוונד פיהרט אן סעם בראנעצקי. מיט'ן ארקעסטער ל. זעלמאנ.

אדמיניסטראטאר: ש. הערשקאוויטש. טעכנישע לייטונג: ר. אריעל. סופלאר: וו. נייהויז.

מיטגלידער אין די שאצונגס־קאמיסיעס פון הכנסה־שטייער

זענען געוועהלט געווארען אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט־ראט

ביים אנהויב פון דער נעכטיגער זיצונג אין שטאט־ראט זענען איינגעטראגען געווארען 2 אנ־פראגען צום מאגיסטראט מכח דער ווינטער־אונטער־שטיצונג פאר די סעזאן־ארבייטער, וועלכע הערען שוין באלד אויף צו ארבייטען און וועגען דעם, צי דער מאגיסטראט וועט אויך היי־יאהר געבען קוילען אונטער־שטיצונגען די סעזאן־ארבייטער.

פרעזידענט זשעמיעניצקי ענטפערט, אז דער מאגיסטראט טוט אלץ, אז די סעזאן־ארבייטער זא־לען ארבייטען גאנצע 26 וואכען, כדי זיי זאלען קענען בעקומען געזעצליכע אונטערשטיצונג. וואס שייך די קוילען אונטער־שטיצונגען וועט די אקציע גע־פיהרט ווערען אזוי ווי יעדעס יאהר.

לויט א פארשטענדיגונג אין סעיים־קא־ווענט זענען געוועהלט געווארען פאלגענדע מיטגלי־דער אין די שאצונגס־קאמיסיעס פון הכנסה־שטייער אויף די יאהרען 1933, 1934 און 1935.

ערשטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: רעכטמאן הענריק, וואולטשאנסקא 76; בארטאשעוויטש וויטאל, פעטריקאווער 207; ראדע ראבעט, זאקאנטנא 78; קאלערט אסקאר, וואולטשאנסקא 109; מישטשאק אדאם, וואולטשאנסקא 109; מישטשאק אדאם, וואלטשאנ־סקא 181; טאכטערמאן בנימין, פעטריקאווער 167.

צווייטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: פיאנטקאווסקי יוזעף, פלאץ וואל־נאשטשי 4; קינרוס ראובן, זאוואדזקא 17; ראָ־זענבערג לייב, פולנאצנא 8; איצקאוויטש בעריש, 11 ליסטאפאד 48; גראשקאווסקי וויגדאר, מלע־טשארסקיעגא 12; בראנאווסקי משה, זאכאדניא 15;

דריטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: קאזלאווסקי אלעקסאנדער, פעט־ריקאווער 21; הערשקאוויטש מאיר, פעטריקאווער 17; כארי פיאטר, פעטריקאווער 37; דאווידזאן שמאי, באווא צעגעלניאנא 22; מארגאליס יוזעף, זאוואדזקא 18; וואלטער הערש, זשעראמסקיעגא 12.

פירטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: מאקרסקי לעאן, 6. שערפיען 30; אנטשא קאזוסקי אנדזשע, פעטריקאווער 73; דרוי־זע אדאלף, פעטריקאווער 93; בערנד אלפרעד, גדאנסקא 66; סקושעוויטש פעליקס דירעקטאר, אנדזשעיא 11; האפמאן זיגמונט, אנדזשעיא 6.

פינפטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: מאסס לעאנאַרד, קעלבאך 6; לאסמאן יעקב, זגערזשער 30־א; וויסמיק מאריאן, וואלדזשימערסקא 19; לעשינסקי יאן, דיעוונאווסקא 95; ציטרין אברהם, וואלבארסקא 44; שולץ הור־גאן, לימאנאווסקיעגא 49;

זעקסטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: רעסטעל גוסטאוו, לעגאנאוויא 1; יאנבאווסקי מיכאל, רזשגאווסקא 45; קיינאך אטא, רזשגאווסקא 7; נאוואקאווסקי סטאניסלאוו, רזש־גאווסקא 47; קאטשמארעק וולאדיסלאוו, וואיטאווסקא 1; קינאסט יוזעף, קאסנא 24.

זיבעטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: פיאסקאווסקי אברהם, פאמארסקא 106; שמערדע וואלף, בזשעזשינער 42; העלע־ביאק וולאדיסלאוו, בזשעזשינער 39; בענקעל וואלף, וואלבארסקא 27; הוטניק יאן, זגערסקא 29; טאר־קא שלמה, פראנטשישקאנער 38;

אכטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: ליפינסקי אדאם, פלאץ וואלנאש־טשי 9; יארמיצקי וולאדיסלאוו, פאמארסקא 14; בענדעל משה, נאוואמיעיסקא 19; פיאסקאווסקי עד־וואַרד, פאמארסקא 91; זעלוויאנסקי יוזעף, אנ־שטאטא 5; וויערניק יאקוב, פאמארסקא 33.

ניינטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: בעיקאוויטש דניאל, קאמיעניא 11; סענדאווסקי ישעיה, פאלודניאווא 5; וואלמאן גרשון, פאמארסקא 25; ראזענצווייג ישראל, צעגעלניאנא 23; ראטע פערדינאנד, נארוטאוויטשא 18; האלפערן מארקוס, פעטריקאווער 41;

צעהנטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: ביבערגאל ראמאן, מאניושקא 11; קארינסקי עדמונד, פעטריקאווער 82; אולינאוער וואלף, נארוטאוויטשא 11; בעיקאוויטש יואל, טראַ־גוטא 5; לאס עמיליאן אינוש, נארוטאוויטשא 107; ווארשאווסקי זיגמונט דאקטאר, נארוטאוויטשא 49.

עלפטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: בעלינערבלאו יעושי, טארגאווא 30; גלאסמען אברהם, פעטריקאווער 108; זשי־מינסקי אנטאני, סוכא 6; פיאטרקאווסקי ב., טארגא־ווא 39; בעי גוסטאוו, גלובנא 26; פעפער יוזעף, נאווראט 13;

צוועלפטער פינאנץ־אמט

מיטגלידער: טשידעל ווילהעלם, פעטריקאווער 286; האפמאן יאן, נאפיורקאווסקיעגא 13; מילער יוסעק, גלובנא 42; שאַטש מעקס, קלינסקיעגא 203; פערלא משה, פעטריקאווער 220; פאוליאק באלעסלאוו, פזשעזזשאלניאנא 85.

יודישע זעלנער פון לאדזער גארניזאן

ווערען בעפרייט אויף ראש־השנה

אינטערוועניע פון לאדזער מיליטער־ראבינער גאלדשטיין

אויף דער אינטערוועניע פון מיליטערישען ראַ־בינער פון לאדזער גארניזאן הרב ד. ז. גאלדשטיין, וועלען היינט, ערב ראש־השנה בייטאג, בעפרייט ווערען אלע יודישע סאלדאטען פון לאדזער גאר־ניזאן ביז מוצאי ראש־השנה 12 ביינאכט. פאר די זעלנער, וועלכע בלייבען יום־טוב אין לאדז, זענען רעזערווירט געווארען ספעציעלע פלעצער אין פאל־גענדע שוהלען: אין סינאגאגע 10 פלעצער, אין וואלינער שוהל 20 פלעצער, אין ווילקער שוהל 12 פלעצער, אלע איבריגע זעלנער וועלען בעקומען פלעצער צום דאווענען אין דער שטאטישער שוהל, וואלבארסקא 20.

פונקט ווי אויף יעדען יום־טוב, ארדענט אויך אין אויפ'ן היינטיגען ראש־השנה די יודישע גמינע יום־טוב'דיגע מאהלצייטען אין רעסטאראן ביי ה' געדולד, פיעטריקאווער 35, פאר אלע יודישע זעלנער פון לאדז, גאלקובעק און רעגנא. אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען עסקן ה' משה עפשטיין מיט דער בעטייליגונג פון מיליטערישען ראבינער פון לאדזער גארניזאן הרב ד. ז. גאלדשטיין.

PRYWATNE POGOTOWIE LEKARSKIE

TEL. 12-333 ZIELONA № 6.

Szybka pomoc lekarska.–PRZEWÓZ CHORYCH

וואס קומט ווירקליך פאר אין „לינת הצדק“

מען פאראליזירט די ארבייט אין דער נאכט־פאגאטאוויע

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאטיץ אין „נייעם פאלקסבלאט“ נומער 214 „יודישער יונגערמאן שטארבט פון א הארץ־אטאק, צי איז לינת הצדק טאקע געשלאפען“ — בעט איך צו פערעפענטליכען פאלגענדעס: אלס פערוואלטונגס־מיטגליד פון „לי־נת הצדק“ קומענדיג צו דער פערוואלטונגס־זיצונג (זאנטאג ד. 12. ד. מ. דאס הייסט, צומארגענס נאך דעם פערעפענטליכטען נאטיץ אין „נייעם פאלקס־בלאט“ און געגומען א ווארט אגוויזענדיג אז די פערוואלטונג שפילט זיך מיט מענשליכע לעבענס און דאס אפשטעלען די פאגאטאוויע נישט מיטטיילענדיג פריהער דער עפענטליכקייט איז א פערברעכערישע גרינגשעצונג, אז אין דער צייט ווען די קאסע איז ליידיג איז דאס שליידערען מיט הונדערטער זלאטעס פאר אלמאנאכען און אנ־דערע נארישקייטען א פערברעכען. אלס ענטפער אויף מיינע פאראוואורפען האבען די הערען וואס זיצען ביים גרינעם טיש איינגעטראגען א פארשלאג מיך אויסצושליסען פאר דער חוצפה אויף 25 זיצונגען.

וועגען די מעשים, וואס ס'קומט פאר אין „לינת הצדק“ איז איצט נישט דער זמן צו דערצעהלען פאר דער עפענטליכקייט. אבער איינס מוז די דאַ־זיגע הערען געזאגט ווערען.

נישט איהר זענט די בערופענע מענשען וואס קענען שטעהען אין דער שפיץ פון אזא בוצליכע אינסטיטוציע נישט איהר קענט די געזעלשאפט און נישט די געזעלשאפט קען אייך, ווען איהר וואלט פערשטאנען דעם טייטש פון „כל המאבד נפש אחת מישראל מאבד עולם מלא וואלט איהר נישט מיט אזא לייכט געמיט אריבערגעגאנגען צו דער טאג־אורד־נונג איבער דעם טרויעריגען פאל מיט דעם 21־יעהריגען יודישען יונגערמאן וועגען וועלכען ס'איז געווען הערמאנט אין „נייעם פאלקסבלאט“ וואס נישט קיין צופעליגקייט איז געווען די זונטאגדיגע נאטיץ, דעם פערגאנגענעם פרייטאג־צו־נאכטס איז אויף די פאגאטאוויע נישט געווען טעטיג און וואס הערפון האט איהר געוואוסט? יא געוואוסט דערפון האבען די צעהנדליגע ארימע קראנקע וואס האבען אפ־געריסען דעם טעלעפאן און די טירען פון „לינת־הצדק“, ווער איז שולדיג אין דער איצטיגער שווע־רער סיטואציע אין „לינת הצדק“? — די איצטיגע פערוואלטונג האט מיט נישט כשרע מיטלען אויס־געשלאסען 121 טעטיגע מיטגלידער וועלכע זענען גרייט געווען זיך מקריב צו זיין פאר „לינת הצדק“ נאר דערפאר ווייל זיי האבען געהאט די „העזה“ אייך צו זאגען א ווארט אמת, א דאנק דעם דאזיגען „גירוש“ איז געקומען צו דער דאזיגער קאטאסטרא־פע פון „לינת הצדק“, פאר וועלכע איהר וועט בעל כרחו מוזען אפגעבען א דין־וחשבון פאר אייער מעשים.

אלטע טעטיגע מיטגלידער זענען פערטריבען געווארען, קיין בייט לאזט מען נישט צו, אלץ ווערט אפגעטון ביי געשלאסענע טירען. אנשטאט צו פער־נעהמען זיך מיט דער געלד־פראגע פערנעהמט מען זיך מיט אלמאנאכען מיט איינטריטס־קארטען פאר די ווירע־שפעניגע מיטגלידער, וואס האבען די העזה צו פאדערען א־דנונג אין חשבון. דאס איי־ציגע וואס בלייבט איז איבער די הערען מיט די פון זיך אליין צוגעקלעבטע שליפעס איז אפצוטרע־טען פון די בענקלעך! מאכען פלאץ פאר אנגעזעהענע בירגער, פאר מענשען וואס זענען בערופען צו פער־נעהמען די דאזיגע אמטען, פאר מענשען, וואס זאלען דערהייבען און צוריקשטעלען די ארדנונג און די וויטערדיגע עקזיסטענץ פון „לינת הצדק“, וואס זאל דינען דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג.

דער איינציגער וועג וואס די הערען דארפען טון — איז דימיסיאנירען! 5956

פערוואלטונגס מיטגליד פון לינת הצדק

א. נעלקענבאום

לאמפען

אין א גרויסען אויסוואהל מאדערנסטע סטיל־ארטען צו רעדוצירטע פרייזען

עמפפעהלט די בעקאנטע

לאמפען־פאבריק

SZ. P. SZMALEWICZ

Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אנגעגעבענע צייכנונגען.

נאוואמיעסקא 28 — וויכטיג נייעס פאר דער לאדזער בעפעלקערונג! דאס גוט בעקאנטע און מארערגע — נאוואמיעסקא 28

שיך־געשעפט

„TRWAŁOBUW“

28 נאוואמיעסקא 28

עמפפעלט צו די בעפארשטעהענדע יום־טובים א רייכען אויסוואהל פון די מאדערנסטע

דאמען־ הערען־ און קינדער־ שיך

פון די בעסטע קוואליטעטען אייגענע אויסארבייטונג קאנקורענץ־פרייזען

אויך לאגער א רייכער אויסוואהל פון פערשידענע שטובען־פאנטאפעל פון אייגענער אויסארבייטונג. קומט און איבערצייגט אייך. רעעלע בעהאנדלונג.

פערקויפס-פאליטיק פון טאבאק-מאנאפאל
ערקלערונג פון דירעקטאר לאפושאנסקי

אין צוזאמענהאנג מיט די אנקלאגעס פון די טאבאק־סוחרים צוליב'ן רעארגאניזירען די פערקויפס־נעץ און די פערקויפס־פאליטיק, האט דער דירעקטאר פון טאבאק־מאנאפאל ה' לאפושאנסקי געגעבען פאלגענדע אויפקלערונגען:

אין צוזאמענהאנג מיט דער רעארגאניזאציע פון דער פערקויפס־נעץ, וועלען פון די 432 קאנצעסיאנירטע פריוואטע טאבאק־הורטאווניעס, נאר אין 28 פאלען די דעטאליסטען זיך פערזארגען דירעקט אין די פערקויפס־שטעלען פון פוילישען טאבאקס־מאנאפאל, אין אזעלכע ערטער, וואו ס'עקזיסטירען גוט פראספערירענדע פריוואטע הורטאווניעס — וועלען די מלוכה־הורטאווניעס ליקווידירט ווערען, שוין היינט קען מען פעסטשטעלען, אז אין ווארשא, קראקע, לאדז, פוזען, ווילנע און גדיניע וועלען גאר בקרוב די מלוכה־הורטאווניעס ליקווידירט ווערען.

אויף דער פראגע פארוואס די דירעקציע האט דאך ליקווידירט אנ'ערך 300 פריוואטע הורטאווניעס, האט דירעקטאר לאפושאנסקי ערקלערט, אז די אמאליגע קאנצעסיעס זענען געגעבען געווארען נישט פון שטאנדפונקט פון די אינטערעסען פון די מלוכהשע פינאנצען אזוי אז ס'זענען געווען פיל איבריגע הורטאווניעס, וועלכע האבען קוים געזשיפיעט, דערביי זענען געווען אויך אזעלכע וואס זייער פערדינסט איז דערגאנגען ביז 10 טויזענד זלאטעס א חודש, ביי אזא צושטאנד וואלטען טאבאק־אויסארבייטונגען געמוזט נאך טייערער ווערען, צוליב די גרויסע ראבאטען, דאס פערקלענערען די ראבאטען פאר די הורטאווניעס, וואס דערגעהט מאנכעס מאל ביז 50 פראצענט האט נישט געבערענגט דערצו, אז אימיצער פון די הורטאווניקעס זאל זיך אפזאגען פון דער קאנצעסיע, פונקט פערקעהרט, די ביי וועלכע מ'האט צוליב פערשידענע סיבות אפגענומען די קאנצעסיעס ווילען נאך מעהר אראפפאלען פון ראבאט, אבי מ'זאל זיי צוריקגעבען די קאנצעסיעס. די סוחרים, וועלכע האבען ביי קליינע קאפיטאלען געהאט ריוחים צו טויזענדער זלאטעס ווילען אונזער רעארגאניזאציע פערשרייען אלס עטאטיזם.

צוליב דער פערקלענערטער צאהל פון די הורטאווניעס אין יעדען קרייז, וועט דער אומזאץ פון יעדער הורטאווניע זיין גרעסער. אזוי ארום וועט יעדער פון די געבליבענע הורטאווניעס האבען דעמזעלבען פערדינסט ביי א קלענערען ראבאט. איך זעה נישט איין פארוואס דער טאבאק־האנדעל זאל זיין מעהר פריוויליגירט ווי אנדערע בראנזשעס. ביז איצט האבען די טאבאק־הורטאווניעס נישט געפיהלט קיין קריזיס.

וואס שייך דאס רעדוצירען די פרייזען פון טאבאק־אויסארבייטונגען איז דאס אפהענגיג פון דער רעגירונג און פינאנץ־מיניסטער, ווייל דאס בינדעט זיך מיט דער אלגעמיינער ווירטשאפטליכער פאליטיק פון דער רעגירונג, וואס שייך מיין מיינונג אין דער הינזיכט האלט איך, אז טאבאק־אויסארבייטונגען קען מען נישט פערגלייכען מיט אנדערע מאנאפאל־ארטיקלען, ווייל דא זענען פערהאן אזויפיל ארטיקלען און פרייזען, אז יעדער קען זיך צופאסען וואס ער וויל לויט זיינע מעגליכקייטען.

איינדרוקען פון א פראבע אין דער סינאגאגע פון כאר מיט'ן נייעם קאנטאר

זעלטען ווען מען הערט אזא צוזאמענקלאנג פון כאר און קאנטאר, שוין נישט רעדענדיג פון די ביי־איינגעשטודירטע קאמפאזיציעס. די אלטע קאמפאזיציעס בעקומען אויף גלאנץ און פרישקייט ווי נישט צו דערקענען, דאס איז אין בעצוג צום קאנטאר און כאר, וואס אנבעלאנגט דעם קאנטאר האט מען נאך אין א סינאגאגע זעלטען געהערט אזעלכע מלכיות, זכרונות, שופרות, וועלכע זענען אזוי עכט ימים־נוראים'דיג און דערביי קלאסיש אין פארם און איבהאלט בעהאלטען, ווי מ'קען זיך נאר פארשטעלען אין א הייליגען טעמפעל.

א כתיבה וחתימה טובה
אויז א גליקליך יאהר

ווינש איך מיינע געעהרטע קונדען, קרובים, פריינד און בעקאנטע

KOLEKTURA

F. Brajtsztajn

ŁóDŹ, 14 PIOTRKOWSKA 14

אויפרוף!!!
צו אלע לאדזער טעאטער-בעזוכער!

פערצייכענט גענוי אין אייער טעטען-קאלענדאר!
די דאטע, די שעה, דאס ארט, ווי, וואס און ווען.
מיטוואך, ד. 5 אקטאבער 9 אווענט קומט פאר אין פילהארמאניע

א רעפרעזענטאציאנס=אווענד

פון אלע לאדזער טעאטערע, די לאדזער אלימפיאדע פון יודישע און פוילישע ארטיסטען

א מאביליזאציע פון אלע ליבלינגע פון ווארשעווער און לאדזער טעאטערע
50 סטאר=ארטיסטען פוילישע און יודישע.
א קאנקורס=מעטש פון די בעסטע קאמיקער און הומאריסטען.
ס'וועט זיין די גרעסטע טעאטער-אטראקציע-פארשט. אין דעם סעזאן.
איבער 100 ארטיסטען וועלען נעמען אנטייל אין דעם אווענד.
גאראנטירט, אז אזעלכעס האט מען נאך אין טעאטער וועלט נישט געזעהען דער קלאסאלער. סענסאציאנעלער פערוויילונגס-אווענד איז א זעלטענע געלעגענהייט, נאר איינמאל אין „יובל” און ווערט ארגאנזשירט דורך דעם דירעקטאר דוד צעלמייסטער.

אין פראגראם: וואס? סענסאציע! ווער? סענסאציע!
אויף סענסאציע!
לעזט די וויטערדיגע אנאנסען.
בילעטען פון 90 גראשען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

רעזערווירט אייך מיטוואך אין פילהארמאניע.

אלע טרעפען זיך מיטוואך אין פילהארמאניע.

בעשטעלט אייך אייערע פריינד און בעקאנטע אין פילהארמאניע.

א קראנץ פון אטראקציעס וועט זיין דעם מיטוואך אין פילהארמאניע.

א דעפילאדע פון די בעסטע פוילישע און יודישע ארטיסטען וועט זיין מיטוואך אין פילהארמאניע.

דער אמת'ער סורפריז-פארשטעלונג וועט זיין מיטוואך אין פילהארמאניע.

א פעסטיוואל פון הומאר וועט זיין מיטוואך אין פילהארמאניע

א צויבער-אווענד פון 1001 נאכט וועט זיין מיטוואך אין פילהארמאניע.

טעאטער-שפיל אין 3 אקטען און הומאר, סאטירע, וויץ, גלייכווערטלעך, סצענקעס, לידלעך, קופלעטען, טענץ, בילדלעך און אנד. צאצקעס וועט מען מיטוואך געבען אין פילהארמאניע.

אונפעראנטווארטליכקייט!

דער פאטער פון געניאלען הערשעלע סאכאטשעווסקי האט אונז צוגעשיקט פאלגענדע ערקלערונג:

בעכטען האט זיך ביי אונז אין שטאט בעוויזען אנ'אפיש וועגען א פארשטעלונג אין יודישען טעאטער און אויף דעם אפיש ווערט אויף אנ'אונפעראנטווארטליכען אופן אויסגענוצט דער נאמען פון מיין קינד, הערשעלע סאכאטשעווסקי, איך ערקלער, אז איך ערלויב נישט מעהר מיין קינד ארויסצוטרעטען אויף עפענטליכע קאנצערטען.

אפטייקען
היינטיגע נאכט=דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: י. קאפראווסקי (זאמיעסקא 15), ס. טראווקאווסקי (בזשעזשינער 50), מ. ראזענבלום (ציגעל־גאס 12), מ. בארטאשעווסקי (פיעטרקאווער 95), י. קלופטא (קאנטנע 54), ל. טשינסקי (ראקיטשינער 53).

מענער=היטען
אין גרעסטע אויסוואהל

בעקומט איהר נאר ביי
# מ. קאפעלושניק
11=טער ליסטאפאר 8
(קאנסטאנטינער)

8235

ציהונג פון דער מלוכה=לאטעריע
5=טע קלאס — 19=טער טאג

50,000 zł. Nr. 154409.
15,000 zł. Nr. 49914.
Po 5,000 zł. Nr. 18459 53113 154084.
3,000 zł. Nr. 35802.

Po 2.000 zł. Nr. 1742 7483 20065 27210 51970 73260 74163 74892 80296 81548 82241 82606 85154 88061 106716 107901 117624 110439 113377 121440 123681 129295 129594 130329 146745 149029.

Po 1,000 zł. Nr. 21831 44266 47409 65096 72002 80500 84101 101278 101513 104423 105856 106625 113900 121663 126195 134134 136257 140836 143429 146482 150103 152065 152468 153229 154016 157924.

Po 250. — złotych:

11 67 96 278 457 525 82 93 663 80 779 84 878 954 1186 87 217 25 324 44 54 551 96 627 75 85 99 730 51 79 973 2009 20 94 97 189 208 74 301 29 47 529 71 75 634 98 784 886 963 3023 306 420 31 518 604 83 766 99 857 91 4068 91 129 281 312 414 21 88 657 86 784 849 951 77 5073 77 174 84 225 330 58 92 604 13 96 751 815 6015 57 84 189 202 76 300 61 447 572 616 17 23 30 733 41 44 94 818 72 7024 119 26 57 239 95 344 92 512 19 20 742 855 8049 198 267 562 716 40 813 902 85 98 9025 287 334 471 589 626 720 58 73 10046 59 153 209 33 80 328 59 446 580 677 745 72 812 11044 87 102 207 354 580 87 95 612 91 781 814 996 12381 458 85 773 867 13080 246 300 25 29 438 571 75 79 683 799 917 22 14026 123 41 94 247 91 330 46 53 615 31 98 15024 42 57 59 61 103 210 65 368 430 86 535 71 602 12 71 815 71 946 52 16127 70 202 360 68 69 401 20 506 30 66 68 689 720 59 87 813 951 59 17062 93 277 390 453 606 56 778 18105 22 237 89 347 473 74 621 88 841 968 19069 282 457 58 589 629 44 81 711 67 89 887 20131 95 206 456 87 88 530 700 36 53 21031 167 77 79 217 82 305 24 616 19 30 700 65 838 57 96 957 92 22057 61 96 252 55 82 542 660 61 87 711 26 937 72 95 23049 99 104 51 276 498 500 25 614 736 63 832 88 24024 49 129 252 360 91 411 573 793 804 6 40 90 907 25066 141 73 272 343 418 509 49 79 612 19 57 733 41 67 846 81 98 26055 69 220 336 42 417 587 674 789 853 59 826 99 27029 57 66 85 146 60 67 220 454 66 594 608 66 86 792 865 976 28004 10 56 132 54 262 74 88 95 315 478 534 48 610 19 40

92 800 50 913 14 29043 108 325 497 507 78 808 76 82 30011 69 162 305 500 729 36 3 987 849 53 929 97 31163 279 307 36 540 648 88 700 50 75 32243 64 122 75 605 715 818 67 33013 58 64 104 7 34 205 27 37 73 80 479 544 67 72 34055 82 104 42 207 16 701 56 66 98 817 71 35012 26 58 122 36 292 390 425 500 642 721 871 36274 365 409 16 50 555 67 633 63 91 715 74 86 818 95 37078 113 85 202 33 403 75 524 46 92 630 70 76 820 959 88 93.

38031 99 134 228 47 51 350 405 572 89 623 79 706 22 92 960 39019 47 99 147 213 24 368 419 63 606 43 756 933 51 40014 86 147 60 224 51 93 301 91 471 598 896 41064 99 111 382 502 72 793 814 78 904 42031 87 380 479 549 926 43068 63 172 99 287 420 29 79 523 26 67 653 69 85 97 715 85 846 903 44018 139 73 84 202 398 419 522 601 37 706 805 81 45408 62 530 52 624 717 78 853 940 46040 47 58 97 136 275 508 373 631 709 20 826 909 69 47028 120 70 79 377 415 54 650 64 71 4810 48022 31 82 160 258 309 57 579 619 727 48 81 97 988 49025 36 60 174 94 92 426 29 567 691 706 805 79 86 50048 166 219 42 338 51 60 425 34 573 656 945 51010 56 105 30 41 45 203 47 4 311 440 83 93 547 63 84 629 782 91 94 815 955 52009 43 234 368 620 49 53 64 939 65 53051 71 168 68 83 257 329 33 49 402 28 76 97 506 59 753 64 88 823 33 44 61 62 957 61 54035 63 178 203 342 85 436 660 87 708 17 67 74 801 937 55100 92 270 330 82 440 572 663 713 17 853 91 99 924 56010 42 208 32 35 47 68 372 430 59 67 87 569 641 706 920 57100 8 36 42 200 23 28 566 762 68 944 58356 560 67 93 643 74 86 742 84 912 59 59005 48 353 99 406 10 86 671 760 903 9 92 60122 83 268 69 423 506 15 58 69 622 35 47 58 725 42 806 950 56 83 61085 93 111 93 212 349 69 98 424 589 783 819 62082 189 319 52 777 854 962 63011 182 346 445 721 98 801 14 29 913 50 96 64010 28 186 396 566 641 725 59 961 65076 112 255 501 9 665 741 50 830 63 74 89 940 66097 128 281 324 413 44 80 647 91 92 702 31 38 999 67011 30 93 296 437 588 632 41 701 52 82 804 901 82 68098 218 66 86 307 72 409 47 594 725 89 836 37 67 917 33 69705 25 84 252 70 76 81 378 425 659 71 980 95 891 951 70161 201 341 94 410 66 92 569 94 615 54 83 800 8 46 92 997 71115 57 85 463 80 520 618 21 25 6 61 803 28 72078 136 203 40 66 323 53 466 523 610 45 885 9919 33 79 73025 39 65 91 183 239 98 324 42 455 709 865 74074 111 207 96 312 83 546 621 731 88 816 75012 27 40 54 128 34 275 416 67 70 537 637 811 932.

76011 28 31 144 78 350 62 81 477 511 642 54 964 85 77085 202 83 238 46 67 352 400 3 6 510 654 97 750 52 96 805 11 18 78 941 69

78043 98 116 33 382 498 531 629 48 72 735 63 913 51 89 79005 41 135 49 276 369 82 468 77 502 603 69 79 945 85 873 940 80006 18 33 52 81 109 42 71 85 86 282 364 70 521 77 620 710 816 957 61 81379 429 74 90 685 752 64 830 67 927 39 82034 74 167 86 92 209 21 417 67 86 551 67 89 603 42 97 870 75 83186 270 72 79 390 451 90 92 540 86 93 720 70 809 45 62 76 933 84003 80 134 39 217 31 38 59 302 8 85 417 71 80 533 76 629 708 42 43 67 802 45 85012 59 180 210 301 90 633 34 763 843 79 99 86080 92 110 84 214 324 26 476 514 20 90 646 54 737 57 966 87123 25 59 323 97 587 608 26 97 721 32 76 448 75 906 35 88041 63 145 80 394 98 401 7 60 585 607 25 50 713 59 851 949 54 75 90 89025 101 5 284 335 418 58 89 92 504 782 821 65 75 930 90125 51 283 537 647 703 17 25 28 56 60 81 839 47 946 91003 24 26 68 77 168 77 82 213 43 360 92 465 551 73 74 89 648 733 53 908 16 18 92040 75 82 148 72 307 432 59 536 59 877 93052 221 57 89 448 562 77 98 618 29 739 94048 61 113 24 45 217 466 549 623 888 95018 36 46 156 234 323 406 62 759 853 64 95 948 90 96014 30 69 77 170 79 235 41 80 309 54 414 60 551 66 69 700 97062 135 99 201 21 78 321 96 463 91 514 17 21 48 605 45 62 710 96 951 89109 78 266 480 742 76 99140 325 92 483 568 97 646 47 51 853 84 907 41 100036 44 75 402 55 635 71 834 968 101025 57 91 104 36 200 5 33 62 310 95 424 53 537 640 64 760 935 102080 81 430 35 75 95 597 605 30 785 800 932 97 103037 95 124 43 66 213 43 76 300 79 449 50 541 659 64 85 745 52 71 81 949 104036 37 94 149 92 223 72 337 52 440 46 518 31 59 609 34 35 73 927 64 105043 64 99 122 63 211 60 402 58 67 74 562 69 86 904 87 719 85 934 106147 210 326 91 360 605 39 893 902 8 25 107120 24 47 209 24 423 81 83 586 94 655 793 811 17 96 108010 35 66 91 355 489 509 52 92 96 625 77 90 701 859 109105 56 69 75 203 42 92 326 79 481 95 552 82 83 84 94 636 78 92 815 69 905 57 110074 161 318 48 63 534 608 22 769 92 841 111027 131 36 53 226 33 86 419 528 66 404 750 84 943 112007 31 62 130 63 94 97 225 337 50 66 404 750 836 97 98 907 45 60 77 113042 64 172 244 59 452 81 85 532 68 82 642 727 53 57 851 925 61

114003 24 41 49 313 21 33 471 73 726 620 46 73 751 981 115107 73 216 66 67 332 53 59 61 91 97 695 703 24 882 967 116071 154 210 31 49 53 325 87 94 454 542 756 822 904 117024 39 60 61 85 136 74 396 717 84 812 30 50 80 93 919 25 118010 30 145 237 321 55 469 89 506 27 50 608 30 56 702 78 815 65 75 911 119105 30 79 94 200 09 64 388 407 62 64 516

618 714 919 120009 78 80 156 224 358 93 428 541 96 98 633 33 701 15 67 85 837 920 99 121126 442 51 81 87 99 600 09 20 43 90 722 48 71 86 818 122004 53 83 108 207 50 378 408 25 32 42 73 593 95 673 767 91 93 908 123077 128 80 273 362 66 486 553 604 17 720 52 64 799 124000 132 79 216 379 426 47 53 546 605 29 756 93 837 125056 61 102 201 55 388 97 550 91 714 22 28 886 97 989 126065 92 145 95 263 318 28 562 83 98 660 68 87 753 982 127010 106 273 97 360 47 429 37 505 303 39 634 829 3 44 128063 74 216 77 90 355 422 39 658 61 789 814 28 51 73 129001 81 89 116 36 288 300 35 50 54 73 75 665 706 13 816 953 130053 81 116 25 90 232 41 340 47 66 81 468 546 615 46 61 847 54 75 86 94 990 131175 288 431 511 62 85 631 725 813 47 132057 69 76 137 99 203 08 383 84 89 553 57 72 602 52 56 34 87 718 71 897 992 133098 157 61 387 65 454 533 44 71 626 65 86 735 44 54 61 873 918 91 134038 44 57 170 311 66 67 418 85 501 14 27 679 83 903 05 135095 145 50 348 90 446 60 512 97 667 79 95 897 905 75 236024 144 68 218 72 304 96 420 549 67 91 601 07 43 896 907 27 68 137002 29 75 99 111 41 56 89 208 58 652 61 91 425 519 26 690 779 89 853 70 98 937 62 68 138056 534 36 606 68 722 806 68 26 139083 152 228 90 97 384 431 529 659 71 701 72 85 875 987 140172 211 341 57 94 883 710 12 14 37 69 803 399 54 97 141126 213 19 429 90 549 50 97 775 828 31 79 84 949 74 142016 204 54 92 314 42 564 645 75 752 59 819 36 931 143202 10 45 47 320 31 41 431 35 40 506 630 824 40 934 98 144081 86 131 321 27 78 493 595 707 70 87 860 92 998 145026 120 24 212 26 303 588 683 96 936 54 59 77 146228 320 497 518 56 78 856 729 32 49 806 14 83 911 47 147050 299 346 452 57 545 72 87 641 59 787 868 950 75 148011 81 103 07 53 69 213 46 64 384 497 524 26 38 630 56 58 741 57 854 81 149127 37 82 376 433 577 653 89 868 997.

15011 263 64 339 501 923 151080 181 307 591 659 75 83 87 152012 115 205 300 05 83 467 90 679 708 837 83 957 153007 156 68 536 77 877 984 88 154030 80 141 90 621 75 720 34 47 71 89 802 35 942 155040 49 98 239 85 98 99 378 405 39 511 33 60 674 767 999 156156 65 204 23 61 348 99 462 93 505 667 767 90 93 553 157063 136 62 76 203 18 52 78 98 380 402 524 47 627 706 25 32 904 86 158022 39 92 128 40 292 334 471 502 60 686 880 912 37 39 159184 208 27 341 67 83 90 408 26 528 83 92 954 57.

שוינט אייער געזונט און געלד

דאָס אַלטע פאָלקס־שפּריכוואָרט זאָגט; „די בעדייטונג פון „חמרה" איז אַפהענגיג פון־דעם, ווי דער חמר געפינט זיך: געפינט ער זיך אין אַ וויינ־קעהלער — בעדייט ער „ווייו", איז ער דאַגעגען אין אַ שטאל — בעדייט עס אַנ'אייזעל. דאָס דאָזיגע שפּריכוואָרט לאָזט זיך גאנץ גוט צופּאַסען צום היינ־טיגען צושטאנד אין דער ווייך־בראַנזשע, וואו אין איצטיגער צייט איז דאָ מעהר שוחטים (לייען: וויינגעשעפטען) ווי עופות (לייען: קליענטען) און עס איז פשוט אַ רחמנות אויף דעם אונבעהאָלפענעם קאָנסומענט, וועלכער איז אינגאַנצען דעזאָריענטירט ביים איינקויפען ווייך.

בנוגע דער פירמע „כּאָרווין" איז קיין שום ספק נישטא, אַז „חמר" בעדייט ווירקליך ווייך אין פולען זין פון וואָרט. נישט בלויז אויפ'ן געביט פון גוטע סחורה איז די פירמע „כּאָרווין" די מאַסגעבענדסטע, נאָר אַפילו אויך אויפ'ן געביט פון ביליג־קייט איז זי די רעקאָרד שלאַגער'ין — זי פּאַסט זיך תמיד צו צו די בעדערפענישען פון דער צייט און ליפערט גוטע סחורה צו די ביליגסטע פרייזען.

די פירמע האָט אַלע מעגליכקייטען צו דינען דער יודישער בעפעלקערונג מיט די בעסטע וויינען און מעהד צו די ביליגסטע פרייזען, שוין דערפאַר אַליין, וואָס די פירמע בעזיצט אַלע טעכנישע און פאַכמענישע מיטלען; ס'איז גענוג צו בעזוכען די פאַבריק, וועלכע איז זאייגעאָרדענט לויט די לעצטע מאָדערנסטע, טעכנישע פאָדערונגען, וואו ס'אַרבייטען די בעסטע פאַך־לייט אונטער דער ליטונג פון ה' באַרנשטיין, וועלכער איז אַליין אַ זעלטענער פאַך־מאַן.

אַנ'אַלט תלמידיש שפּריכוואָרט־לויטעט: „יין" איז בגמטריא „סוד"... ס'איז דעהער שווער צו וויסען ווי מען בעקומט עכטען ווין, ס'איז אָבער פערהאַן אַנ'אָפענעם „סוד פאַר גאַץ בראָד", אַז עכטען אָריגינעלען ווייך בעקומט מ' ביי „כּאָרווין" און מען קאָן מיט דער גאַנצער זיכערקייט זאָגען: „נכנס יין, יצא סוד" — אַז ווער קויפט איינמאָל ביי „באָרווין" ווערט געוואויר דעם ס', אַז „באָרווין" איז דער ריכטיגער ווייך־אַדרעס.

פאַר די יעניגע, וועלכע קאָנען זיך ערלויבען צו קויפען נאָר אַ ביליגע פלאַש ווין האָט די פירמע „באָרווין" אַרויסגעלאָזט אַ נייעם אָרט ווין מיט דער מאַרקע M. R. צו אַ שפּאָט ביליגען פרייז — אַ קוואָרט 2 זל. אַ באָטעלקע — 1.45 מביבים זאָגען, אַז אַזעלכעס צו אַז ביליגען פרייז איז נאָך נישט געווען.

ס'איז כדאי אויפמערקזאַם צו מאַכען דער בעפעלקערונג, זי זאָל זיך היטען ק איינצוקויפען ווין פון צווייפעלהאַפטע בעשאַפענייט, וואָס ענט־האַלטען שעדליכע פאַר'ן געזונד סובסטאַנצען, נאר זי זאָל קויפען דירעקט בוי דער רעעלע פירמע „באָרווין", וועלכע אַ חוץ וואָס זי האָט אַנגעפיהרט פון די בעסטע פאַכמענער, אונטערליגט זי נאָך פאַרטוועהרענד אַנ'עפענטליכער קאָנטראָל.

אויב ווין איז אַ פערטרויענס־זאַך מחמת קיינער ווייסט נישט, וואָס אין דער פערקאָרקעוועטער פלאַש געפינט זיך, פעדדינט די פירמע „באָר־ווין" אויף באַוואַמיעיסקאַ 30 דעם פולסטען פער־טרויען.

5912

ארבייטסלאזער יודישער יונגערמאן

איז אראפגעשפרונגען פון 4 שטאק

(2) דער 26־יאָהריגער שייע פרענקעל, אַנ'אַר־בייטסלאָזער (פּילסודסקיעגאַ 34) איז געקומען אַרויף אויף די טרעפען אין הויז אויף פּילסודסקיעגאַ 70, און זיך אַראָפּגעוואָרפען פון פענסטער פון 4. שטאָק.

דער זעלבסטמערדער איז מוראדיג צוקאַ־ליעטשעט געוואָרען.

דער דאָקטאָר האָט ביי איהם פעסטגעשטעלט אַ מוח־אויפטרייסלונג.

מ'האָט דעם אומגליקליכען אַפּגעפיהרט אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאַל.

א גראנדיעזער רעפרעזענטאנץ־אווענד אין פילהארמאניע

דעם קומענדיגען מיטוואָך אָוונד ווערט פאַר־קומען אין פילהאַרמאָניע אַ רעפּרעזענטאנץ־אָוונד אין וועלכען ס'בעטייליגען זיך די סטאַרס פון אַלע לאָדזער פוילישע און יודישע טעאַטערס.

גרויסע נדרים אקציע פון קרן־קימת־לישראל

צו די ימים טובים, איז פּראָקלאַמירט געוואָרען דורכ'ן קרן יסוד־ דירעקטאָריום, אַגרויסע נדרים־אַקציע אין אַלע שוהלען און בתי־תלה לטובת דעם קרן קימת לישראל.

צו די גבאים פון די שוהלען איז פונאַנדער־געשיקט געוואָרען אַ ספּעציעלער צירקולאַר אין וועלכען זיי ווערען געבעטען מיטוהעלפען אין דער פּראָקלאַמירטער אקציע און זאָגען דערפאַר, אַז די מתפללים זאָלען בעת די עליות מנדר זיין לטובת דעם קרן קימת.

פון יודישן טעאטער

אין יודישען טעאַטער „פילהאַרמאָניע" גאַסט־ראָלירען די בעליבטע אַרטיסטען דנה האַלפערן און סעם בראַנעצקי. מוצא ראש השנה גיבען זיי די לעצטע פאָרשטעלונג צו זייער אָשר. האָבען זיי אויסגעוועהלט די פּרעמיערע א. נ. ד' אונגעזעצ־ליכע פרוי.

אונזערע געעהרטע אפנעהמער

ווינשען מיר

א גליקליך און ערפאלגרייך יאהר

Henryka Francka Synowie S. A.

Inowrocław.

הערץ גראסבארט

ווארט־קאנצערט אין זאל פון שטאט־ראט

זונטאג אין אָוונד קומט פאָר אין זאַל פון שטאָט־ראט אַ וואָרט־קאָנצערט פון בעוואוסטען אַר־טיסט רעציטאַטאָר הערץ גראסבאַרט.

אין פּראָגראַם איז פאַרגעזען רעציטאַציעס פון פערשטאָרבענעם דיכטער מ. ל. האַלפערן, ש. לוצקי, ע. שטיינבאַרג, מ. באַדיר און אַנדערע.

גראסבאַרט'ס וואָרט־קאָנצערטען נויטיגען זיך נישט אין קיין ספּעציעלע רעקלאַמע זיין יעדער אַרויסטריט איז אַנ'אמתער יום טוב פון אַלע פריינד פון שעהנעם יודישען וואָרט. עס איז צו ערוואַרטען, אַז אויך דער אָוונד אין זאַל פון שטאַט־ראט וועט אַראָפּ מיט דעם געהעריגען ערפאָלג.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, דעם 30 סעפטעמבער

11,58 צייט־סיגנאַל. 12,10 טעגליכע פּרעסע איבערזיכט. 12,40 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 12,45 גראַמאָפאָן־פּליטען. 3,35 גראַמאַפאָן־פּליטען. 4,40 רעפעראַט. 5,00 סאַלאָן־מוזיק. 6,00 פאָרלע־זונג. 6,10 טאַנץ – מוזיק. 7,15 פערשידענעס. 7,35 ראַדיאָ־פּרעסע. 7,45 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, פעליעטאָן. 8,15 סימפאָנישער קאָנצערט. 10,30 פּרעסע־בעריכט. 10,35 קאָמוניקאַט פאַר לופט פליה־קאָמוניקאַציע. 10,40 ספּאָרט־ידיעות. 10,50 טאַנץ־מוזיק.

* * *

אויסלאנד

6,55 — וויען — אָפּערע. 7.05 — העלסינג פאָרס — סימפאָנישער קאָנצערט. 7,40 האַמבורג — אָפּערע. 8 — קרולעוויעץ — סימפאָנישער קאָנ־צערט. 8 — לאַנגענבערג — שילער־אָוונד. 8 — דאַווענטרי — בעטהאָווען־אָוונד. 8,15 שטראַס בורג — אָפּערע. 8,30 — מיילאַנד — סימפאָנישער קאָנצערט. 9,10 — בערלין — קאַמעראַל־קאָנצערט. 9,20 — לאָנדאָן — אָפּערעטע.

שבת דעם 1 אקטאבער

11,58 צייט־סיגנאַל. 12,10 טעגליכע פּרעסע איבערזיכט. 12,40 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 1,45 גראַמאָפאָן־פּליטען. 3,35 גראַמאָפאָן־פּליטען. 4,40 רעפעראַט. 5 נאָכמיטאג־קאָנצערט. 6 טראַנס מיסיע פון ווילנע. 7 לאָדזער פאָסט־קעסטעל. 7,10 פערשידענעס. 7,35 ראַדיאָ־פּרעסע. 7,45 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערן. 8 לייכטע מוזיק, פעליעטאָן. 9,50 פּרעסע־בעריכט. 9,55 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוני־קאַט פאַר לופטפליה־קאָמוניקאַציע. 10,05 שאָך'ס שאַפונגען. 10,40 ספּאָרט־ידיעות. 10,50 טאַנץ־מוזיק.

מעלדונג

יוד. סאָצ. אַרב. פּאַרטיי „פּועלי־ציון" (פּער. מיט צ. ס. פּ.) לאָדז, פּיעטריקאָווער 83.

היינט, פרייטאג, ד. 30. ה. ח. פּינקטליך 8.30 אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל (פּיעטריקאָ־ווער 83) אַ רעפעראַט פון ח' מ. ניישטאַט (וואַרשאַ) א. ד. ט. „דער קאַמפס ווענ פון אַרבייטער קלאַס".

שבת, ד. 1. אָקטאָבער פּינקטליך 5 נאָכמיטאג אַ גרויסע חברים־פערזאַמלונג פון פּאַרטיי און „פרייהייט" מיט'ן אַנטייל פון ח' מ. ניישטאַט. אַלע מוזען קומען.

זונטאג, ד. 2. אָקטאָבער פּינקטליך 5 נאָכמיטאג קומט פאָר אַ בעריכטס־פערזאַמלונג פון „פרייהייט".

היינט און פאלג. טעג!

שוידערהאַפטע דראַמע פון אונבענרע־ניצטער ליבע און אָפּפערונג א. נאָמען:

MISTIGRI

געזאַנג פון לעבן און טויט.

— אין די הויפּט־ראָלען: —

Madeleine RENAUD

און NOEL NOEL

אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע און לאַנד־אַקטואַליטעטען.

אָנה. 4.30 נמ. שבת, זונטאג 1 בייטאג. הנחה־בילעטן גילטיג אָהן בעגרענצונגען. פּאָפּולערע פּרייזען פון די פּלעצער.

בחנם

פּאַס איך צו אלערליי

ברילען,

און צוויקער

פון די בעסטע אויסלענדישע געשליפענע גלעזער.

אויף די ימים נוראים בעזיץ איך א גרויסען אויסוואהל פון

אלערליי ברילען

צו זעהר ביליגע פרייזען

סאָלידע און פּינקטליכע בעהאַנדלונג! .·. קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג עלטסטע יודישע אָפּטיק־געשעפט אין לאָדז!

Optyk R. HERSZKORN, 1 Cegelniana 1

קיין שום פיליעס בעזיץ איך נישט.

די פירמע עקזיסטירט זייט 1892

די מאדערנסטע און בעסטע

מענער־היטען

אין אַלע פאַרבען

צו קאנקורענץ־פרייזען

בעקומט מען נאָר ביי

האסטו זיך שוין פערזעהען מיט אנ'עלעגאנטען

הערבסט־ און ווינטער־הוט?

איין צו דער גוט־בעקאנטער פירמע

M. RAPAPORT

פעטריקאווער 9 טעלעפאָן 230־08

וואו איהר בעקומט אלערנייעסטע אויסלענדישע. ווי אויך אינלענדישע היטען אין אַלע קוואַליטעטען פון די נייעסטע פאַסאָנען און פארבען

צו די ביליגסטע פרייזען!

בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן בעזיץ איך אַ רייכען אויסוואהל פון אלערליי פעלץ־ווארען צו קאנקורענץ־פרייזען.

דעם עלעגאנטסטען און שענסטען מענער־הוט

צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן עמפפעהלט אין די נייעסטע פאַרמען און קאָלירען דאָס בעקאַנטע היטען־געשעפט

„KURJER KAPELUSZNICZY"

לאָדז, פּאָלודניאָווא 15

אַכטונג: צוליב'ן קריזיס פערקויף איך מיט 40% ביליגער. זעמטליכע רעפּאַראַטורען און פּאַסאָנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט'ן אויסל. מוסטער. קומט און איבערצייגט אייך!

ערשטקלאסיגער קירזשנער-אטעליער פון I. BOMBEL
פיהרט אויס אלערליי — פעלץ-בעשטעלונגען און רעפאראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. קאנקורענץ-פרייזען.
זאוואדזקא 6 טעל. 118-62

איינציגער קלאנג-קינא-טעאטער אין גארטען
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אויפ'ן 1-טען סעאנס זונטאג אלע פלעצער צו 50 גר.
הײנט און ווייטערדיגע טעג „וואנטוריסטקע"
אין די הויפטראלען: Gine Manes i Gabriel Gabrio
אויסער דער פילם: א נאכפראגראם

קלאנג-קינא-טעאטער ADRIA
גלובנא 1
צום ערשטען מאל אין לאדז!
הירשאנגען פון געלעכטער רופען ארויס די צוויי בעסטע ארצי-קאמעדיס פון דער נייעסטער פראדוקציע א. נ.
איך האב מורא דיק צו ווערן
מיט Marja Dressler און Polly Moran אין די הויפטראלען, ווי אויך „קאראלעק ראטעוועט אייראפע"
אין וועלכען Karolek לעבט איבער טויזענטער פאסירונגען אויפן דייטש-פראנצויז. פראנט. פאפולערע פרייזען פון די פלעצער
קלאנג-קינא-טעאטער METRO
פשעיאזד 2

א גליקליך יאהר ווינשען מיר אונזערע געעהרטע בעזוכער, פריינד און בעקאנטע
KINO-TEATR LIRA
אלעקסאנדראווסקא 37
דירעקציע: הערשענבערג
גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!
1) דער געגנבעטער טעסטאמענט
מעכטיגע סאלאן-דראמע אין 10 אקטען
אין די הויפטראלען: Carlo Aldini, Hans Junkerman, Z. Arno
2) דער ריטער פון ריא-גראנד
גרויסע סענסאציאנעלער פילם מיט BOB CUSTER

קלאנג-קינא-טעאטער „CORSO"
זשעלאנא 2/4.
אנהויב 4 נ.מ. שבת, זונטאג, יו"ט 12 מיט.
גרויסער קאנקורענצלאזער דאפעלטער פראגראם:
1) MING TOY
שעהנע קלאנג-דראמע פון כינעזישען לעבען, ביי וועמען דער טויט מיט פעהרעכקן געהען אפט צוזאמען מיט'ן לעבען און ליבע.
אין דער הויפט-ראלע: די שעהנע און רייצענדע LUPE VELEZ.
2) צום ערשטען מאל אין לאדז אין קלאנג-ווערסיע KEN MAYNARD
אין בילד פון קאוובאישען לעבען. אויסער'ן פראגראם: גרויסע באמבע פון געלעכטער „ווי אזוי פערדינען 1000 דאלאר א וואך"

אכטונג, טריקאטאזש- און זאקען-בראנזשע!
די קראפט-זאקען-פאבריק ר. שלעזינגער, זשעראמסקיעגא 31
געמט אן צו ארבייטען אויף לוין, אויף אלערליי סיסטעמען רונד-זאקען-מאשינען
פאר טריקאטאזשניקעס ווערט אויסגעארבייט אלערליי ברייטע רענדער.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען פריינד
ה' אסקאר גיטיין
מיט פרל. רעגינא ראנאזשינסקא
ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט.
ק. פרידמאן און פרוי. 6662

צו דער פערלאבונג פון אונזער ווערטען פריינד
ה' אסקאר גיטיין
מיט פרל. רעגינא ראנאזשינסקא
ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט
אברהם ארנער און פרוי. 6665

א הארציגען מזל-טוב צו דער חתונה פון אונזער ליבען חבר
מענדעל לאנדוי
מיט פרל. גוטשא מילבערג
ווינשען די סעקציע קעלבער-ארבייטער ביים פראפ. ארבייטער-פעראיין אין דער פלייש-אינד. אין לאדז, בערעק יאסעלעוויטש 16.

פרימא גוטע ווירין
פון דער בעריהמטער אלטער פירמע „בארוויך"
אינה.: מ. בארנשטיין
א ... בעקומען ביי
י. פראשקער, וואלבארסקא 31

Dr. med JÓZEF IZYGSON
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז, שטים און שפראך-שטערונגען.
פאלודניאווא 9. טעל. 210-75
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אוועגד. 9015

Dr. Klozenberg
נערוועז-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט

Kto szuka **nowości** idzie do nas

Okrycia got.
damskie od zł. 75.—
Materjały na okrycia
od zł. 12 —
na suknie
od zł. 3.95
Trykotaże
Dywany
ceny ściśle fabryczne
Materj. meblowe

Ceny tanie! Prosimy się przekonać

L. TRAJSTMAN
Piotrkowska 81.

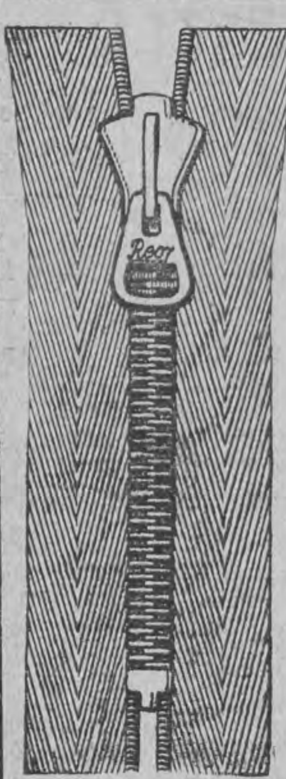

וויכטיג ביי עס
— פאר —
סוויטער- און טריקאטאזש-פאבריקאנטען!
דיפוזים מאכען מיר בעקאנט, אז אונזערע
רייז-פערשלוסן
קענען נאר צו בעקומען ביי אונזער
אויסשליסליכען פערטרעטער
הורט-גאלאנטעריע-געשעפט
ה. אפפעלבוים
לאדז, פולבאצנא 2
טעלעפאן 142-92
„REOR" מיט אכפאנג
sp. z ogr. odp.

Detaliczna sprzedaż
פוטער, קעז, האניג (נאטורעל-ריין)
קאנסערוון א. ז. וו.
ממפעהלט
MASŁA, Serów, Miodów
(naturalny czysty)
Konserwów i t. p.
poleca
F. PINCZUK
Łódź, Południowa 20, tel. 241-60.

„Dom milusińskich"
wzorowo urządzone przedszkole przy gimnazjum
E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej
Południowa 18, Tel. 168-82
Dalsze zapisy codziennie: od 10 do 2 p. p. Opłata zniżona.

ערשטקלאסיגער קירזשנער-ווערקשטעל פון
H. LUFT

ŁÓDŹ, 10 NOWOMIEJSKA 10
פיהרט אויס אלערארט פעלץ-בעשטעלונגען און רעפאראטורען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען צו קאנקורענץ-פרייזען.
פאר רעעלע און פינקטליכע אויספיהרונג ווערט גאראנטירט.

Sòl glauberska krystaliczna
wyrobu
Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu Sp. Akc.
Sprzedaż w biurze łódzkiem tejże fabryki przy ul. Ewangelickiej Nr. 5, tel. 158-28 i 219-76.

Ogólnie znany z czystości i solidnej obsługi polecam swój

Zakład Fryzjerski
Sz. P., który prowadzę pod hasłem:
CZYSTO, DOBRZE i TANIO.

CENNIK:

SALON DAMSKI		SALON MĘSKI	
Strzyżenie	70	Golenie z kolońską	30
Ondulacja	1.00	Strzyżenie	70
Mycie głowy	1.00	Strzyżenie chłopca	50
Masaż	1.00	maszynką	30
Farbowanie		Mycie głowy	50
brwi i rzęs	1.50	Masaż	50
prócz sobót i dni przedświąt.		cennik obowiązuje cały tydzień	

Manicire 70 gr. — Farbowanie we wszystkich kolorach i odmianach, rozjaśnianie, tlenienie, parafinowanie.
E. PIĘKNIEWSKI
Piotrkowska 17, w podwórzu

דערווינטער איזדא!

ווער ס'וויל אלוא געשיצט זיין פון קעלט און פראסט, מוז זיך בדמך הענגדען צום דיסל. לאנג-יעהריגען קירושנער - מייסטער

מ. נשלעוויטש, פיעטריקאווער 20 טעל. 221-39

וועלכער פיהרט אויס אמשנעלסטען אונטער איינגענער אויפזיכט לויט די שוין אנגעקומענע נייעסטע מארעלען, זעטטליבע פעלץ - ארבייטען פאר דאמען און הערען צו מעסיגע פרייזען

די ביליגסטע קוועלע איז נור
בײ דער פירמע
געברידער מילקער

פלאץ-וואלנאשטשי 5
טעל. 236-07
עקזיסטירט זייט יאהר 1880

עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל צו ביליגע פרייזען:
נאפט- און שאמאס-אייוועז
וויזשימאשקעס אמעריקאנער און אינלענדישע
וואננעס, קעסלען צו קאכען וועש, אייגענע אויסארבייטונג
קוכען- און אלומיניום-געשירען
טיש- און גרויסע וואגעז
פלאמען, שערען און פריזיער-מכשירים
מאשינקעס צו פלייש און צו מאהלען קאווע
פרימוסען, סערמאזען און שפריט-מאשינקעס
שלעסער און שלעסלעך
ליוב-זעגען און ווערקצייג פאר קינדער

אכטונג! אכטונג
דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז מיר האבען ערעפענט
בײ אונזער פירמע
אנ'אפטיילונג פון לעדער-גאלאנטעריע
און עמפפעהלען אין א גרויסען אויסוואהל: דאמען-בייטלען, פארטפעלען, פארטמאנעטקעס, דאמען- און הערען-ציגארען-טאשען, דאמען- און הערען-פאסעס, מיליטער-פאסעס, קופערס, וואליזען, וואליזקעס צו האנד-ארבייט, שרייבערלעך צו פרישטיקען, פלעצאקעס ווי אויך צום שול - יאהר טעקעס און טארניסטערס צו
צוגענגליכע פרייזען.
דאס בעזיכטיגען די סחורות פערפליכטעט נישט צו קויפען

לשמואל הרנה ואל התפלה.
עס ווערט דאווענט ראש השנה ויום כפור
א „וויימענז זאל"
43 אכאדניא 43
מיט דעם ריהמטען חזן וועלכען ס'איז געלונגען צו אנגאזשען צו די היינטיגע ימים נוראים
ה' אברהם טארנאווער
מיט א גרויס איינשטודירט כאר.
בעקוועמע עצער. היגיענישע איינריכטונג.
פערהיט אייך מיט פלעצער!
פלעצער ווען פערדינגען טעגליך פון זונטאג
ב10 פריה ביז 10 אווענד.
5756 מיט אכטונג י. מ. ווײנטרויב.

SALON DAMSKI
p.f. „LEON"
Wólczańska 61,
front, II p.
ONDULUJE i STRYŻE
PO CENACH BARDZO NISKICH,
bo w prywatnym mieszkaniu.
Uwaga: Wyuczam tanio ondulację
nowoczesnym sposobem.
Manicur 60 gr

יעדער איינציגער
האט זיך איבערצייגט, אז פאר
מעבעל.
דיוואנעס, פעלצעל נייה-מאשינען, גארדעראבען אז"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען
א. וויליצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
בײ מיר איז שטענדיג פערשידענע גענוצטע מעבעל אין גאנץ צושטאנד צו פערקויפען.

ביליגע ווי איבעראל

אויפ'ן ווינטער-סעזאן פעלד-בעטלעך פון אייגענער אויספאר-בײטונג. ניקעל-בעטען, פאטענט-מאטראצען, קאזעטקעס און טאפ-טשאנעס, קינדער-בעטלעך, אייזערנע צוליינ-בעטלעך, מאטראצען-ספארט-וועגעלעך צו פאבריקס-.
פרייזען אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט
KRAJOWA CENTRALA ŁÓŻEK
66 Piotrkowska 66
פאדערט איבעראל דיפעוואוסטע פעלד-בעטען מיט דער פירמע „CENTRA"

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מאגנעטען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאפ און עס פאלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבליך. ספעציעל נגיענע חיי בענדאזשען אויסנעצייכנט גוט דורך הרוויסע פראפעסארען מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר דאקטאר בראכירעווינר בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהר-ליכסטען בראך. אויך פאר הויקערס, ליימונגען מיט היול-גארטעטען און טפא-ראטען פאר פערקרומטע פוס און פלאט-פוס, ספעציעלע איינלאגען אין די שיך קינסטליכע גוטענע פים אין הענד, גוטענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע אדערן. עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבע-דינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש, פראפ. ד"ר י. מאריש-לער, פראפ. ד"ר בר. קיפלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
דעם ה' ד"ר. י. ראפאפארט, דעם ספעציאליסט פון דער הייל-ארטאפעדיע, וואוינהאפט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10, דאנק איך הערצליך פאר'ן אפראטעווען מיין קינד פון א שווערער פערקריפלונג (פאראליוש פון די פיס) דורכ'ן פערלעגען א ספעציעלען הייל-ארטאפעדישען נאריטעס לויט זיין מעטאדע. דאס קינד איז איצט גענצליך געזונד און גלייך.
(—) **Szklarowie.**

חדר „תורה ודת"
עם גן-ילדים
פל. וואלבאשטשי (נייע שטאט) 6
מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.
איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9-1 בייטאג.
עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת", וואו סווערט געלייגט
גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!
קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים-געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.
צוליב'ן קריזיס — הנחה-פרייזען.

זשיראנדאלען
עלעקטרישע אין די מאדערנסטע פאסאנען לויס'ן אויסלענדישען סטיל אין א גרויסען אויסוואהל
עמפפעהלט
די לאמפען-פאבריק
B-CIA LAJB
Łódź, Zgierska 9, tel. 164-95
מיר עמפפעהלען א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע ראדיא-אפאראטען פון דער בערימטער וועלט-מארקע
Mende-Radjo
DRESDEN
זאווי זעמטליכע ראדיא-טיילען

אמביליגסטען און רעעלסטען קויפט מען

מעטאל-בעטען, מאטראצען אלערארט
קינדער-וועגעלעך
אין א גרויסען אויסוואהל וויזשימאשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt
א. ד. גל. בײ דער עלטסטער פירמע
עקזיסטירט פון 1896
J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריקס-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

ערפינדונג.
פאווידלע פון קרייטעכצער געגען אסטמא, שווינד-זוכט און סוכאטעס

ערפינדען דורך סט. שליוואנסקי אין 1902 י. איז דאס איינציגע מיטעל וואס פערהיט געגען די דאזיגע קראנק-הייטען. וועגען זייער ווירקזאמקייט און ערפאלג בעשטעטיגען א רייה פון איבער 3 טויזענד דאנק-בריף, וועלכע מ'קען צו יעדער צייט נאכקוקען.
Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"
געפינט זיך אין לאדז
בזשעזשינער 33
Stanisław SLIWAŃSKI.

א פריזיר-אנשטאלט פיעטריקאווער 60
אין הויף.
צוליב'ן הערשענרען קריזיס זענען די פרייזען בעדייטענד רעדוצירט. ראזירען מיט קעלניש-וואסער 30 גר., שערען 50 גר., קאפ-וואשען 40 גר.; אין דאמען סאלאן שערען דאמען 70 גר. קאפ-וואשען 1 זל. מאניקיור 60 גר. אנדו-לאציע 1 זל. בעטע זיך איבערצייגען.
-192

שייטלען
— מיט —
פאריזער שרינדען
ווי אויך
פערטיגע שייטלען
ווערען ערשטקלאסיג אין רעיעל אויסגעארבייט
און אנדולאציע
צו ביליגע פרייזען,
בײ קערש
סקווערא 15.

אוראלאגישער אנשטאלט
פון ד"ר מעד.
באנומיר ענדרעלמאן
ווארשא. זיעלנא 35. טעל. 254-30
נירען, בלאז- און אורין-
קאנאלען - קראנקהייטען.
קאמפארט-צימערן, איינצעלנע און געמיינזאמע.

Laboratorjum Analityczne
dla przemysłu
chemicznego, włókienniczego
i metalurgicznego
Dr. EUG. RITTA
Piotrkowska 126, tel. 223-88.

לעהרערס
מיט רעגירונגס - רעכט
18 יאהר פראקטיק, ער-טיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

קונסט-פאטאגראפישער אנשטאלט
אויפנאהמעס צו מאטריקולען און פעסער
נור 1 זל. 6 שטיק
רעטושירט, ברוינע פארב, ווי אויך פאסט-קארטען-אויפנאהמען צו ביליגע פרייזען. איך נעהם אן צו קאפירען פון אמאטארען.
מיט אכטונג **L. LAKS**
זשעראמסקיעגא 84.
צאפאהר מיט טראמוואיען 8, 5, 6, 16 און 9

גאנץ לאדז

האט זיך איבער צייגט, אז די עלעגאנטסטע דאמען= און הערען=שיך פון די נייעסטע אויסלענדישע פאסאנען צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן

צו ערמעסיגסטע פרייזען בעקומט מען נור אין דער אנערקענט=„ענאמירטער שיך=פירמע

L. FRIEDLAND, Łódź, 15 CEGIELNIANA tel. 171-41 15

אכטונג, סענסאציע! ס'איז אנגעקומען א טראנספארט פון די מדערנסטע הערן=שיך Oginal Good-Year Welt צום פרייז פון 22.80

מעבעל=לאגער „MIRAGO"

נארוטאוויטשא 4 טעל. 241=73 „פראנט, 1 שטאק

מאכט דערמיט בעקאנט, אז ער עמפעהלט א גרויסע אויסוואהל פון מעבעל פאר עסצימערן, שלאפצימערן און קאבינעטען ווי אויך פון ענצעל = מעבל פון די איינפאכסטע ביז די עלעגאנטסטע צו געוויע פאבריקס=פרייזען

גאראנטירטע ארבייט. — דאס בעזיכטיגען פערפליכטעט נישט צו קויפען. — ביי יעדען איינקויף ווערט געגעבען א שריפטליכע גאראנטיע

קירזשנער=אטעליער י. שאליט

16 פיעטריקאווער 16 (פאלוד = ניאווא 3)

עמפפעהלט צום איצטיגען ווינטער - סעזאן אלערליי פעלץ=ווארעז צו קאנקורענץ - פרייזען. לאפען, קאראקול און פאקסען=מאנטלען

קומט און איבערצייגט אייך! אלעס פון ערשטקלאסיגע פעלץ-ווארען מיט גאראנטיע. בעמ.: מיר נעהמען ן זעמטליכע איבערארבייטונגען און רעפ ראטורען פון פעלצען צו די ביליגסטע פרייזען.

„RONNY"

היינט און פאל= גענדע טעג!

שענסטער אייראפע= אישער שלאגער

Emeryk Kalman מוזיק פון
רעזשי: Reinhold Schüzel
אין די הויפט-ראלען:
Keate de Nage
Marc Dantzer

אויפ'ן פערלאנג פון פובליקום נאך עטליכע טעג די לויה פון פאר. זשווירקא און אינזש. וויגורא.

קלאנג-קינא=טעאטער LUNA

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נ"מ שבת, זונטאג, יו"ט 12 א זייגער בייטאג אויסער'ן פראגראם : קלאנג-צוגאבע און אקטואליטעטען.

Dr. JEKYLL i Mr. HYDE

צווייטע וואך פון העקארד-ערפאלג! פילם, וואס איז די גרעסטע קינא-סענסאציע און איבערשטייגט אלע ביז-איצטיגע בילדער

מעכטיגע דראמע לויט דער נאוועלע פון L. STEVENSOHN

רעזשי: Rouben Momuliana שעפער פון „גרויסשטעטישע גאסען"

אין די הויפט=ראלען:

Frederic March, Miriam Hopkins

העכסטע שטופע פון דראמאטישע שפאנונג. נישט געקוקט אויף די גרויסע קאסטען, זענען די פרייזען נישט געהעכערט.

אויסער'ן פראגראם : קלאנג=ציכנונגם=גראטעסק פליישערס און לאנד=אקטואליטעטען.

קלאנג-קינא-טעאטער Grand-Kino

אנהויב פון די פארשטעלונגען: 4. 6, 8 און 10 אווענד. — שבת און זונטאג 12 בייטאג.

„TIP-TOP"

היינט, פרייטאג, ד. 30-טען סעפטעמבער ד. י. 8 א 10 אווענד

אינאוגוראציאנס=פרעמיערע

גרויסע רעווי פון הומאר, לידער און טענץ אונטער'ן נאמען:

עס נעהמען אנטייל: Nina Polakówna, St. Woliński, Basia Relska, Janina Kozlowska, lela Relówna, K. Ostrowski, Imre Szemes, H. Wróblewski, Wł. Sadowski, B. Chomentowski, Skorasiński i in. באלעט. טעגליך 2 פארשטעל. 8 און 10 אוו. ליטעראריש-קינסטלער. לייטער דיר. T. Sygietyński

שבת, זונטאג און יום-טוב — 6, 8 און 10 אווענד. פרייזן פון די בילעטען פון 75 גר. אן.

Teatr „JAR"

היליגנסקיעגא 124, טעל. 215-15 צופאהר מיט טראמוואיען 4,10, 16 א 17.

מאטארען

עלעקטרישע, נייע און גענוצטע

צו די גידריגסטע פרייזען רעפאראטור ווערקשטעלן איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען. עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט און ליכט און סיגנאליזאציעס פיהרט אויס

Przedstawicielstwo Inżyn. Elektro-Mech.

Maurycy Rak

Zawadzka 12, telefon 214-11

גרויסער אויסוואהל פון ראדיא-אפאראטען אויף לאגער. 6029

Dr. H. WEISSHOFF

Zawadzka 23, tel 162 95

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

נימט אן פון 4 3 נ. מ. און פון 8—6 אווענד.

Dr. E. GUTMAN

קינדער-קראנקהייטען

Gdańska 26 Telefon 173-00

נעהמט אן אין געוו. טעג פון 5-3 נאכמ.

זונטאג און יום-טוב פו 11-9 פארמ. 6044

פרימא גוטע און כשר'ן ווייך

פון דער אין לאדז בעקאנטער פירמע

„באראן"

אינה.: מ. בארנשטיין

אין צו בעקומען ביי

בעלכאטאווסקי, נארוטאוויטש 31

א שניידער מייסטער(רין) צו הויזען-צייג און בלוזען קענען זיך מעלדען ביי מ. בער, קרוטקא (באלוט) 15.

א גוטער טאמבורירער-פאכמאן זוכט ארבייט. צו ערפאהרען אין ארמינ.

ס'ווערט געזוכט שטריקער-ארבייטער אויף 9-ער מאשינען, עווענטועל אויסצוגעבען, ביי בעמאן ציגעל-גאס 56.

קויף און פערקויף

אריגינאל Zeifet & Donet הענדשקעס שטריק-מאשינען 8-ער און 9-ער צו פערקויפען. אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 6032

אכטונג סוועטער מאכער! פערהאן ביי מיר צו פערקויפען 8-ער מאשינען פון 50 ביז 70 צענטימעטער אין בעסטען צושטאנד, ווי אויך 10-ער צו מעסיגע פרייזען, א. רובין, לאדז באלוטער-עסקא 21 לינקע אפיצינע 1. איינגאנג 2. שטאק.

צו פערקויפען א באנד-מעסער, שניידמאשין צו טריקאטאזש און קאנפעקציע אין בעסטען צושטאנד, געאייגענט אויף האנד און אויף עלעקטרישען בעטריב. ביי בענקעל, דרעוונאווסקא 9.

ס'איז דא צו פערקויפען א האספעל צו א ראדשעל-מאשין און א מאטאר אויף 2 פערד, צו ערפאהרען פעטריקאווער 41 ווישעגראדצקי.

פערשיידענעס

איך מאך בעקאנט, אז אין לאדז, פאלודניאווא 94 אין הויף, ערשטער איינגאנג, 3-טער שטאק וו. 9 האט זיך געעפענט א נייע מאדערנע הייראטס-פערמיטלונגס-ביורא, וואו עס ווערט געפיהרט לויט דער אויסלענדישער מעטאדע. ס'ווערט יעדען פסיכיש און גייסטיג צוגעפאסט זיין פאר. אין די מעהר קולטיווירטע לענדער זענען שוין די ביוראס אנערקענט געווארען. געדענקט די אדרעס. שבת און יום-טוב איז די ביורא אויך טעטיג.

איך זוך א לערן-יונגעל אין דער טישלער-ווערקשטעל קאמיעמא 1 ש. גאלדבערג.

איך דאנק דער פרוי קעניגשטיין פאר אויסהיילען מיין פרוי פון די שווערע אנפאלען פון אלשטייגער, מיין פרוי האט 13 יאהר געקרענקט אויף גאלשטיינער און א דאנק אייך איז זי במשך פון 6 וואכען געזונד געווארען. איך דריק אייך אויס דעם טיפסטען דאנק פאר אייער רעטונג. יעדער קען זיך איבערצייגען, אז ביי אייך קען מען געזונד ווערען. מאיר מאבעלי, בזשעזשינער 42.

בוכהאלטעריע, פיהרען האנדעלס-ביכער פולשטענדיגער קורס 25 זל. אויסלערנען מאשין-שרייבען גרינדליכער קורס 10 זל. ביורא „קאדעקספאל" צעגעלניאנא 25.

גאנץ לאדז וויסט שוין אז דורך די ביורא „לאקום" פיעטריקאווער 79 פראנט צווייטער שטאק ווערט געדונגען און פערדונגען אלע ארט וואוינונגען, געוועלבער, פאבריקס און האנדעלס-לאקאלען. ס'ווערט אויך געקויפט און פערקויפט הייזער, ווילען, גרונדשטיקען, בוי-פלעצער א. אז. וו. צו זעהר גינסטיגע בעדינגונגען. געדענקט אלזא גענוי די אדרעס „לאקום" פיעטריקאווער 79 פראנט צווייטער שטאק. די ביורא איז טעטיג פון 9 פריה ביז 8 אווענד סאלידע בעהאנדלונג געזיכערט.

50 groszy,--lekcja: f ancuskiego, angielskiego, hiszpańskiego, włoskiego, esperanta, udzielają specjaliści 6-go Sierpnia 28, m. 11, zastać od 7-9 wiecz. 6960

Języka polskiego, korespondencji i rachunkowości szybko wyucza rutynowany nauczyciel. starszych i zapóźnionych specialną skróconą metodą. Wólczańska 29 m. 1, front parter 6987

כשר'ע געשמאקע און היימישע מיטאגען, ביליגער ווי איבעראל קענט איהר בעקומען נור ביי הערמאן לעווינסקי, פילסודסקיעגא 39, פראנט, 2-טער שטאק. 6840

קליינע אנאנסען

1 זלאטי פאר א אנאנס ביז 15 ווערטער

לאקאלען

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 פריילינס מיט בעקוועמליכקייט פילסודסקיעגא (ווסכאדניא) 25, וואוינונג 24.

א צימער אויף צו שלאפען איז איבערצוגעבען ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע אסט, 6. שערס-ען 39

א לעצט צימער ביי א קליינער פאמיליע גראנט ערשטער שטאק אלע בעקוועמליכקייטען א סאלידער פערזאן ביליג צו פערמיטען גדאנסקא 5 וו. 28.

צו פערמיטען א גרויס צימער מיט 2 פענסטער אויף א געשעפט אויף פיעטריקאווער גאס נאר געגען דירה-געלד, צו ערפאהרען ביי הערשקאוויטש, פיעטריקאווער 60.

וואוינונגען, לאקאלען עמפפעהלט און מעלדונגען נעהמט אן די ביורא „Es - Em" גדאנסקא 28. 5932

פריוואטע פאסטענס

עס ווערט געזוכט א פוטער-מאכער צו הענטשקעס צו ערפאהרען שרודמיעיסקא 58 ביים צייטונגס-פערקויפער.

הויזען ספארט (מאגאזין) גיב איך ארויס צו נעהען פראבען געווינשען נארוטאוויטשא 4, וו. 5.

א יונגערמאן צו לייכטע ארבייט ווי אויך 2 קוואליפיצירטע קעטלעריגס ווערען פון זאפארט געברויכט ביי קאמינסקי, פולנאצנא 26.

LATA wytrzyma koszula, prana doskonałem mydłem „TRÓJKA"

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.